नेपाल भाषा सफूगू ३० गू

कविकेशरी चित्तधर 'हृदय' जुया सांस्कृतिक लेख मुना

नेपाल-संस्कृति

(सिरपाः प्रतियोगिताय् मवनिगु)

प्रकाशक —

नेपाल भाषा परिषद्

३६१ न्यत, तुंछें,

कान्तिपुर-१३ (नेपाल)

न्हापांगु ने सं १०९२

मू. ४।—

थाकू:—

नेपाल प्रेस,

६/५९८ शुक्रपथ।

पिका:पाखें

थ्व कविकेशरी चित्तधर 'हृदय' जुया नेपाल-संस्कृति विषये च्वया तया दीगु लेख-भाषण व मानपत्र आदि मुंका: नेपाल भाषा सफूगू ३० गू याना: पिकाय् द्या: परिषदं थ त धन्य भा:पु। छाय्-धा:सा थ्व सफुलिं 'हृदय' जुया नेपाल-संस्कृतिया ज्ञान भण्डार जक उला क्यनिगु मखु नेपाल-संस्कृति विषये क्वाला: अध्ययन याइपिं विद्वान्पिन्त नं ज्या वइ। थज्या:गु उपयोगी सफू परिषदं पिकाय्के बिया दीगु कविजुया उदाराशयता-यात छिकिपिनि पाखें नं साधुवाद बीगु वचं फ्वना च्वना। महादया!

धलःपौ

नेपाल-संस्कृति

ह्लपूजा

संसारय् न्हूगु धयागु छु ? दकले सकले पुलांगु मखाः ! जि मचाबले चीहाकःगु कोट न्हूगु । अनं लिपा ताःहाकःगु कोट न्हूगु जुल, व नं ३६ इन्च महि ताःहाकःगु । हानं व हे कोटया हाकः पाः जुजुं २६ इन्च चीहःकःगु कोट न्हूगु जुल । अथे हे थौं न्हू, कन्हय् पुलां । कन्हय्या न्हू, कंस पुलां । हानं उखुनुया पुलांया नं पुलां ज्वी धुंकुगु हानं न्हू जूवइ । गथे कि अबले अबले द्योतय् जक न्ह्याइगु चुरि (जायूक लःगुलि बुता दुगु आः हानं न्हू धकाः प्याहाँ वया च्वन । अबले अबले बाखनय् जक न्यने दुगु ब्वहलय्‌थ्यंक थ्यूगु कुण्डलं थौं कन्हय् हानं "इयरिंग" नामं चाःचा व टपच या थाय् कया च्वन ।

हानं प्रकृति पाख्यर स्वःसां खँ थ्व हे–थौँया सि कन्हय् सिमा, हानं व हे सिमां कंस सि सय्कइ । अथे हे थनयागु खुसि हुंकन समुद्र, हा दना वनाः सुपाँय्, सुपाँय्‌यां हिमालये थ्यनेव च्वापु ज्वीगु—धासेंलि थुकी गुगु पुलां, गुगु न्हू ? उकि भीसं धाय्‌फु थ्व न्हू-पुलां धयागु छुं मखु, केवल परिवर्तनशील संसारय् परिवर्तित जुजुं वनिगु आदि-अन्त मदुगु वलयरेखा मात्र खः, गुगुली न्हून्हूगुसिबे पुलांगु मदु । कित पुलांपुलांगुसिबे न्हूगु मदु । आः हानं नं "पुलां धयागु पुलां हे खः" धयागु ममता छाय्, हानं "न्हू धयागु न्हू हे ज्वीका" धयागु घमण्ड छाय् ?

अथे हे आः थौं ह्लपूजा ! थनिंनिसें न्हूगु दँय् च्वन हँ । तर गथे न्हूगु जि जा छुं नं मथू । स्वः ह्लिगः सुकवाःया थासय् थौं संचवाः जुल, ह्लिगः आमैया थासय् थौँ पारु जुल, ह्लिगः हस्ताया थासय् थौं

चित्रा जुल। व थें हे कौला फुनाः कछला क्यन, १०६६ फुनाः १०७० क्यन। क्यनं छु जुल, व पुलांगु सुकवाः हानं न्हय्न्हु लिपा न्हू जुया वइगु, व आमै हानं बाःछि लिपा पुन्ही जुया वइगु, व हस्तानं हानं नीन्हय्न्हु लिपा न्हू जुया वइगु खः। अथे हे व पुलांगु कौला नं हानं भिंनिला लिपा न्हू जुया वइतिनि, व ६६ साल नं सच्छि दँ लिपा। उकिं थौँया थ्व दिनयात जक न्हूगु दिन, न्हूगु दँया न्हूगु दिन धाय्गु छाय्? थ्व फुक, थ्व न्हूगुदिनया प्रतिष्ठा फुक "न्यूयर्स डे" या अनुवादं जू वःगु खः, तर भीगु थ्व 'ह्मपूजा' दिनया महत्व न्हूगु दिन धकाः मखसे दच्छि पुलां, निदँ पुलां धाधां दोछि व ख्वीगुदँ नं मखुत दोछि व न्हेःदँ मछि पुलांगु जुल धकाः जूगु खः।

आः धाय्फु, अथे जूसा थ्व स्वन्ति धयागु १०८० दँजक पुलांगु ज्वीला? मखु, थ्वयासिबे सलंसः द्वलंदो दँ पुलांगु ज्वीफु, तर थ्व 'ह्मपूजा' याय्गु शुखुनुंनिसे हे जक जूगु ज्वीमाः। छाय् धाःसा थौँ व दिन खः गुखुनुया दिनय् भी स्वतन्त्र नेपाः जाति ऋणभारं मुक्त जुयाः थःपिनिगु देशया थःपिनि हे जातीय दाजु किजापिनिगु कालबिलया बन्धनं मुक्त जूगु खः। हानं थौँया दिनय् भी सुधीर, सुवीर तापाः आज्जु, ध्वॉय्-ध्वॉय् आज्जुपिं सुं ज्वनिपिं, सुं कुनिपिं मदयाः 'सर्व-मात्म वशं सुखं' धकाः गुलि जक लय् लय् तायाः भीगु थ्व प्रिय नेपाः देशय् देवतापिं थें निर्भय जुयाः चाःहिल ज्वी! थ्व अनुमानया विषय खः। हानं थ्व नं खः—पूजा सुयागु ज्वीगु? पूज्यपिनिगु मखाः! पूज्य सु? मां, बौ, गुरु आदि मान्य जन व देव देवता आदि इष्ट जन। मां बौपिनिगु पूजा याय्गु, मांया ख्वाःस्वय्गु, बौया ख्वाःस्वय्गु दिन भी आज्जुपिसं न्हापा हे ल्ययाा तय् धुंकुगु दु, गुरुपिनिनिंतिं गुरु पुन्ही नं। अथे हे हानं देव देवतापिनिनिंति अनेक तिथि, अनेक वार निर्धारित यानाः तःगु हे दु, गुगु विज्ञ जनपिसं सिया हे दीगु दु। अथे हे उपरोक्त प्रकारं आत्मवश जुयाः देवता रूप जूपिं भी आज्जुपिसं थःपिनिनिंतिं, थःपिनि 'ह्मपूजा' याय्या निंतिं थ्व 'ह्मपूजा' या मङ्गल

दिन ल्यया तःगु ज्वी। मखुसा थ्व दिनया थज्योगु 'ह्मपूजा' यायूगु प्रथा मेमेथाय् नं दय् माःगु खः।

आः थौं नं व हे १०७० दँ पुलांगु 'ह्मपूजा' नखः थौं कन्हय्या झीगु भासं 'न्हू दँया न्हूदिन' या रूपं वया च्वन। उकियात स्वागत यानाः झीसं नं नखः दँ हे दनेगुसा थ्व 'ह्मपूजा' या महत्व सीकाः झी नं थ्व अनेक अपव्यय ज्वीगु नाना कुरीतिया ऋणभारं मुक्त जुयाः सम्पन्न ज्वीगुनिं स्वय् माल। मखुसा थ्व नखः दनेत स्वयूगु 'दां मदु बाबुचायां लैं न्याय् माः' धयार्थे जक ज्वी।

(धर्मोदय' ३।१ अङ्क)

भी

'भी' सु ? भी भी हे। थ्व 'भी' शब्द सुयां मदु। सकलें 'जिपिं' या पर्यायवाची 'We' शब्दं गाका च्वंपिं। उकिं थ्व 'भी' या दुने भीत माक सकतां दु। दकले न्हापां ब्वीकइह्म मां' दु, ब्वीकेत ग्वाहालि याइपिं 'अजि' दु, दुरु त्वंकइपिं 'तुतुमां' नं दु। अथे हे पिथ्यंकइपिं, लुसि ध्यंकइपिं नं भी हे दु, सुयाके त्याय् काः वने मो। मेमेगु साधारण ज्याया ला खँ हे मदु। बुँज्या, छ्यँज्या ज्यासःज्या आदि मनुष्य जीवनयात माःगु तक ज्या याइपिं भी हे दाजुकिजापिं दु, थ्व छता ज्या याइपिं मदु धाय् मो। उकिं भी आज्जु तापाः आज्जुपिसं अनेक उन्नतिया त्वाथः गया वन। भीत गयूत लँ क्यना वन। गुगुया साक्षी स्वरूप स्वंगुलिं कला (साहित्य, संगीत, कला) या दसु भीथाय् थाय् थासय् थौं तक नं द हे दनि।

(१) न्हापां हस्तकलाया निं खँ ल्हाय्। कला तःगू मछि दु, उकी मध्ये चित्र कलाया नमूना स्वंगू (यँ, यल, ख्वप) देशया लाय्कुली अङ्गलय् अङ्गलय् च्वया तःगु अनेक चित्रत दु। केपुली बाघ भैरबया देगलय्, सेगुँइ शान्तिपुली अथवा कुमारीया छेँ स्वःवंसा अन नं खनि। अथे हे स्थापत्य कलाया नमूना स्वयूसा बसन्तपुर छगुलिं हे कुगाः देगःया देगः छेँया छेँ। मखु अप्पायागु बा त्वहँयागु स्वेसा यलया महाबौद्ध व कृष्ण देगः। हानं देगः व छेँ छखे छखे हे स्वयुगुसा ख्वपया न्यातपौ व ५५ पाः भ्याः। मेमेगु कलाया अन्वेषण यायूसा न्ह्यात्थाय्-यागु न्ह्यागु हे संग्रहालयय् स्वःहुँ छु' न छु' भीगु कला मदुगु गुगु संग्रहालय दइमखु। धात्थें धाय् धाःसा भी नेपाःयागु कलाकृति मदुगु

संग्रहालय संग्रहालय हे मखु, सिँयागु, लुँयागु, वहयागु, थनातःगु स्फटिकयागु, ल्वहँयागु अथवा चायागु हे थज्ु छता न छता अवश्य दइ। भी हे नेपाःया आरनिक धयाह्म छह्म कलाकारं चीन थ्यंक वनाः देगः दयूकाः भीगु वास्तुकला क्यना वन। आः नं दयूके माल धाःसा समय व अर्थ सहायता जक बीमाः – दयूकेत लिचिलिपिं मखु, दयूका हे च्वंगु दु, उदाहरण ९० सालया महाभूकम्पं चूंदने धुंकुगु यलया महाबौद्ध देगः आः हानं न्हापाया थें हे भवाताहाँ दनाच्वंगु दु। मेगु चिचीधंगु वस्तु स्वेसा गुलां बहिली बहिली हिलाः स्वःवने ह्माःसा श्री देवरत्न शाक्यया जुद्धसडक पसः व श्री हर्षराज नरसिंहराज शाक्यया जुद्धसडक पसलय् स्वयूव गाः।

(२) संगीत—उकीनं भी आज्जुपिसं माक याना वंगु दु। न्ह्याथायूस्व उकियागु हे बाहुल्य। पूजा-आजा, व्रत उत्सव न्ह्यागुली नं मदयक मगाः। चचा तुतः, गीत-बाजं, प्याखं-ख्यालः छता न छता अवश्य दइ, गुगु संगीतया निगू अंग खः—चचा, तुतः गीत, बाजं गीत व प्याखं, ख्यालः-नृत्य। आः न्हापां चचा तुतः निं काय्, थ्व अनेक राग-रागिनी हाला तःगु धार्मिक गीत खः। थुकी छुं स्वरवाद्य नं मदु, छुं तालवाद्य नं मदु। स्वरया ज्या नादं व तालया ज्या ताः थानाः कया च्वन। थ्व कलां मनुष्यपिन्त जक ख्वे-न्हिले याकइगु मखु जडय् तक नं थ्वयागु प्रभाव लाःगु खनेदु। छाय् धाःसा आचार्य सुरतवज्रयात ल्हासाया पोतला लामाजुं पनाः माभितयूसं खुसि छिके मबिसे नेपाः-छ्या महःबले कसाःगा छपु लायाः 'जयम्बाछलि' चचा थमं हे दयूकाः हालाः ब्रह्मपुत्र तरेयाना वःगु अपायूचो ता दुगु खँ मखुनि। हानं आचार्य जामनः गुभाजुं थज्याःगु है मेगु छपु चचा हालाः सिमाया मूकचा कछुकाः तुतिं तःक्यंकाः चोलयूयात नका च्वंगु नं पौराणिक विषय मखुनि। अथे हे यलया जुजुबाजे महीनाथं म्य ह्'हां हीराया अंगू मचायक त्वका काःगु नं तःसःदँ दुगु मखुनि। बसपोलपिसं 'गाना-त्परतरं नही' धयागु उक्ति चरितार्थ यानाः क्यना वंगु दु। मेगु गीत

बाजंया ला खँ हे मदु, अनेक राग रागिनी अनेक ठाटं हालेगु भी आञ्जुपिनि स्याः। व नं छपु हे म्येँ 'ग्वारा' धकाः ४ गू ६ गू, ८ गू, ६ गू तक नं ताल ह्लीकाः। खजा आपाः थाना ताल भीसं न्ह्यगू हे कया तल, अथे नं मेमेगु थाकु थाकुगु ताल नं सःस्यूपिसं हालाः थाना हे च्वं। स्वरया ज्याय् भारतीय शास्त्रीय संगीतया राग रागिनीया नां दुसां उकिया परम्परा नाप आपालं पाः थें च्वनाः नेपाःयागु ज्वी धुंकल। दसु मालश्री व वसन्त राग कया दिसँ, थ्व राग व शास्त्रीय रागया सुर पाः। तर मालश्री बा वसन्त म्यया सः तायेव भीगु न्ह्याय्-पनं मोहनी वल व ब्याहाया लग्न जुल धयागु चाय् धुंकइ। हानं सिनाज्या, सिलुम्य, घातु आदि म्य भीगु संगीत ज्ञानया परिचय जक मखु भीगु नेपाल संस्कृतिया विशेषता खः। स्वरवाद्यया ज्या जक तन्तु वाद्य (तारबाजं) या सिबे नं सुषिर वाद्य (प्वीगु बाजं) बय्, बासुरी मुहाली, गुजराती, रसन आदि कया तल। ताल वाद्य-धिमे, दबदब, कूताः धाः, नायूखिं, दङ्गः, पश्चिमा (मृदङ्ग) देशिखिं व विशेष यानाः कोँचाखिं, गुगु मेमेगु देशय् खने मदु। खजा नगरा नं छप्वाः ह्मतुगु खः अथ्यनं उकी निगू 'बोल' निपु कथिं पिकायगु— निपा ल्हातं, तर भी कोँचाखिनय् छपा ल्हातं हे निगू बोलिं पिहाँ वइगु! थुकिया विशेषता थगुनेया अग्रश्रावक धातुया स्वागतय् कलकत्ताया महासभाय् क्यना वे धुंकुगु दु। हानं विदेशी बाजनय् नं भीसं थाना हे क्यना च्वना। थँबहिया स्व. कान्छा उस्तादं सीतारया बिलम्पतय् विशेषता क्यना वन, यलया श्री गणेशलाल उस्तादं हारमोनियम द्वारा भारत विख्यात जूगु नं भीसं खँ हे खं। गलायागु ज्याय्, तालयागु ज्यायूला धाय् हे मोल, अनेक उस्तादपिं भी दाजुकिजापिं यक्क यक्क आः नं दु। वेकःपिनिगु योग्यता माघया माध माधय् यक्क स्वे दु। प्याखंया विषयय् नं भी आञ्जुपिं सुंक मच्वं, अनेक प्याखं दयूकाः हुया वन, अनेक प्याखं ह्लीगु दभू दयूकाः स्वया वन, गुगुया प्रमाण स्वरूप लायूकुली प्याखं ल्याः कायूगु प्रथा थौंतक नं द हे दनि। अज्ञ भी न्यतया न्यतमरु प्याखं. किलागःया

देवी प्याखं, महाकाली प्याखं, सिखाली प्याखं, जल प्याखं, पचलि प्याखं, ख्वपया नवदुर्गा प्याखं व यलया काती प्याखं आदि अनेक ख:प्याखंया भावपूर्ण मुद्रा, कलापूर्ण प्याखंपा: आदि वर्तमान पूर्वीय नृत्य कलाया प्रदर्शक उदयशङ्करजुं नं खंगु जूसा थनयागु नं निगू प्यंगू नृत्य कला स्यना यंका: संसारयात क्यना बीगु ख: नेपाःयू नं प्राचीन नृत्यकला गुथायूतक थ्यं ।

(३) आ: ल्यन साहित्य-- थ्व खँय् भी आज्जुपिसं थाय् थाय् दक याना वंगु दु । थ:पिंके दक फक योग्यता थुकी फुकावन धा:सां पाइ मखु । उकिं हे ला: ख:नि भीगु साहित्यं खुता न्हयूता प्रकारया आखः स्वया वन, अनेक राग रागिनी, तालतरङ्ग न्यना वन, अनेक भाषाया उच्च साहित्यया भावयागु सवा: कयावन । थुलि जक गन, अनेक तन्त्र, मन्त्र, वास:-तास:या शास्त्रयात नं थाना: उकिया नं सुगन्ध पिकया: व सुवासयात सुदूर देशय् थ्यंक नं फिजय् याना वन । उकिं हे ला ख:नि इङ्गलैण्ड व जर्मनीया युनिभर्सिटी भीगु भाषाया अनेक सफू यूरोपया महान् महान् विद्वान्‌पिनि अध्ययनया विषय जूगु व भीगु भाषाया व्याकरण, कोश, बत्तिस पुत्तलिका कथा, विचित्र कर्णिकावदान आदि आदि डेनमार्कयू भाषान्तर जुया: छापे जूगु । हानं राइट् महोदयया नेपालया इतिहासय् भीगु भायूया 'क ख ग घ' या म्य आदि नं रोमन आखलय् छापे जूगु । श्री हामिल्टनया नेपालया इतिहासय् भीगु भाषाया गुलि विशेष शब्द क:या: उकिया विवरण नं बिया त:गु दु । मेगु तिब्बतया विद्वान्‌पिसं भीगु रञ्जना आखः व कुंमो आखः या सिँया ब्लक दयूका: तिब्बती आखः नं तया: वर्णमाला दयूका त:गु दु । थुलि जक मखु, मेमेगु नं उत्तमोत्तम सफू यंका त:गु दइतिनि, गुगु भीसं प्रयास पूर्वक माल धा:सा लुइ नं तिनि ' गुगु ' गुगु ' ला छापे जुया च्वंगु नं दु हँ । थ्व तोता मेगु भी छु छु दनि आ: व मा: वने ।

खजा आपा: याना: भीगु पुलांगु गद्य सफू आपा: अनुवाद हे खने दु । कारण भी धार्मिक प्रकृतिपिं मनू , सरल साधारण जीवन,

प्राणीतयृत दया करुणा दुपिं, उकिं भीगु गद्य साहित्य आपाःयानाः बोधिसत्वावदान, अशोकावदान, सत्यनारायण व्रत कथा, रामायण महाभारतया कथा, बसुंधरा व्रत कथा (सुचन्द्र गृहपति, न्यूमदेवी च्यूतदेवी) स्वयम्भूपुराण, ताराशत नाम, गोमयृजुया बाखं, बुङ्द्योया बाखं, चोबाहा द्योया बाखं, करुणामयया रूपस्तवया बाखं, अष्टमी व्रत कथा, सुप्रिय सार्थबाह, सिंह सार्थबाहया बाखं आदि धार्मिक बाखं व बत्तिस पुत्तलिका, शुकबहत्तरी, बिरसिका, हितोपदेश, पञ्चतन्त्र थें ज्यागु शील, स्वभाव, चरित्र भिनिगु नीति ग्रन्थ आपाः खनेदु। हानं भी आज्जुपिं बाखं द्यो धयागु खँ थुकिं अप्पो सीदु कि सहस्ररजनी नं अनुवाद याना तःगु दु खनी। गद्यय् मौलिक नेपालया वंशावली (इति-हास) खः धायमाः। थ्व पुरा गन दु, थ्व खँ सुनानं मस्यू, आःतकं बांलाक पिहाँ मवः नि। धात्थें मौलिक रचना आपाः पद्यय् खनेदु, व नं वार्णिक स्वयाःनं विशेष यानाः आखः गो जक मिले याय्‌व गाःगु गीति छन्दय्। खः निगू प्यंगू नेपाल सम्बत् ६१६ सालय् च्वःगु "सदां शारदा" थें ज्यागु भुजङ्ग प्रयात छन्द, 'गुलिकाय जनम् मदु मेव रतन्' थें ज्यागु तोटक छन्द नं मदुगु मखु। अथे नं आपाः 'स्वयम्भु बुद्धया कामना रूपं' (८२५ साल) 'हे मछिन्दरनाथ' (रणजित मल्लया पालय्) 'ब्रह्मा, बिष्णु रुद्र रूपं' (विष्णु मल्लया पालय्) 'लोकनाथ याहुने जगत उद्धार' (६८६ साल 'थिर मदु थ्व संसार स्वव मनुष्यनं' (श्री निवास मल्लया पालय्) मन कामना तारणी गुणयागु खानि' (पृथ्वीनारायण शाहया पालय्) हानं यलया पण्डित अमृतानन्दया--- गुह्यस्यागु सल्हां भीगु शब्दकोश, व्याकरणादि संग्रह जुल- "देवं मनुष्यं दैत्यं अनियाक" स्तोत्र व बौद्ध जातक सम्बन्धी सलंमः म्य आदि आदि अनेक पद्य व म्य दु, गुगु बांबांलानाः छन्द शास्त्रया अनेक अलंकारं पूर्णगु खः। अज्ज गां गाभय् गज्या गज्यागु बांबांलाना नं थ्वया सिबे नं पुलां पुलांगु गुलि दनि थें थ्व पुरातत्वान्वेणया विषय खः। अप्पो बिचाः यानाः मायृबिलिचां त्यप घयृबीगु ज्या याय् मखु।

बरु न्हापां थासा-आखलं भीगु छु-छु सफू पिहाँ वल व खँय् कछो स्वे । गुगु बखतय् भीगु भाय्‌या थासा आखः केवल पत्रा (पंचाङ्ग) छगुली छगू निगू वाक्य सिबाय् ब्वने मदुनि उबले नं भी आबा कका-पिसं थःपिनिगु पाः बांलाक फःगु दु धाय्‌माः छाय् धाःसा स्वर्गीय साहु हर्षमानं नेपाल सम्बत् १००६ सालय् ल्हासय् दीबले भीगु रञ्जना आखः व तिब्बती भाषा आखः तयाः ताराशतनाम, नामसङ्गीति व भीगु नेपाः आखः नं दुगु एक विंशति आर्यतारा स्तोत्र नं सिँया थासा (ब्लक) दय्‌काः छापे याका दीगु दु गुगलिं यानाः भीगु आखः छापाय् रूपे स्वे दत । अथे हे गुगु बखतय् स्वर्गीय पण्डित निष्ठानन्द गुरुजुं 'ललित विस्तार' सफू पिकया बिज्यात उगु बखतय् (नेपाल सम्बत् १०३४ सालय्) नेपालय् प्रेसया बांलाक व्यवस्था मदुनि धाःसां ज्यू, छगू वसपोलं हे अनुवाद यानाः १०२६ सालय् पिकया बिज्याःगु एक विंशति प्रज्ञापारमिता दु, अज्याबले भाषा प्रेमया बलं अपाय्‌धंगु ग्रन्थ संग्रह यानाः अनुवाद यानाः थमं हे कम्पोज याना नं थमं हे चिकिचाधंगु प्रेसय् छापे यानाः भीत क्यना बिज्यात, अथे हे मेमेगु 'भद्रचरी नाम धारणी' 'बोधिचर्यावतार' नं छापे यानाः भीगु मातृ भाषाया धुकू थना बिज्यात। मास्टर जगत सुन्दर मल्लं 'इसपं दय्‌कागु बाखं' भाषान्तर यानाः ने. सं. १०३५ सालय् पिकया दिल, हानं वय्‌कलं अंग्रेजी भाषायागु 'च्याम्बर्स डिक्सनरी' या भीगु भाषां अर्थ तयाः दय्‌का तःगु दु हँ। ने सं. १०३७ सालय् अपरिमिता नाम धारणी नं थासा आखलं प्याहाँ वल। हानं ने. सं. १०३६ सालय् श्री जीवरत्न बज्राचार्य 'दान गाथा' या अर्थ तयाः पिकया बिज्याःगु दु। अथे हे ने. सं. १०४० सालय् स्वर्गीय कवि सिद्धिदासजुं 'सज्जन हृदयाभरण' धयागु नीति व स्त्री शिक्षाया द्वाहा चौपाइ पिकया दिल। वय्‌कःया मेगु ४०।४२ गू सफू च्वया तःगु दनि हँ, गुगु अर्थाभावं वय्‌कःया जीवन कालय् ला प्याहाँ हे मवल, आः नं पिकाय् मफया च्वन तिनि। उकी मध्ये जिं स्यूगु निगू प्यंगू थ्व-सत्यसती, सत्यमदन संगविःग

सनातम धर्म, ७ काण्ड रामायण सर्वकर्म, समाचार, सम्चय, सिद्धि व्याकरण, सम्बाद, सप्तस्तुति, स्वदेश वस्त्र, सर्वबन्धु सकतांमाः. शुकरंभा सम्बाद आदि आदि । हानं तःछे बाहाया स्वर्गीय नाना काजी गुरुजुं 'बुद्धोक्त संसारामय' धयागु सफू १ गू नं थासा आखलं पिकया बिज्याःगु खः, तर सिमधःनिबले वरपोल परलोक जूगुलिं व ज्या दहँ काइपिं मदयाः अथें ल्यना च्वन । सर्दार हरिभक्तजुं च्वयादीगु अनेक नेपाः भाषाया म्य नं छगू संगीत सफुली प्रकाशित जूगु दु । शहीद शुक्रराज शास्त्रीं झीगु नेपाल भाषाया व्याकरण दय्का थका दिल, वर्णमाला व रीडर छगू नं पिकया दिल। सु तीर्थराजजुया नं वर्णमाला छगू दु । मेगु डा. इन्द्रमानया धम्मपद, श्री देवकाजीया स्वयम्भू दर्शन, व अनेक लेखकपिनि मनबोध, बोधिज्ञान, संबोधिसाधिनी, पद्य निकुञ्ज, हृदयकुसुम नं प्याहाँ वःगु दु । मेगु पुचोया जुजुबाजे तीर्थराजजुं 'गोमय्जुया बाखं' नं थासा आखलय् पिकया तःगु दु । हानं यलया धर्मादित्य धर्माचार्य याकःचां हे 'बुद्ध धर्म व नेपाल भाषा' धयागु झी भाय्या मासिक पत्र नं निदँ स्वदँ तक कलकत्तां पिकया बिज्याःगु खः गुगुली स्वर्गीय कवि योगवीरसिंहया अनेक कविता संग्रहित जूगु दु । तर व नं अर्थाभावं दिना वन ।

थज्याःगु झी भाय् छुं काल तक काल चक्रे लानाः गुगुं प्रेमया ख्वाः स्वे मखंक झी झीगु ह्नुतुइ हे सीमित जुया वन । तर परिस्थितिवश गन झीगु भाषाया निंतिं समिति अड्डाय् छगू विभाग खोले जुल अनं-निसें अनेक दाजु किजापिसं अनेक उत्तमोत्तम सफू च्वयाः पास याकाः प्रकाशित याना च्वन, गुगुया संख्या सच्छि नं मयात धाःगु ल्यना ।

हानं धर्मोदय सभां नं गुलि-गुलि खर्च यानाः नगुनंनिसें झीगु भाषाया 'धर्मोदय पत्रिका' पिकया च्वन । 'धर्मोदय पुस्तक माला' धकाः झीगु भाषाया सफू नं पिकया च्वन । जम्मा सफू १८ गू खात थें ।

उकिं गथे लेखकपिसं, कविपिसं सम्पादकपिसं व प्रकाशकपिसं झीगु भाषाया निंतिं थःथःगु कर्तव्य यानाः धमाधम सफू पत्र पत्रिका पिकया

च्वन अथे हे भी सकसिनं नं फक्क अप्पो सफू न्यानाः न्याकाःपत्र पत्रिकाया ग्राहक जुयाः यानाः थ थःगु कर्तव्य याय् माल, अले भीगु प्रिय नेपाल भाषा नं मेमेगु उन्नत भाषाया न्ह्योने थ्यनाः भीसं 'भी' ह्मसीकाः भीगु स्वंगुलिं कलां बीगु सत्यगु, न्ह्यने यइपुगु, बांलाःगु शान्ति व सुख अनुभव याय् दइ। जय नेपाल।

(धर्मोदय ने० सं० १०७० बकुला अंके च्वंगु लेखया छुं अंश)

जात्रा

जात्रा धकाः नां काथ्व हे भीगु न्होनें न्हापा लाक छ्यो मनूतनिं मूंवय् धुंकइ।

आः खँ वइ– व मनूत छाय् मुनिगु, छु खँय् मुनिगु? धात्थें धाय् धाःसा व मनूत मुनिगु कारण मेता मखु, व छुकिया जात्रा व क्यनेत व व जात्रा गय्च्वं व स्वयूत खः। उकिं जात्रा क्यनिपिं वइ– अनेक बाजं थानाः, जात्रा स्वइपिं वइ बांबांलाःगु वसतं पुनाः। तर अपिं निखलःयां मनय् थःत्व दु, थःत्वया गौरव दु। उकिं अपिं निखलःस्यानं छकलं हे खनि थःपिनि सभ्यता व थःपिनि संस्कृति।

आः न्हापां भीसं भीथाय् दुगु छगू निगू जात्रा नि स्वय्। स्वयादिसँ, भीथाय् यक यक देगः दु गुगु देगःया मेमेगु देशनाप जो मदुगु शिल्प कला खनाः संसारया ब्याक्क धयार्थ विद्वान्पिसं म्य वांन्याना च्वनिगु। व हे देगः देगलय् च्वंपि देव देवतापिनिगु जात्रां यानाः ला अपिं भ्रं हे आश्चर्य चाइगु कि थपाय् थपाय् मछिधंगु चीन व भारतया दथुइ च्वना नं थमिसं थःपिनिगु संस्कृतियात थुलितक सुरक्षित याना च्वने फुगु थमि जातिया गज्याग सजीवता खः! उकिं भासँ, व जात्राय् छु विशेषता दु स्वया दिसँ।

खजा भीगु पायाः भीगु क्षत्रित्वया चिं खः, भीगु माधमाध भीगु संगीत ज्ञानया प्रदर्शन खः, हानं भीगु अनेक खःप्याखं न्ह्याकेगु भी नृत्यकला सःगुया प्रमाण ख, अथ्य नं भीगु देश देगलं जाःगु देश धकाः नां दंगु, भीपिं नं सुथ बंछि दंछि देवके जक ज्वीपिं ध्योवें धकाः नां दंपिं जूगुलि भी ध्योपिनि जात्रा भीसं हे बबुयाः याना च्वनागुली

विशेषता दु। पञ्जादां सम्यक्बले स्वयम्भू भगवान्यात व गुह्येश्वरी, बज्रजोगिनी आदि देवतापिन्त नं भीसं हे क्वुया च्वना। पचली भैरव, चंगुनारायण आदियात नं भी मनुखं हे घय् घय् पुना ल्ह्वं ल्ह्वं याना: जात्रा याना च्वना। हानं बुंगद्यो जनबाहाद्यो, भयलाःद्यो आदि द्योपिन्त रथ दयूकाः रथय् तयाः जात्रा याना च्वना- व नं रथ धकाः सलं सायकाः मखु, मनुखं हे सालाः। उकीसनं ज्याथ जिथि जुयाः देवता स्वरूप जूपिं आज्जु अजिमापिन्त नं जंक धकाः खतय् तयाः छय् छुइपिसं सालाः जात्रा याना च्वना। अथ्य हे विशेष लोकोपरि पुण्यकर्म याना वंपिं दिवंगतपिन्त तक नं भीसं देवता हे भाःपाः खतय् तयाः सिथं यंका च्वना। थ्व फुक्क देवत्वया लक्षण अथवा देवता व पितृपिनि प्रति भक्ति दुगुया प्रमाण खः, गुगु- भगवान् बुद्धं आज्ञा दयका बिज्याःगु बज्जीतयूगु प्रजातन्त्रात्मक विशेष ७ गू गुण मध्ये छगू प्रधान गुण खः।

परन्तु थज्याःगु अनेक संस्कृति पूर्णगु जात्रा दया च्वंगु नेपालय् नारद थेरया कृपां नगुनेंनिसें छगू ःहूगु जात्रा नं अप्पो दत। न्हूगु दुगु ला जि हे जिल, प्यन्हुइ मपाः जात्रा दुथाय् छगू मेगु जात्रा ल्याः ख्याग् मालं छुं अप्पो धाय् मज्यू। तर पाना च्वन संस्कृति ल्वी व बी व थें गन देव देवता धकाः भक्तिभाव तयाः सर्वश्रेष्ठ प्राणी मनुखं ब्वह्लय् नो दिकाः कब्वीगु जात्रा, गन शरीरया आकार स्वयाः न्हेप्पु चीगोह्म किंसि कब्वीकागु जात्रा, व नं देवातिदेव भगवान् बुद्धया सर्वज्ञ धातुयात। थ्वला सरासर व धातुया प्रति समुचित सम्मान प्रकट याय् मसःनिगुया प्रमाण अथवा लुँया कलश थ्याकुंचाय् तयाः वहया कर्वा लसकस याय् थें जक खः, भी थुलि मछि नेपाः बौद्धतय्गु बल्लाःगु बाहा दयक दयकं। खः सुं मान्य व्यक्ति, राजामहाराजा, बा साहु महाजन-पिन्त सल बा किंसि गयूकाः सत्कार याय्गु उचित खः, भी नेपालय् अनेक उत्सवय् याना नं च्वं। उकिं दकले न्हापालाक इल्ट्रेन्स पास जुया वःह्म महानुभावयात श्री चन्द्रशमशेर महाराजया पालय् थक्कातंनिसें

किसि गयूकाः सिन्दूर जात्रा यानाः ह:थं, दकले लिपा धया थं सती वंह्म सतीयात किसिह्मयू तयाः छ्ःथें बा सुं विद्वान् कथावाचकं बाखं धुंकइबले सलगयूकाः जात्रा यायू थं भिक्षु नियमानुकुल जूसा नारद थेरयात किसि गयूकाः जात्रा यायूगु भ्मीगु संस्कृतियात व वसपोलया महान् कार्यया सम्मान यायूत नं लोगु खः। गुह्मस्यां भ्मीगु उपरयू करुणा तयाः लंकानिसें थन थ्यंक स्वधू स्वधू बिज्यानाः धम व्याख्यान याना बिज्यात, अज्याःगु अपूर्व धातु हयाः बिज्यात, हानं आनन्द पुस्तकालय , सीमा आदि स्थापना याना बिज्यात।

तर थुगुसी ला किसि नं मखुत, चौकडी बग्गी वल। खजा थ्व नं रथ हे खः, संस्कृत भाषां थुकियात हे रथ धाइगु। अध्यनं रथ धायूव भ्मीगु मनयू गुगु कल्पना ज्वीगु खः व नाप पाः। थ्व खॅ धायू माःगु मखु। बरु गुलि गुलिं दर्शकपिसं धाल लाःसा आकिवं मोटरयू व इवं हवाइ जहाजयू जात्रा ज्वीगु ज्वी।❀

आः ल्यन श्रद्धा भक्ति बा मान प्रतिष्ठाया खँ। खः मान मर्यादा तयूमाः अवश्य, तर मान मर्यादा धयागु थःपिनि गच्छे अनुसार, विशेष यानाः थःपिनि चलन अनुसार जुइ। मोटर दुपिसं बा गइपिसं मोटरयू, बग्गी दुपिसं बा गइपिसं बग्गिलयू व गान्हा दुपिसं बा गान्हा गइपिसं गान्हायू तयाः स्वागत सत्कार याइ। उकि हे ला खःनि त्रिपुरा कांग्रेसया अधिवेसनयू कांग्रेसया राष्ट्रपति श्री सुभाषचन्द्र बोसयात गांया संस्कृतियात ल्वेक स्वीगोह्मखे वासा दुगु गान्हायू तयाः स्वागत याःगु। अमिसं इच्छा याःसा छु निगू प्यंगू बग्गी, निगः प्यंगः मोटर हयू मफुला? तर अमिसं थःपिनि थःत्व व बग्गो बा मोटरयू मखं, व गान्हायू हे विशेष गौरव खन। उकिं व हे तुयूपिं वासा दुगु गान्हायात संसारं न्हासं चुयाः जाहाँ थीगु चन्द्रमा द्गु तुयूगु सुपॉयू धकाः उपमा बो माल। अध्य हे सकसिनं थःपिनि थःत्व सोके माः, थःत्वया गौरव यायू सयूकेमाः, नाप नापं

❀ जु नं जुल हे धायू माल, सारिपुत्र-मौद्गल्यायनया धातुला हवाइ जहाजयू हे तयाःहल, बल। - सं.

व गौरव गाथा लोकय् प्रचार नं याय् फय्के माः। अले तिनि लोकं भीगु सभ्यता व संस्कृतिया मू सी, भीत आदरया दृष्टि स्वइ, चिकिचा हे धंगु जूसां भीगु विशेषतायात विश्वय् छुं थाय् बी। मखुसा जात्रा जात्रा धाधां भीसं छुं मखुगु, बांमलाःगु ज्या याःह्म मनूयागु मभिंगु गुणयात लोकय् क्यनेत "मालला छंगु जात्रा न्याय्के" धाय् थें भीगु सभ्यता व संस्कृतिया जक जात्रा न्याइ भीगु भीत्व नापं संसारं तंक। जय नेपाः!

१०७१ बछलागाः १

('नेपाल' १।१ अङ्कं)

गुथि

गुथि, थ्व पुलांगु शब्द खः, पुलां जुजुं भ्वाथः जुया नं चने धुंकुगु। परन्तु न्ह्याक हे पुलां जूसां, न्ह्याक हे भ्वाथः जूसां थुकी विशेषता दु भी नेपाःया संस्कृति क्यनेगु। गथे न्ह्याक हे पुलां ज्वी धुंकुसां लखं लख दँ पुलां ज्वी धुंकुसां च्वापुगुँ सःस्यूपिनि निंति धुकू खः, अथे हे थ्व भीगु गुथि नं सःस्यूपिनि निंति महान् धुकू खः, थःपिनि योयोगु काय् दुगु, योयो थे याय् दुगु। खः मसः मस्यूपिन्त धाःसा मरणया कारण नं ज्वीयो। छाय् धाःसा व हिमालय पर्वतय् छु मदु? हीरा, माणिक, पन्ना दु, लुँ वह सिजः नं मदुगु मखु, अनेक दु। उकियागु कब्वाःलखं छु याय् मज्यू? बिजुली पिकाय् ज्यू, अनेक यन्त्र तयाः अनेक ज्यासः (कारखाना) चलेयाय् ज्यू, लखं लख पी बुँयात धःछ्वयाः लखं नं लाके ज्यू। तर मसल धाय्‌व खानी ह्यइबले ल्हानाः सीयो, कारखानाय् कलघरं काय् यो, व हे खुसि लखं लख पी जुँ च्वीकः नं यंके यो। ह व थें हे थ्व भी गुथि नं भीत भी मसयाः भिंकेया पलेसा स्यंका च्वन। सुख बीया पलेसा दुःख बिया च्वन। बिचाः याना दिसँ, न्ह्यापालाक थ्व गुथि स्थापना याःबलय् थ्व गुथिया रूप गज्याःगु ज्वी? केवल मदु मदु ल्हापं तयाः नयाः ल्वा जक ल्वाय्‌गु ज्वीला? छ्यंबुं भ्वॉय् ज्वीक पाःफय् माःगु ज्वीला? मखु, कदापि मखु।

उबले ला थ्व गुथि छगू व्यवस्थित संस्था खः, दाजु किजा बा गुथियारपिनि जीवनस्तर थकायत सामाजिक व्यवस्थाया नियन्त्रण याय्‌गु समाजया छु जक विभागय् भी आज्जुपिसं गुथि दय्का मथकु? न्ह्यापां मचा बुइव मचाबू ब्यंकाः व मचाया रक्षा यायत,

विवाह यानाः भौमचायात मेथाय् त्वाःया मेगु थरया म्ह्यायमचायात थः ज़ुल धकाः दुत कायूत फुकी (दाजुकिजा) गुथि दु। गनं गिरजाय् वनाः वा अड्डाय् वनाः रजीष्टर वा दर्ता याकः वने माःगु मदु, आगं-द्योयाथाय् दाजुकिजापिं साक्षी तयाः किसली छाय् धुनेव हे व मचा बा व मिसा अमि गुथियार जुल। अमि गुथिया गुथियार जक मखु अमिगु छ्यँ-बुँया नं हकदार जुल। अथे हे सीबले सिथं यंकाः उइगु सीगू, सिथंयंकेत माःगु ग्वाहालि याइगु सनांगू, सीधुंकाः स्वन्हु प्यन्हु तक माः माःगु विचाः याइगु विचाःगू आदि नं दया हे च्वंगु दु। हानं जीवनयात दकले मदयूक मगाःगु बुँ ज्या याय् छिंकेत मंकाःज्या दु, १/२ ह्म जक जहान दुपिसं नं याउँक हे बुँ ज्या याय् फु। मेगु नं पुलां पुलांगु कला कृति सुरक्षित यानाः नं दॅय् छको प्रदर्शनी यानाः क्यनेगु बहिगू, पुलां पुलांगु सफूया सुरक्षा यानाः नं उकिया दँय् छधाःसां पठन पाठन यायूगु सफूगू, आज्जु तापाः आज्जुपिनि गुण लुमंकाः श्रद्धा प्रकट यायूगु अनेक तिथिगू, स्वास्थ्यया निंतिं बराबर उपवास यायूगु अनेक धलंगू, देगः चीभाः द्योपिनि तिसा आदि आरक्षा यायूगु बुसाधं व तिसा-विचाःगू आदि जीवनोपयोगी अनेक गुथि यक यक दु। थ्व फुक झीगु सभ्यताया चिं खः, झीगु संस्कृतिया जः खः, विशेष यानाः न्हापांनिसें झी नेपाल-जाति प्रजातन्त्रात्मक राज्य शासन प्रणाली सः धयागुया बल्लाःगु प्रमाण नं। थुकिं बांलाक सी दु झी आज्जुपिसं भगवान् बुद्धं वज्जीतय् विषये आनन्द भिक्षुयात आज्ञा जुया बिज्याःगु न्हयूगू अप-रिहाणीय धर्म बांलाक थ्वीका तःगु दु।

उकिं स्वयादिसँ झी न्ह्यागु गुथी नं थाकालि (सभापति) दु। छाय् धाःसा झी गणतन्त्र योपि, गणपति माने याइपिं। हानं गणपति (थकालि) यात नं ला छह्म सहायक माल, उकिं झी आज्जुपिसं थाकालियात ग्वाहालि बीत नोकु (उपसभापति) तया बिल, गुह्म स्वभावतः थाकालि स्वयाः भचा बल्लाःह्म हे जुइ, थाकालियात ग्वाहालि याय् फुह्म। हानं थाकालिपिसं ब्वःगु ज्या याइपिं नं ला माल, उकिं

मेपिं स्वह्म थाकालि नं पक्षाधिकारी रूपं उकी लात' छह्म भरी (कोषाध्यक्ष) या रूपं, मेपि निह्म मन्त्री व उपमन्त्री रूपं। तर ज्या याइपिन्त व विशेष यानाः ज्या ब्वइपिन्त ग्वाहालि नं ला गाल, अले नकिं (थाकालि व नोकुलकिं) पिं निह्म नं उकी थ्याकल। छगू अभाव जुल-प्रचार व संगठन। उकियात प्रजा थाकालि धकाः खुह्मह्म थाकालि छह्म नं दुकयाः तल। अले भी आज्जुपिनि मन्त्रीमण्डल बा कार्य समिति पूर्ण जुल। थुगु रूपं भी गुथि गुथी च्याह्मस्या कार्यसमिति दु।

थन नेपालय् जक नं मखु। भी गन तक वन, अन तक नं भीसं थ्व गुथियात नं नापं यंकाः भीगु विशेषता क्यना च्वन। ल्हासा थें ज्याःगु दूर देशय् नं भीसं थ्व गुथियात यकाः पाला ब पालाकतः दयकाः अनया दूतावासया रूपं ज्या कया वया च्वन। आः नेपाली वकील अडा दय् धुंकाः नं आपाः निगू सरकार सम्बन्धी ज्या पालाया १० ह्म थाकलि द्वारा कया हे च्वन तिनि। बरु न्हापा १० गू पाला दुगुया आः ७ गू जक दनि।

अथे हे कुटी व फेरुङ्गय् नं गुथिया थाकालि दैथाकालि ज्ञुयाः अनया न्ह्यागु ज्याय् नं नायो जुयाः ज्या याना हे च्वंगु दनि।

विशेष यानाः क्विखाछें भी नेपाली अडाया हाकीम डिट्ठायात नं 'थाकालि डिट्ठा' धकाः थ्व थाकालि पद बिया तःगु दु हँ।

आः प्रश्न बइ जन्मं थाकालि ज्वीवं हे थ्व बुढातसं, धुसि धुसल्ह बुढातसें, आधुनिक शिक्षा छुं मदुपि बुढातसें संथाया छु ज्या याइ? तर उगु बखतय् पुस्तकीय ज्ञान जक हे शिक्षा मखु। विशेष यानाः शिक्षा अनुभवयात हे भापा तल। उकिं भीगु गुथी बुढापिन्त अर्थात् अनुभवी मस्तिस्कयात हे नायो बा थाकालि रूपं वरण याना तल। उकीसनं मेमेगु छुयं पिनेया तन्ता मदुपिं, विशेष लुमका तय् कुपिं व "कार्येषु मन्त्री ... ..." धयागु पद कया च्वंपिं नं जूगुलिं मिसातयूत, बुढीपिं मिसातयूत अर्थात् नकिंपिन्त नं समान रूपं संमिती थ्याका तल। उकिं हे थौं तक नं अज्याःगु भयंकर दमन नीतिया समय जोछिं नं

'यत्र नारीस्तु पूज्यन्ते रमन्ते तत्र देवता" धया थें झीगु अस्तित्व ल्यना च्वंगु खः। थज्याःगु फुक्क उपयोगी खँ झीसं व च्वापुगुँ थें ज्याःगु झीगु गुथियाके स्यना काय् फु, सय्का काय् फु। तर न्ह्यागुयां गुण सिबे अवगुण नं याकन पुना वय् यो खनी। उकिया उद्देश्यया वास्ता मतसे पिनेया कार्यप्रणाली जक हे झी ब्वॉय् जुयाः समयानुसार उकिया नियम परिवर्तन याय् मसल। उकिं—वय्कः आज्जुपिनि दूरदर्शितां थ्व गुथि आदि दयका थकुगुलिं झीगु नेपाल-संस्कृति आः तक ल्यना च्वंसां गुथि छुं भिंभिंगु स्यना कयाः उन्नति पाखे पलाः तय् मफया च्वन।

आःला समय त्यल झीसं थ्व गुथिया यथार्थ अर्थ व उद्देश्य लोमंकाः सलंसः दँ तक दुःख नं सी धुन। आः झीसं थ्व गुथिया महत्व थ्वीकाः उद्देश्य न्ह्योने तयाः नियम व उपनियमय् समयानुकूल परिवर्तन हय् माल। अनुभव बा ज्ञान हे जक शिक्षा मखु, न्हून्हूगु अनेक विज्ञान नं वर्तमान शिक्षाया प्रधान अंग खः धयागु थ्वीके माल। थौंकन्हे अनेक भाषा–ज्ञान व पुस्तकीय शिक्षा अर्थात् विश्वविद्यालयया उच्च शिक्षा नं सद्य्क मगाय् धुंकल धयागु चाय्के माल। अले जक झीपि वर्तमान समययात ल्वय्क लिपा तक झीगु अस्तित्व ल्यनिकथं जीवित जुया च्वने फइ। छाय् धाःसा सभ्यता, संस्कृति ल्यंकाः क्यना च्वने फइगु हे जातिया धात्थेंया जीवन खः।

('नेपाल' १।३ अंकं)

महिला

महिला, महिला खः, पुरुष मखु । मां खः, तताक्यहेँ खः, म्ह्याय् खः, अज्ज कलाः नं खः, तर अबु, दाजु-किजा, काय् अथवा भाःत कदापि मखु । खः बरु प्रकृतिं हे पित्याः प्यायूचाः सकतां बराबर, चिकु तांन्वः नं अथ्य हे ज्वीमाः, तर व हे प्रकृतिं मिजंतयूत ग्वाय् व मिसा-तयूत मचाछेँ छाय् बियातल थ्व खँय् अपायूचो समान दर्शी धाइम्ह प्रकृतिया नं विचाः थातय् मलाः ल्वाः वः, गुलि पाक बिया तःगु ? न्ह्यार्थं ज्याःह्म हे समदर्शी धाःह्मं नं समान धाय्, याय् मफयूक, मनू मनुखय् छुया थजाः कजाः धाइपिसं नं मिसा मिजं ला भिन्न जात खः धाय् मायूक । यानं हे स्यू-हूं ग्वंगः हूं माखा, हूं दुगु हूं च्वले । उकिं हे मिसा मिजंया कलाः भाःत जक मखु मां काय्, बौ म्ह्याय्, तता किजा, दाजु क्यहें आदिया अखण्ड सम्बन्ध दया वया च्वंगु । थज्याःगु प्राकृतिक सम्बन्धयात समानता धकाः मिजनं याक वलया ज्या मिसां याय् फु, मिसां याक मेगु ज्या नं मिजनं याय् माः धकाः तिं तिं न्हुयां समान ज्वी मखु । न्ह्याक हे मिजंतयूगु ज्या याःसां, युद्धभूमी तक नं वनाः साहस व वीरता क्यंसां जब 'व्यथा' ज्वी अले महिला नारीत्वे परिणत ज्वी, व अनं चिले फइ मखु, उकिं बांलाक हे सीदइ–अपिं युद्धे वने गुलि तक लो । अथ्य हे मिजंत नं यक हे छेँ ज्या सः, न्ह्यागु ज्या याय् माःसां याय् फु धकाः फुँइ याःसां जब दुरुत्वंमचा वानाः कलाः सी, चान्हय् मचां 'यमा, यमा' धकाः पचि पचि यायां मांया दुरुया पलेसा बौया ग्वाय् ल्वीकाः "मां मखु मां गो ?" धकाः ल्वइ, अलेतिनि सी कि थःगु पुरुषत्व थ्व ज्याय् लो ला कि मलो ?

थ्व खं बांलाक हे सीदत कि महिला पुरुष मखु, अथ्य हे पुरुष नं नारी मखु। खः थ्व निखल' नं संसारया सृष्टिक्रम न्ह्याकइगु लः धः खः, अथवा थौंकन्हय्यागु भाषां धाल धाःसा विश्वजीवन-रेल न्ह्याकेगु समानान्तर "लीग" खः। गुकी ताःहाः चीहाः, धयागु नं मदु, न अपाईँ हाकः धकाः हे धाय्‌फु। मिर्जं मिर्जं, मिर्जं छ्हाकः, मिसा, मिसा, मिसा छ्हाकः। गपाय् गपाय् हाकः, मस्यू, ताःहाकः साप हे ताःहाकः। बरु भचा जक तःब्या चिब्या बा सत्ती तापाः जुल कि जीवन-रेल दुर्घटना जुइ लाकइ। उकिं थ्व महान् 'लीग' यात भतिचा हे सत्ती तापाः मज्वीक उत्ति ग्यंकेगु प्रयत्न याय् माल, थुकियात हे तिनि, थ्व हे समानान्तर लीगयात तिनि समानता, समानाधिकार (इक्वेल राइट) यगु धा, धयादिसँ, मेगु छु धाय्! जय संसार!

७१ तछलागाः ३०

('पासा' ११ अंकं)

यइगु [प्रेम]

थ्व यइगु बा प्रेम आकाश थें सर्वव्यापक। न्ह्याथाय् स्वःसां थ्वयागु सत्ता खनेदु। मचाखाचा, ल्यासेल्यायूह्म, ज्याथजिथि न्ह्याह्मस्यां मनय् थ्वयागु प्रभुत्व। पशुपक्षी, कीटपतङ्ग, घाँय्–सिमा न्ह्यागुलीसं थुकिया प्रभाव। आपाः छु खँ, चन्द्र सूर्य, ग्रह नक्षत्र आदि सौरजगत नं थ्वयागु अधीनय्।

स्वयादिसँ, लः फुति निफुति सिकाया च्वकाय् तयाः व सिकाया च्वका थीथेथीथे च्वंकेव व लः निफुतिं छफुति जुयावनि। चुम्बक दुगु छुं ज्याभःया न्ह्यःने नँ छकू क्यन धाःसा व नँ चुम्बक दुगु ज्याभलं सालाकाइ। अथे हे चन्द्रमा थ गु लाःलाःथाय् वनेगु वासनां पँत्त पंगुलिं प्यपुंक वयेमफुसां पृथ्वी माताया स्नेहं सालाः कर्तव्य भाःपाः पृथ्वीया ल्यूल्यू चाःचाःहिला वयाच्वन, पृथ्वी नं अथे हे सूर्य पिताया प्रेमं सालाः पिताया गुण लुमंकाः सूर्यया प्यखेरं चाःचाःहिला च्वन। हानं थ्व ग्रह, नक्षत्र, पृथ्वी आदि सौरपरिवार फुकं छगू छूछुया प्रेमं सायेकाः छखेपाखे ब्वानाच्वन। अथे हे. झीगु थ्व मिखा आदि पञ्च-इन्द्रिय नं विषयया प्रेमं सायेकाः थःथःगु रूपादि विषयपाखे ब्वांवनाच्वन, तर थुकियात नं छुं बाधां पनाबिल धाःसा उगुउगु विषययात मामां चाःहिलाच्वनि, संयोग जूवने फइमखु। गथे कि मतया रूपं सालाः की ब्वाँयेवइ, तर चीमं पना मतय् थीफइमखु, चीमया पिनेंपिनें चाःहिला-च्वनि। थ्व फुक प्रेमय। वाह्य बा भौतिक रूप तिनि, थुकिया सीमा बा छुं बन्धन दनि। धात्थेंयागु हार्दिक प्रेम ला मेगु हे दनि। थ्व प्रेम ज्वीत बा यायूत सुं जीव बा छुं वस्तु धयागु पात्रापात्रया भेद भाव

म्वाः सुयां सुं बा छुंनाप ज्वीफु। माकःया मनूनाप, मनूया पशुपक्षी-नाप, चेतनया जडनाप न्ह्याह्नम्यां न्ह्याह्न बा न्ह्यागुनापं ज्वीफु. थुकिया छुं सीमा निर्धारित मदु। लखं प्रेमवश थःगु अस्ति व दुरुइ तंकाछ्वइ, मिभ्मंगलं प्रेमवश मि कुचायात थःगु प्वाथय् म्वथनि, ह्मयख्वां प्रेमवश आकाशय् नँ न्याःगु न्यनाः प्याखं हुयाच्वनि। थुलि जक मखु, प्रेमं तनःधंपिं योगी महात्मापिंत नं वशय् कयातल। कुकुरिपां न्हित्थं खिचा घय्पुना च्वन, डमरुपां महिक दवदब थानाच्वन, विरुपां सूर्यो म्वया-च्वन। मेगु नं भ्मीसं माल धाःसा थज्याःगु दृष्टान्त यक यक लुइ।

परन्तु, थुलि जक धयां पाठक पाठिकापिनि मन च्वनिमखु। ख नं खः, थुलि धायेवं प्रेमया धात्थेंया परिभाषा श्वी नं थाकु। न्ह्यागु वस्तुयां यथार्थ रूप सीकेत उगु वस्तुयात उपयुक्त पात्रय् तयाः स्वयमाः। लुँ न्ह्याः मन्ह्याः स्वयत कसय् हे चुलास्वयमाः. स्ययेँ बां जाः मजाः स्वयत माखायात बियास्वयमाः। अथे हे प्रेमयात बांलाक ह्मसीकेगु उपयुक्त क्षेत्र मनूतय् निह्मत्यपूया हृदय खः। आः व हे खँय् भ्मी दुहाँ वने।

दय्‌त ला पशुपक्षीतय्‌के नं ध्व प्रेम भाव मनय् मदुगु मखु. तर पशुपक्षीतय् मनया अवस्था अमिगु विचारधाराया भ्मीसं अनुमान याय् थाकु। भ्मीसं मनुष्यया नातां थःगु मनोभावया अनुभवं मनुष्य मनुष्यय् वइगु विचारधाराया छुं भचा अनुमान यायूफु कि भ्मी मनुष्य दम्पतीया परःपरे गुगु वं वयाके, वं वयाके आकर्षित ज्वीगु खः, व हे प्रेमया 'नम्रोवागी' खः। ज्वीत ला ध्व न्हूगु जूयानिनिं वासना सहित ज्वीफु। अय्‌नं भ्मंगु जीवन-रथया घ्याः निह्मत्यपू हे खः। उगु रथया उगु घ्या यात समानान्तर रेखाय् पैरालाइल लाइनय्) न्ह्याकइ ध्व हे प्रेम-ऑसि तिनि। यदि परम्परया ध्व प्रेम-ऑसि मदुसा घ्याः गुखेगुखे स्वयावनि भ्मीसं धायूफु। व हे घ्याः, व हे प्रेम-ऑसी चाःह्यूह्युं निह्मस्या हृदयय् निगू हे प्रकारया विद्युत प्रवाह पिहाँ वइ। मिसाह्मस्या हृदयय् डाइरेक्ट (D. C.) करेन्ट व मिजंह्मस्या हृदयय् अल्टरनेट

कुकुरिपा, डमरुपा, विरुपा = अष्टसिद्धा मध्ये स्वह्म।

(A. C.) करेन्ट । छाय् धा:सा आपाः यानाः मिसातय् प्रेम ल्याहाँ थ्याहाँ ज्वीम्वा:, प्रेम मजूतले ज्वीमखु, जुल धायूव (D. C.) करेन्ट थें मह्कि बाः हे वयाच्वनि। वयात भा:तं प्रेम या:-मया:या वास्ता मदु। तर मिजंतय् प्रेम ल्याहाँ थ्याहाँ ज्वीगु (A. C.) करेन्ट खः कलातं प्रेम या:लिसे वृद्धि जुयाच्वनि।

परन्तु, आश्चर्यया खँ थ्व खः— अमि थ:थः मनय् च्वंगु कल्पना-कम्यूटेटरं ट्रांसफर यानाः कलातं भा:तयाके (A. C.) करेन्ट धकाः सीमखु, वयाके नं (D. C.) करेन्ट धकाः भा:पाच्वनि, हानं भा:तं नं कला:याके (D. C.) करेन्ट धकाः चाइमखु, वयाके नं (A. C.) करेन्ट धकाः हे च्वनाच्वनि। उकिं वं कलातं प्रेम या:लिसे अप्पो प्रेम यानाहइ। हानं कला:ह्मं नं भा:तया प्रेम नं वया थ:गु हे प्रेम थें ज्या:गु (D. C.) करेन्ट खः, मह्कि वयाच्वन धकाः भा:पाच्वनि। लिपा निह्म अर्धाङ्ग अर्धाङ्गिनीया थ्व हे प्रेम प्रवाह न्ह्यान्ह्यां निगूलिं छगू जुयाः पूर्ण अंग ज्वी, अले अन शान्तिया निर्मल प्रकाश यानाः 'एक भाव' या मत च्याइ। उकिं धयात:गु नं दु—

"नास्त्यस्ति भी निह्म प्रिये, थुगु प्रेम-तार
सन्सारया कपटपूर्ण प्रपञ्च पार,
अद्वैत दीप-बिजुली थुगु तार ल्वानाः
च्याई अनन्त सुखया व प्रकाश यानाः।"

६७, कौला थ्व १५

('पासा' १३ अङ्क)

नेपाल-संगीत

सलंसः दँतक तःलय् लाना च्वंगुलिं भीगु नेपाल-भाषा व शिल्प-कलाया नाप नापं भीगु नेपाल-संगीत नं सीगु थें हे जुया च्वने धुंकल। उकिया महत्व बांलाक स्यूगु मखुत. न उकिया परम्परा हे बांलाक कने छिंनि। अध्यनं भी नेपाःमितय्गु धार्मिक विश्वासं यानाः अज्याःगु विकट परिस्थितियात नं प्वीका ह्याः थौंतक नं ल्यंका हे तल। थ्व छगू नेपाल-संस्कृतिया विशेषता खः, नेपाःमितय्गु दूरदर्शिताया चिं खः—न्ह्यागुं राष्ट्रीय वा जातीय संस्कृतियात धार्मिकताया रूप बीगु।

खः थ्व संगीत गबलें निसें दत थ्व खँ धाय् अःपु मजू। अध्यनं अनुमान याय्फु मानव जातिया सृष्टि ज्वीवं अथवा विकाशवादी सिद्धान्तं मनू रूपय् वयवं नय् त्वनेया निंतिं हाले व छुं प्रकारया शारीरिक कष्ट जूसा ख्वय् सल, वया नापं हे सुखय् न्हिले व आनन्दय् म्य हालेगु—अज्ज प्याखं ल्हुइगु नं पिहाँ वल ज्वी।

आः भी नेपाल-संगीतया विचाः याय् न्ह्यो नेपालया संस्कृति छु ? व संस्कृति गुगु धर्म बःकयाः थौं तक ल्यना च्वन व खँ सीकेगु अत्यन्त आवश्यक खनेदु। अःपाः धया थें इतिहासकारतय्सं नेपालया इतिहास स्वयंभूपुराण हे बःकयाः छुना हइगु जुया च्वन। उकिं सीदु न्हापां नेपाल बौद्ध, लिपा तिनि हिन्दु (शैव, शाक्त व वैष्णव) खः। उकिं नेपालया पुलांगु संस्कृति बौद्ध संस्कृति व वयां लिपा तिनि उकी हिन्दू संस्कृतिया प्रभाव लात। न्ह्यागु थजु आः भीसं व हे नितां धर्मया संस्कृति ज्वनाः व हे संस्कृति अनुकूल साहित्य निर्माण यानाः व हे संस्कृति अनुसार संगीत गायन याना वया च्वना। उकिं थ्व संगीतया

छुं खँ च्वयूत व हे निगुलि धम हना तःह्म महादेवया निगू खँ च्वयूगु असंगत ज्वी मखु ।

संगीत शास्त्रीतयू धाय् दु महाद्योया न्याग्वाः ह्मतुं ५ न्याग्पु राग व पार्वतीया ह्मतुं १ छपु यानाः जम्मा ६ खुपु राग पिहाँ वल । ह्मानं व्याकरणाचार्यपिसं धाःसा महाद्योया दबदबं 'अ इ उण्, ॠ लृक्' आदि प्रत्याहार पिहाँ वल धकाः धाइगु । न्ह्यागु थजु निखलःयां आधर व हे महाद्यो खः, निगुली न्ह्यागु खँ काःसां न्ह्याद्यो लुमंकेगु । उकिं भीसं न्ह्यापां प्रत्याहार निं काय्- छन्हू महाद्योया लयता वल, अले दबदब थानाः प्याखं हुल । दबदबं 'अ इ उण्' आदि प्रत्याहारया आवृत्ति जुयां च्वन । गुगु शब्दयू कण्ठ, तालु आदि स्थान, उदात्त, अनुदात्त आदि नाद व मात्रादि ताल बा लयू नं दु । थ्व हे नाद, तालं सहित प्याखं हे संगीतया 'नभोवाणी' खः । वयां लिपा लिपा तिनि व नाद अथवा श्रुतिया संयोगं ध्वनि बा स्वर पिकयाः महादेव व पार्वती जानाः ६ रागया सृष्टि याःगु ज्वी । थ्व हे जाति गायन बा रागया सृष्टिकर्ता ताण्डवनृत्य यानाः च्वंह्म महादेवयात भीसं 'नासःद्यो' धया वया च्वना । आः अनुमान ज्वी भी नेपाल गुलि पुलां भीगु संगीत नं उलि हे पुलां ।

गन उगु प्रत्याहारं पिहाँ वःगु अनेक नाद बा श्रुतिया संयोगं ध्वनि बा स्वर पिकयाः 'जाति गायन' पिहाँ वल, अन व हे प्रत्याहारं पिहाँ वःगु स्वर व्यञ्जनादि आखः द्वारा अनेक शब्द दयाः व शब्दया संयोगं अनेक श्रुति (वेद) पिहाँ वल । व वेदयू नं श्रीकृष्णं 'वेदानां सामवेदोस्मि' धकाः विशेषता बिया तगु 'साम' गान यायूत थ्व हे गायनया आश्रय काल ज्वी । अनंनिसें हे थ्व संगीतया लिपीगु ज्या (संगीतया कका किकी) छुत ज्वीमाः ।

अनंलि थुकी तुम्बुरु, नारद, भरत, हनुमान, कृष्ण आदि अनेक आचार्यपिं वल, विशेष यानाः नारद द्वारा ६ रागया नाप नापं ह्मतिं खुह्म खुह्म हे रागिनीतयू पाखें अनेक काय् भौपिं नं दयकल । तर थ्व

रागय् 'ध्रुपद' धयागु पहः (शैली) गनं वल, सुनां हल, थ्व खँ विवाद-ग्रस्त तिनि। अयनं ध्रुपदया सिबे अःपुक धायला बा बांलाक धाय् ध्रुपदया लिपा 'धमार' धयागु पहः पिहाँ वल। अध्य हे वयां लिपा 'ख्याल', 'टप्पा' व 'ठुमरी' इत्यादि नं। तर थ्व पुक्कयां थःथःगु विशेषता दु। ध्रुपद व धमारे मुख्य लयया ज्या (दुगुन, चौगुन, अष्टगुन, आडि, कुमारी आदि) खनेदु। तान काय् मज्यूगुलिं थुकिं बोलतान द्वारा रागया पूरा चित्र क्यं। गम्भीरता हे थ्वया प्रधान लक्षण खः। ख्यालय् स्वरया ज्या (गमक, मीड खँच आदि आपाः दु। टप्पाय् अनेक तानया ज्या क्यने दु। स्थायी अन्तरातक नं तानया तान जुया च्वनि। अध्य हे ठुमरी लय् , स्वर व तान स्वतांया ज्या याय् दु। तर थुकी रागया शुद्धता दइ मखु। थुकी विशेष स्त्री सुलभ सुकुमार भावना दइ। उकिं थ्व शैली आपाःस्या यो। थ्वयां लिपा 'गजल' व थौंकन्हय् 'लाइट म्यूजिक' वल न्हूगु पश्चिमी छायं तियाः। थुकियागु विषयय् आपाः धाय् माःगु हे मखु।

आः नेपाल-संगीत पाखे मिखा ब्वय्। झीपिं न्हापांनिसें हे संगीत प्रेमी खः, बुद्धधर्मया महायानं तन्त्रयानया रूप कायूयां न्हापा हे। छाय् धाःसा गन तन्त्रयान थन (नेपालय्) वल बा झीसं थःपिन्त ल्वयूक थः याना काल अन व तन्त्रया विधि विधानय् षोडश लास्या' धकाः झिखुह्म पूजादेवीपि समावेश जुल। थ्व पूजादेवीपिं मध्ये स्वां, सिन्हः, मत, धुपाय् , नैवद्य आदि पञ्चोपचार पूजा ज्वलंया नाप नापं वीणा, वंशी मृदंग, ता आदि ज्वलं ज्वना. म्य हालाः प्याखं ल्हुया च्वंपिं नं दु। अभित झीसं पूजाविधी जक आदरणीय स्थान ब्यूगु मखु कि झीपिं न्हापांनिसें संगीत प्रेमी जूगुलिं झी बुद्धिमान् आज्जुपिसं व पूजादेवीपिन्त देगः देगले यक्वः सकभिनं खनिकथं तोनासीं तोनासीं कियाः ब्वया तःगु दु। अनुमानतः थ्व संगीतया 'जाति गायन' राग रूप काय् न्ह्योयागु खँ खः।

गन बुद्ध धर्मय् ब्राह्मण देवतापिं थें अनेक बोधिसत्वपिं अनेक

देवीपिं स्थापना जुयाः बहुदेव पूजा जुल उथाय् हे भारतीय संगीतं राग रूप काल, रागय् नं ध्रुपदयागु पहः (शैली) पिहाँ वल। अले भी आञ्जुपिं जक छाय् सुं'क च्वनि ? याकन हे उकियात नेपाल–संगीतय् दुथ्याकल राग रागिनीया नां व हे तुं जसां नेपाः-पहः वयक। गुगु खास नेपालया विशेषता खः। दसु चर्यागीत (चचा) काय्फु। गुकी 'रागकायुगु' धकाः आलाप यायुगु दु, गुगु चचा हाले न्ह्यो व चचा हाले धुं'काः काइगु जुया च्वन। ध्रुवपद अर्थात स्थायी नं दु, गुकियात भीसं 'धुवा' धायुगु याना तल; अन्तरा, आभोग, संचारी आदियात केवल 'चरण'। थ्व चचा अनेक राग-रागिनी व अनेक तालय् हालिगु जुया नं सामुहिक गायन ज्वीगुलिं थ्कवी दुगुन चौगुन, बोलतान आदिया ज्या याय् मखि। विशेष ज्या क्यनेगु राग कायुगुली (आला-पय्) याना तल। 'ताः' हे थुकिया तालबाजं खः। थ्व चचायात आचार्यपिसं 'गीत' हे धाइगु जुया च्वन। थुकियात सर्वश्री कर्णपाद, जालंधर, धर्मदेव, बोधाचार्य, वाकवज्र, अमोघवज्र, सिद्धिवज्र, श्वेत-वज्र, सारस्वतवज्र, रत्नवज्र, लीलावज्र, हासवज्र, परमादिवज्र, मञ्जुवज्र, सुरतवज्र व जामनःगुभाजु आदि आदि अनेक आचार्यपिसं थःपिसं हे च्वयाः थःपिसं हे ताल, सूर नं तयाः हाला वन। गुगुं गुगुं चचा भीगु नेपाल भाषां नं च्वया तःगु दु, थ्व भी नेपाल भाषा साहित्यया निंतिं छगू वरदान खः। थ्वसपोलपिसं थ्व चचा द्वारा अनेक चमत्कार क्यना वंगु दु। श्री सुरतवज्रं कसाःगा लायाः ब्रह्मपुत्र छ्यूगु, श्री जामनः-गुभाजुं सिमाया मूकचा कच्छुकाः तुतिं तःक्यंका च्वलेचातयत नका च्वंगु अपायूचो तादुगु खँ मखुनि। वसपोलपिनि छय् छुइपिंके आः तकं हे थुगु कलाय् विशेषता दनि। थ्व चचा मध्ये 'अखयनिरञ्जन', 'त्रिहृण्डा (तिअड्डा)' व 'कोलायी' थ्व स्वपु चचा महापण्डित राहुल सांकृत्या-यनया 'पुरातत्व निबन्धावली' सफुली प्रकाशित जूगु दु। मेगु द्वाहाकोश धयागु सफुली यक हे चचा दु।

थुलि जक मखु थ्व चचाया नाप 'भावनृत्य' नं पिहाँ वःगु खने

दु, व चचाया 'भाव' यात 'मुद्रा' व 'थान' द्वारा क्यनिगु। उकीसनं उकियागु विशेष प्रदर्शन यायत 'पॅयूताः' या आविष्कार यात, गुकिं व नत्य–कलाय् सजीवता हया बिल। थुकी सूरया विशेष ज्या मदुसां लय् व तालय् माःछि हे चमत्कार क्यना तःगु दु। व खँ भ्भीसं आःतक नं कुह्मःप्याखनय् स्वया हे च्वना तलेजु भवानी नेपाः हय् न्ह्यो हे भ्भी पॅयूताः कताः थानाः नृत्य याय् सय् धुंकल। वयां लिपा थुकिया हे मेगु रूप धया थें मेमेगु द्योप्याखं बा न्यतमदुप्याखं, देवीप्याखं, सिखाली-प्याखं, जलप्याखं, पचलीप्याखं, थेचोप्याखं, नवदुर्गाप्याखं आदि गंप्याखनय् पोंगा व मेगु खिं नं पिहाँ वःगु खनेदु। व नं 'भाव-नृत्य' या निंतिं साप हे छिंगु खः। वयां लिपा ज्वीमाः रागय् धमारया पहः (शैली) पिहाँ वसेंलि भ्भीथाय् नं धमारया चलन जुल। गुगु आः तक नं फागुया ससुपूजाय् चले हे जुया च्वन तिनि धाय्माः। ध्वया नाप नाप धया थें बा भचा लिपा रसन, गुजराती आदि पुयाः पश्चिमा, धोलक, नगाडा आदि थानाः महाकालीप्याखं नं पिहाँ वल। हानं गयासुदिनया मिथिला आक्रमणं हरिसिंहदेव विक्रम १३८१ साल पाखे नेपालय् वसेंलि वया नापं अनेक विद्वान्‌पि नं वल। अमिसं संस्कृत मैथिली ल्वाकज्याःगु नाटक च्वत, प्याखं ल्हुयकल। वयां लिपा नं थथ्य हे सस्कृत मैथिली मिश्रित नेपालभाषा नाटक विक्रम सम्बत् १७७५ सालय् रणजीत मल्लया पाले तक नं दय्कुगु खनेदु। मेमेगु सिद्धिनरसिं जुजुया पालय् दय्कुगु 'हनुमान नाटक' व 'काती प्याखं' आदि प्याखनय् धाःसा भ्भीगु भाषां हे 'भाषा ल्हाय्‌गु' चलन खनेदु। गुगु आः तक नं गुंपुन्ही व यद्याःबलेया प्याखनय् द हे दनि। खः उकियात विशेषज्ञतयुसं थौंकन्हेया समययात ल्वयूक दय्का हय् माला च्वन।

च्वय् धया थें संगीतं राग-रागिनीया रूप काय्‌वं भ्भी नेपाल-संगीतय् नं अनेक राग-रागिनी द्वाहाँ वल। चचाय् ला धाय् माःगु हे मखु नट, हेएडोल, भैरव, वसन्त पञ्चम, धनाश्री, कौशिक, भैरवी, तोड़ी आदि आदि सलंसः राग द हे दु, मेमेगु संगीतय नं बिलावल,

इमन, खरथ, रामकली, श्री, मारवा, काफी, आशावरी, भैरवी व मुलतानी आदि भिगुलिं थाटया राग-रागिनी दु। थुपिं आपाः याना: ध्रुपद शैली लाः, फागुया धमार धमार शैली। थ्व राग-रागिनी मध्ये नं रागया नां व हे जूसां थाट पाः गु म्य यक दु। न्हापां 'मालश्री' कया दिसँ। शास्त्रीय मालश्री राग कल्याण थाटया ऋषभ, धैवत वर्जित ओढव। वादी पञ्चम व संवादी षडज। फुक तीव्र स्वर। थ्व राग न्ह्याबलें स्वपहः पुलेव हाः। तर झीगु मालश्री सम्पूर्ण व काफी-थाटे लाना च्वन। वादी पञ्चम, संवादी षडज। गंधार व निषाद निगुलि थ्यू। थ्व राग कायाअष्टमी खुनुंनिसें कतिपुन्ही तक हालिगु। अथ्य हे वसन्त काय्‌फु। उकी नं शास्त्रीय वसन्त पूर्वी थाट। षा सं, षा. सं, सं. सं, षा. षा, षा. सं, न्यागू प्रकारयागु दु। फुकेसं तीव्र मध्यम नं दु। गुगुलीसं ऋषभ, धैवत कोमल, गुगुलीसं ऋषभ जक कोमल पञ्चम मदु। गुगुलीसं ऋषभ, धैवत व गन्धार न कोमलगु। वादी फुकयां षडज, संवादी पञ्चम व पञ्चम मदुगुली मध्यम। थ्व राग चान्हस्या स्वपहः पुलेव हालिगु। झीगु वसन्त भैरवी थाट, ओढव संपूर्ण जुया च्वन। वादी धैवत व संवादी गंधार, फुक कोमल। थ्व राग श्रीपञ्चमी खुनुंनिसें होलीपुन्ही खुनु तक हाः। थुगु प्रकारं शास्त्रीय राग नाप न्ह्याक हे पाःसां झीत मालश्रीया सः वयूव मोहनी थें च्वं, वसन्त न्वीव मन ल्वहँ ल्वहँ ब्वाः, थ्व हे झीगु थ्व निगुलि रागया विशेषता खः। मेमेगु शास्त्रीय संगीतया सूरय्‌ तु लाःगु म्य नं यक यक दु, विशेष याना: 'ग्वारा' (प्रबन्ध संगीत)। छाय्‌ धाःसा 'ग्वारा' स्यनिबलय्‌ म्य जक सूरय्‌ स्यनिगु मखु कि ताल (बाजं थाय्‌गु) नं सूरय्‌ स्यनिगु। उकिं छु हे स्वरवाद्यया सहायता मकासे हाला च्वंसां सूरय्‌ लाना च्वन। नमुना भगवान् ग्वारा बा श्रीकृष्ण ग्वारा काय्‌फु। थुकिया राग वृंदावनी शारङ्ग, तर झीसं शारङ्ग हे धकाः जक धाय्‌गु व च्वय्‌गु याना तल। शायद निगुलि राग काफी थाटय्‌ लाःगुलिं ज्वीमाः। थुकी चो, पलिमां, अस्तरा, जति, प्रताल न्यागू ताल दु, हिला

हिला वनिगु । थुकी नं राग काय्‌गु चलन दु । हानं कृष्णचरित्र संबन्धी सूरसागर आदि सफूया अनेक म्य कयाः उकी थ.पिनिगु नेपाःभाषां च्वयागु म्य नं तयाः म्हीसं 'रास' या नामं अनेक सूरय्‌ तयाः अनेक छाटं हाला च्वन । आः तक नं थ्व म्ये उलि हे रस दनि, गुगु न्हून्हूगु म्यं ध्वे मफु ।

स्वरवाद्यया‌त जक म्हीसं म्य हालेबलय्‌ नाप मतःसां सुषिर वाद्य (प्वीगु बाजं) मुहाली, गुजराती बय्‌, बासुरी आदि (ताल) बाजं नाप पुया हे च्वं । तन्तु वाद्य (तारबाजं) जक पिवांचा व सारंगी तोताः म्हीसं अपाय्‌चो ज्याय्‌ छ्यला मतः । परन्तु थ्व स्वर अर्थात्‌ राग-रागिनीया विषयय्‌ म्हीगु विशेषता थ्व कि म्ही थःगु हे राग दु, सुथय्‌ न्हापां हालिगु ब्यांचलि लयूलय्‌ पत्ति धयार्थ हिला हिला वनिगु वसन्त, घातु, पुवाज्या, सिन्हाज्या, सिलु, मालश्री आदि व लँ स्वः वनेबलय्‌ चच्छित हालिगु ...... म्य आदि ।

थथे हे म्ही थःगु हे अनेक बाजं (तालवाद्य) व अनेक ताल नं दु । थुकी हे म्हीगु अप्पो विशेषता खने दया च्वन । च्वय्‌ धया थें पय्‌ताः-कताः व पोंगा-धोखिं ला म्हीगु पुलांगु बाजं जु हे जुल, नापं दबदब नं द हे दु । हानं महाकवि कालिदासं प्रशंसा याना तःगु मृदङ्गः (पश्चिमा) स्वयाः म्हीसं 'मृदङ्गः' शब्दया 'मृ' व नासःया खौ लिकयाः निखें छुचुं तयाः 'दंगः' थाय्‌गु चलन यात । गन मुगल कालय्‌ व मृदङ्ग त्वाल्हानाः तबला दय्‌कल अन म्हीसं नं छप्वाः ह्मुतुगु कोँचाखिं दय्‌कल, तर थुकी 'बाम' मा हे माक निगुलि बोल छपा ल्हातं हे पिहाँ वइगु । हानं उखें थुखें तातापाक्क यात्रा वनेन धिमे थें ज्याःगु पलाः च्वय्‌क ब्वाकइगु युद्धबाजं (मार्चिङ्ग म्यूजिक) नं दय्‌का तःगु दु, गुगुली राष्ट्रीय ध्वाँय्‌ थें धुँज्याबुज्या नं दु । अध्य हे काहा पुयाः सिथं यंकेगु व न्यकू पुयाः धाः नाय्‌खि आदि गुंलाबाजं थाय्‌गु नं चलन याना तःगु दु । लिपा बंगालं देशीखिं वल, तर थुकी नं म्हीसं थःगु पहः ल्वाक छ्याय्‌गु मतोतु । बोल, तालय्‌ जक मखु, बाजंया आकारय नं पाकाः दय्‌का

तल। बंगाली खिं नासः पाखे ल्हाः हे वाय् मछिंक ह्मुतु चीप्वाः, म्हीथाय् उलि चीप्वाः मजू। वयां लिपा ज्वीमाः मगःखिं (मादल) व आकाश बाजं (दम्फु) नं व्यवहार याना हल। थ्व फुक्क बाजंयात छकलं 'नव बाजं' धकाः धाइगु जुया च्वन।

थ्व सम्पूर्ण बाज मध्ये नं विशेष यानाः खौ दुगु बाजं सितिनखतं निसें गथांमुगः चःरे तक थाय् मज्यू (थुकी ध्योखि, धिमे आदि नं)। थ्व म्ही अ'ज्जुपिनि दूरदर्शिताया चिं खः। छाय् धाःसा सितिनखतं निसें विशेष यानाः बुँज्याया तःतिवः ज्वीगु, संगीतय् धाःसा तःसकं हे मन प्यप्पुने योगु, उकिं थुकी जक ब्वां ज्वीव बुँज्या स्यनाः देशय् अन्नया अभाव ज्वीगु संभावना दु। उकिं 'कला कला' धकाः जक ब्वां मजुसे राष्ट्रीय-जीवन पाखे नं ध्यान तयाः सितिनखतं निसें गथांमुगः चःरे तक बाजंथाय् मत्यो धकाः गना तल। उकिं यानाः उगु बखतय् सिन्हाज्या म्य हाःसां व म्ये बाजं थाय् गु चलन मद्या वंगुलिं थ्व 'ताल' थाय् गु धयागु हे मसिया वन। खौ दुगु बाजनय् नं खास नेपालं थः नाला तःगु ध्योखिं, कोँचाखि, देशीखिं आदि जक थाय् मज्यू धयागु जूवन, मेगु पश्चिमा तबला आदि बाजं पिनेयागु थें यानाः खौ दुसां थाना हे च्वं।

आः ताल विषयय् स्वयादिसँ। ताल अनेक प्रकारयागु दु अनेक मात्रा दुगु। पॅयूतालय् व चचाय् माथ, शून्यमाथ, प्यंगःमाथ, भवमाथ, त्रिहुरा, एकताल, शनि, खट्टंगा, दुर्जमां, झप, झाक, वतिका, चस्यति, जति, खडंजति, धिङ्जति, धलंजति आदि दु, मेमेगु म्ये चो, प्रता, जति, लंता, पलिमां, अष्टरा ग्रह, दोमां, चौमां, पश्चमां, नवमां आदि आदि। थ्व ताल, फुकयूसं शास्त्रीय तालय् थें मात्रा नं दु, तर म्हीसं बाजं स्यनिबलय् मात्रा नीगु याना मतः। व मात्रा निना स्वःसा थय् जुइ— चो ४ मात्रा, प्रता, जति ७ मात्रा, लंता ८ मात्रा, पलिमां ६ मात्रा, अष्टरा १० मात्रा व ग्रह १४ मात्रा। थ्व हे म्ही न्ह्यूगू चालिया मात्रा खः। अथे हे "ग्वारा" य् थ्व हे न्हयूगु ताल ल्वाक छ्यानाः दोमां,

चौमा, पञ्चमा व नवमा आदि ताल धायगु चलन दु। हानं मेमेगु थाकु थाकुगु तालया नं मात्रा दइ, व धा:सा धीमा लय् जूगुलिं नी अ:पु मजू, छगू निगू थ्व — त्रिहुराया ८ मात्रा, खड्‌गाया १० मात्रा, झपया १० मात्रा व माथया १४ मात्रा। विशेष यानाः झी सिन्हाज्या म्ये नं बाजं थाय् जीक ताल मात्रा दु। व ताल च्वय् धया थें बाजं थायगु चलन मदया वंगुलिं जक तना च्वंगु खः। व तालय् १६ मात्रा दु- तिं तिं छु, तिं छु, तिं तिं छु' अर्थात् (६+४+६) पलिमा निताः व चो छताःया थ्व सिन्हाज्या (··· ? ···) ताल ज्वी।

थ्व ताल बा मात्राया ताल बीत ताः आदि अनेक 'मेट्रोनं' नं दु —पॅय्ताःयात केवल ताः, धिमेयात तॉइनॉइ–भुस्याः, खिं–कोँचा-खियात ताः–बभू, धोलक–नायखियात ताः–छुस्याः, दंगः–धाःयात ताःभुस्याः आदि।

थज्याःगु झी नेपाल-संगीत अबलय् उच्चकुलया सभ्यजनं व जुजु जुजुपिसं ग्वाकाः विचाः याना तःगुलिं म्य, बाजं, प्याखं आदि दयाः सर्वाङ्ग पूर्ण संगीत जुया वन। हानं वयकः आज्जुपिनिगु दूरदर्शिता भजन गुथि, दापाखलः, धिमेखलः, गुंलाबाजंखलः, माध माध व खःप्याखं· गंप्याखं आदि ह्लीकेत दभू आदि नं दय्का थकुगुलिं थौं थ्व अधोगतिया समयय् तक नं म्वाना मन्म च्वन तिनि। थुकी लिपा विशेष उच्चश्रेणीयापिं मनूतयूसं रुचि मदय्का हःगुलिं थुकियागु नाद् स्वर प्रस्तार यायगु कल्पना प्रधान कला पक्ष ला मदय् धुंकल धाःसां जिल, तर 'ताल' तालंदया तःगुलिं शास्त्रीय विज्ञान 'ताल' छता थौं तक नं ल्यना हे च्वन तिनि। तर सलंसः दँया राजनैतिक दवाब व आर्थिक अभावं यानाः बांलाक धस्वाय् मफय् धुंकल। इकीसनं प्रचार नं पाः जुजुं वंगुलिं विदेशी विद्वान् कलाविद्पिसं नं गुलि झीगु साहित्य व शिल्प कलाया प्रशंसा व इज्जत याना तःगु खः उलि थ्व झीगु नेपाल-संगीतयात याना तःगु खने मदु। छह्म निह्म विद्वान्पिसं चर्चा हे याःसां अपूर्ण। छह्म संगीत प्रेमी विद्वान् श्री सुरेन्द्र मोहन ठाकुरं थःगु 'यंत्रकोश'

धयागु सफुली 'नेपालीज ह्रन' धकाः नरसिंगा व पोंगा-वयकःया भाषां 'फुंगा' उल्लेख याना दीगु दु। थुकिया कारण वयक:पिं नेपाः भाःबलय् मेमेगु प्याखं, भजन, दापा आदि मखं ज्वी। परन्तु अत्यन्त दुःखया खँ खः। भी सकल नेपाली दाजुकिजापिं जानाः उकी भी देशभक्त जुजुया प्रजावत्सलतां ध्वाकाः नेपालय् प्रजातन्त्रया भूमिका सां हय् धुंका नं थ्व नेपाल-संगीतयात न नेपाल रेडिओ स्टेसनं छुं स्थान ब्यू, न गुगुं सांस्कृतिक संस्थां मिखा ब्वः। खः थुगुसी छको 'शान्तिरक्षा स्वयंसेवक संघ (केन्द्र) छुं भतिचा सां प्रोत्साहन बिल, नेपाल राज्यभरया संगीतयात मखुसां कान्तिपुर इलाका छगूयात हे थजु। खजा थ्व फिसले लः ल्वी थें खः, सलंसः दँ तक छुं प्रकारया प्रोत्साहन मदुगुयात थ्व छको सम्मेलन यानां छु ज्वी ? अथ्य नं पुसा धयागु नं ला चिकिपु हे ज्वी, गुकिं लिपा महान् वृक्षया रूप काय् फु। गुकिं यानाः भो थुलि नेपालया संगीत प्रेमी दाजु किजापिं नाप लानाः छगू निगू दुःख सुखया खँ ल्हाय् दत, छगू निगू थःथःके दु दुगु कला क्यने न्यने दत, थ्व नं भीगु निंतिं चीधंगु खँ मखु ❀। बरु आः समय त्यल, केवल करपिनिगु ख्वाः जक स्वया च्वनेगु समय मखुत। नेपाल-साहित्य-नेपाल-शिल्पकलाया नाप नापं नेपाल-संगीतयात नं आधुनिक समययात ल्वयूक नेपाः पहः वयूक नवीनतम साधनयागु नं सहायता कयाः थत यंकेगु स्वय् माल। मेपिसं, खास याना राजनैतिक नेतापिसं भीगु उपरे उलि सुदृष्टि तइ मखु, गुलि भीत माःगु खः। उकि भासँ, भो गरोव, धात्थं हे गरोव कलाकारपिं जानाः भी नेपाल-मातायात

❀ धात्थें थ्व लेख छापे जुयाः ४ दँ लिपा नेपा. भाःया लण्डन यूनिभर्सिटिया डा. बाकं थ्व लेख छापे जूगु 'नेपाल' ऋतु पौ खनाः प्रभावित जुयाः श्री ठाकुरलालयात अंग्रेजी अनुवाद याका. स्वयादिल। उकिया हे आधारय् वयकलं नेपालय् लां लां बिक अन्वेषण यानाः सलंसः मे रिकार्डिङ्ग यानाः यंका दिल। वयकः यूरोपय् थ्यँस्यंलि भीगु नेपाल-संगीतया विशेषतायात कयाः थाय् थासय् भाषण नं याना दिल।

झीझीगु कला द्वारा, झीगु सृजनात्मक कला द्वारा छायूपे नु। झीसं हे मयाःसा झी जिथीह्म मांया योग्य सेवा मेपिसं सुनां याइ ? म्वाकं म्वाकं सिनाः नं अज्ज धात्थें सी धुंकाः नं देशया न्हायू सुनां तइ ? झी संगीतकार, झी शिल्पकार व झी साहित्यकारपिसं मखुला ? उकिं झीसं न्हापां धा निं धायूनु, छगू सलं धायू—जय नेपाल-संगीत !

२०।७।०९ खुनु शा. स्व. सं. (केन्द्र) द्वारा आयोजित कलाप्रतियोगिताया पुरस्कार वितरणोत्सव खुनु लायकुली ब्वंगु निबन्ध।

('नेपाल' १।४ अङ्क)

झीगु नगरपालिका

खः थ्व संसार हे स्वार्थी। मेकथं धाल धाःसा स्वार्थ हे संसार चलेजुया च्वन, तर व स्वार्थया चाः तःचाःचीःचाः पाःगु थुलि हे जक। चीचाःगु स्वार्थ 'जि' व दकले तःचाःगु स्वार्थ आःतकया वैज्ञानिकपिसं ल्वीके, खंके धुंकुगु 'सौरजगत' खः, तर झीगु नेपालय् विशेष यानाः नेपाल भाषाय् छगू थज्याःगु शब्द दु, गुगुलिं व 'जि' निसें 'सौरजगत' यात तक नं कत्ताः। व खः-'झी'! छाय् धाःसा थ्व सम्पूर्ण विश्वय् स्वयां खने मदुगु, निनां नीमफुगु नगुत मध्ये सूर्य कत्ताःगु 'सौरजगत'या जक खँ ल्हाय् माल धाःसा झीसं मग्यासे हे "थ्व विश्वय् 'नेवुला व आकाशगंगा' या अगणित नगुया अनेक परिवार मध्ये 'झीगु' थ्व 'सौरपरिवार' नं छगू खः" धकाः धायूफु। आः व हे 'झी' या चाःभचा चीचाः यानाः विचाः याय्।

ख जा थ्व युगय् न्हार्थज्याःगु देशं नं, अज्ज 'वसुधैव कुटुम्बकं' धाइपिसं नं, राष्ट्रवादयात पूर्णरूपं तोतुगु खनेमदुनि, उकिं झीपि नं नेपाल माताया सन्तान—नेपाली जुसेंली नेपाल राष्ट्रया हे खँ ल्हाय्गु बा सम्पूर्ण नेपालया हे उन्नति ज्वीगु ज्या याय्गु झीगु कर्तव्य खः, तर गथे सम्पूर्ण शरीरयात स्वस्थ यायूत शरीरया प्रत्येक चिचीधंगु अङ्गय् ध्यान तय्माः अथे हे सम्पूर्ण राष्ट्रया उन्नतिया निंतिं नं स्थानीय स्थानीय सुधार बा उन्नति याय्गु स्वय् माः। छाय् धाःसा गांगां बा नगर नगर मुनाः देश बा राष्ट्र ज्वीगु खः। उकिं गां बा नगरया उन्नति हे राष्ट्रया उन्नति जूवनि। उकीसनं राजधानी! व जा राष्ट्रया 'हृदय' हे जुल, गुगुलिं सारा देशय् रक्त सञ्चार याना च्वनि। आः व हे राजधानी

'कान्तिपुर' या स्वार्थयात कयादिसँ।

थ्व कान्तिपुर नगरया स्वार्थय् कान्तिपुरया दक मिसा मिजंयां ठलि ठलि हे स्वार्थ दु। जाति, वर्ण, धर्म व लिङ्ग भेदं उकी छुं भेद दइमखु। थथे धायूबले भी कान्तिपुर वासी अर्थात् 'यमि' मात्रया थुकिया स्वार्थय् समान स्वार्थ दु। नय् पुने व जुइगुली, न्ह्यागुलीसं समान हे। थुकियात हे नागरिकता व बुनियादी हक अर्थात् जन्मसिद्ध अधिकार धाइ। थ्व हे प्रजातन्त्रया 'नमोवागी' खः।

भी नेपालय् थ्व 'नमोवागी' न्हापांनिसें हे स्यनाः सयका वया च्वंगु खनेदु। गुगु बखतय् सम्पूर्ण नेपालय् छगू हे धर्म व छगू हे जातियापिं मनूतसें वास याना च्वन। थुमित 'नेपाल' जाति धाइ, अज्ज आपाः हे विद्वान्पिसं थ्व 'नेपाल' जातियात राष्ट्रिय जाति धकाः नं धया तःगु दु। छाय् धाःसा थ्व नेपाल राज्यय् सु दुहाँ वयाः च्वनि व पूर्व पश्चिम दक्षिण उत्तर न्ह्याथासं हे वःम्ह थ ज्वीमा छुं समय नेपालय् च्वन बा च्वनेगु इच्छायात धायूव 'नेपाल' याना छ्वइगु। खालि थौं कन्हय् मेमेगु देशय् नागरिकता प्राप्तयाय् थें 'भारती जुल, चाइनीज जुल' धकाः राजनैतिक अधिकार जक बियाः नागरिक याःगु मखुकि जाती हे दुन कयाः काल-बिल पर्यन्त यःना' सामाजिक क्षेत्रय् नं 'नेपाल' हे याना छ्वइगु। गुकिया प्रमाण छखलः निखलः दुतकया तःपिं आःतक नं सीदनि। सारा राज्यय् ला भीपिं थज्याःगु हजम शक्ति दुगु जाति धासेंलि नगर छगूया जक ला खँ हे मन्त, तर जयस्थितिमल्लं ज्या स्वयाः जात दयका बिसेंलि नेपालय् नं भारतय् थें थजाः कजाः अनेक जाः दयाः थःथवय् भति भति भेद खने दयावल। अथे नं व विभिन्न जातय् नं गुगु नागरिकता थौंतक ल्यं दनि व छगू भी 'नेपाल' या विशेषता खः।

आः प्रश्न वइ व नागरिकता छु? व नागरिकता खः-'गुथि'। थ्व गुथि आः तक नं नगर नगरया छगू छगू जातयात जक सां छधी याना तल तिनि। त्वाः त्वातय् अनेक जातय अनेक गुथि दु। उकी छगू

गुगु जात मुंके माल धाःसा स्वाःथकालि बा गुथि-थकालियात सः बीव तुरुन्त अमिसं फुक्कसितं मुंका बीफु, अमित सन्देश नं छ्वया बीफु। गुलिसितं थःने कोने व दथुत्वाःया थकालिपिं स्वह्मस्यात धायुव गाः, अज्ज गुलिसितं ला थःने व कोने निह्म थकालियात जक धायुव हे गाःपिं दु। गज्याःगु बांलाःगु नागरिकता! ह्यानं थ्व गुथि मध्ये गुलिं गुथि राष्ट्रिय दृष्टिं नं महत्वपूर्ण जू। देशया साहित्य जीवित याना तइगु सफूगू व बाखंगू, वाद्यवादन व संगीतया विशेषता ब्वइगु माध माध, बाजं खलः व भजनगू; शिल्प व चित्रकलाया परम्परा (स्कूल) क्यनिगु बहिगू व मनुष्य जीवनयात मदयुक मगाःगु सहयोग व सेवाभाव स्यनिगु बिचाःगू, सनांगू व सीगू थ्व फुक्क गुथि नेपाल जातिया सभ्यता व संस्कृतिया प्रतिनिधित्व यानाः गौरवपूर्वक नेपालया नागरिकता क्यना च्वंगु दु। थ्व हे गुथिया विशेषतां जिनाच्वपिं जूगुलिं भ्हीसं गोरखादलया आतंकं नं मग्यासे स्वनिगलं (तीनसहरं) नं त्वाः त्वाःया संघ दयुकाः अज्ज छकिया 'केन्द्र' नं स्थापना यानाः संसारयात छगू न्हूगु लँया दसु बीफुगु।

थुलि मछि भिंभिंगु उद्देश्य ज्वनाः चलयु जुया वयाच्वंगु गुथी आपाः यानाः समययात मल्वयु धुंकुगु, स्वास्थ व आर्थिक अवस्थां भायु मल्हाक नं न्हापा गथे अथे हे न्यायुके माःगु चलन दगुर दुगुलिं व गुथि समाजं भ्यातु ताया वल, धयागु नं चाया वल।

उकिं आः तिनि भ्हीसं नागरिकताया हैसियतं स्वतन्त्ररूपं स्थापना यानागु थ्व नगरपालिकां व गुथिया संशोधित व परिवर्तित रूप जुयाः व गुथि गुथी दुगु भिंभिंगु उद्देश्य व गुणयात मालाः मालाः समग्र 'यमि' तयुगु नागरिक स्वार्थया प्रतिनिधित्व यायु माल। गुकिं यानाः देश भरयु जाग्रति वयु मा, संसारं नेपालया नेपाः पहःया अस्तित्व आः नं छको भलक खनेमा, जय नागरिकता!

(म्युनिसिपल बुलेटिन १।१ अङ्क)

छपौ पौ

नेपाल १०७५ चउला थ्वो १४

यज्ञान,

छ बर्माया विश्वबौद्ध सम्मेलनं कलकत्ता लिथ्यंकाः आः हानं लंका वनेला धवः न्यना हःगु पौ थ्वन तर उकिया लिसः 'छंस्वयाः' धायगु सिबाय् जिके मेगु मदु।

खः जि मनू सृष्टिया सर्वश्रेष्ठ प्राणी, घोतयसिबय् नं श्रेष्ठ। जिके 'हृदय' ह तःधंगु। धात्थें तःधंगु, आम कलकत्ता, बम्बई आदि शहरया सिबय तःधंगु, कालिम्पोङ्ग, बेलारी आदि गांया सिबय् तःधंगु, लंका, बर्मा आदि मुलुकया सिबय् तःधंगु, अज्ज थ्व पृथ्वी जक मखु पृथ्वीया घाँयघाँय् आञ्जु विश्व ब्रह्माण्ड स्वयाः नं तःधंगु छाय् धाःसा थ्व फुक हे हृदयया कलपना खः। बरु धात्थें थ्व हृदयया सिबय् छुं तःधंगु दःसा व खः 'ज्ञान' हृदयय् नं घाना तय् ल्वःगु। परन्तु मनूतसें व ज्ञानयात, भगवान्या व प्रज्ञा-ज्ञानयात थ्वीकेगु कुतः मयासे श्रद्धा बा भक्तिया, व नं अन्ध भक्तिया शरणय् बनाः भगवान्या अनेक मूर्ति दय्काः पजा याना जुल, दर्शन याना जुल। गुकिं यानाः व ज्ञान· व सम्यक् ज्ञान, ज्ञान मभाःपुसे व मूर्ति वरदान बीगु ऋद्धि, सिद्धि बा वृद्धि भाःपा छ्त। धात्थें ला व मूर्ति नं थ्व हे ज्ञानं जाःगु हृदयया कल्पनां बुइकगु 'कला' तिनि। थुकिं सीदत 'हृदय' बा मन हे संसारय् श्रेष्ठ खः।

जि, किजा तीर्थराज नाप ल्वापु छगू दु; थ्व हृदयया स्वभाव 'प्रेम' या विषयय्। बराबर बादविवाद ज्वीगु, हानं लेख-लीख नं

ख्वयू गु। थ्व हे विषयय् च्वयागु निह्मस्यागु निगू हे तालगु लेख 'पासा'या जन्मोत्सवांकय् छापे नं जूगु दु। वया धापू छु धाःसा प्रेम धयागु केवल ला-हिं जाःगु निगू शरीरया थःथवे ज्वीगु आकर्षण खः। तर जिगु खँ मेगु हे। जिं स्वय् थ्व प्रेम धयागु केवल निगू विपरित लिङ्गया प्राणीतय् ज्वीगु यौन आकर्षण जक मखु, भौतिक जगतया गुरुत्वाकर्षण जक नं मखु. न मिखा आदि न्यागू इन्द्रिय रूप आदि न्यागू विषय पाखे सायूका च्वनिगु खः। थ्व प्रेम ला निगू हृदयया थःथवे बुया वइगु निगू विद्युत् प्रवाह खः, गुगु निगूया बांलाक संयोग जुल कि ताल व सूर मिलय् जुयाः संगीत ज्वी थें जन्म काछि जक मखु सी धुंकाः नं 'स्मृति' जुयाः अनन्त सुखया मत च्याइ शान्तिया प्रकाश यानाः, गुकियात छुकिं हे फाय् फइ मखु। थुगु विषयय् छपु कविता च्वया तयागु दु, स्वयूला ?

'स्मृति'

जिगु जीवन प्रिय, जीवन यायूत
वःह्म छ खः न्हां उषा जुयाः.
जिगु जीवनया शुद्ध न्हिने हे
थौं छाय् संध्या हयूत स्वया ?
जीवन दनि प्रिय, इच्छा फिदुगं,
त्वयूकि निभाः प्रिय, प्रीति ह्लाः,
जिगु जीवनया शून्य उफानय्
धात्थें हे छ छु ह्यय् मखुला ?
चस्वां छफ्वलं प्यत न्यं मखुला ?
जिगु जीवन नं न्यंकि अथे,
बरु जिगु जीवनया गति दीवं
मल्यंक सकतां यंकि अले।
छ आमकन हे सिंत्ति भवाः ज्वी
'क्षण क्षण' थन जिगु जीवन फवी,

फ्वीगु ख हे खत जीवन धैगु
नाप ह्लनाः प्रिय, फुकां छु ज्वी ?
न्हि फुनाः सन्ध्या, सन्ध्यायां चा
जूसां दु उकी दुने उषा,
मुखुलि स्वां ह्लइ, स्वां नं भ्वाः जुइ,
अयूसां च्वनि तिनि ल्यनाः पुसा ।
उकिं निह्लं भी नाप च्वने वा
सुख दुख नं मंकाः यानाः,
वनेबले नं नापं यंके
सुंक छ्न्त 'हृदये' घानाः ।
छ धैह्ल नं ला 'स्मृति' हे जक खः
'स्मृति' हे यानाः यनेबले
सुया छु ताकत भी निह्ल फायूगु,
विजय मजू ला भीगु अले ?
(७५ चिल्ला थो ११ चान्हे)

परन्तु प्रिये, व हे किजा तीर्थराज पीभत नं ब्वना हयू धकाः कलकत्ता वल, तर छंगु लिसः न्यनाः व दंग जुयाः लिहाँ वल । वया थःगु खँ समर्थन ज्वीकाः वयू दसेंलि छायू मन्हिलि । वं लिहाँ वयाः धाल— छं लाखे—'ह्लंह्लि मफु लाकी, अथवा बाया च्वने माःगुलि नुगः जक मह्लिगु ? ह्लं मफुगु जूसा थर्थें हे वयू . नुगः जक मह्लिगु सा संसार थथे हे खः छ्न्हु बायू हे मानि ।' धकाः धाल हँ । थुकि ला वं धाः थें छं नं थ्व ध्वगिगना वनिगु शरीर, रोगं चाःहुला च्वंगु स्वास्थ्य, ज्याः ज्वीतिनिगु यौवन नाप हे जक प्रेम याःगु जुल । थ्व हृदय नाप हृदयया सम्बन्धतयूत स्वःगु मखुत । धार्थें छं जिगु हृदययू छु जुया च्वन. गज्याःगु जुया च्वन थुकिया गबलें कल्पना जक नं याःला ? कल्पना नं गयू याइ अज्याःगु हे हृदय थःके मदु सा ।

धार्थें यज्ञान, सुयाकें अज्याःगु हे हृदय दःसा व हे हृदयया, व

हे सच्चा हृदयया स्वभाव जुया च्वंगु प्रेमं कल्पना पासा कयाः 'कला' बुइकइ। व कला स्वयं हे यइपुसे च्वंगु जुइ• उकिं 'सुन्दर' धाइ, व कलां संसारयात छुं न छुं उपकार याइ, उकिं 'शिव' धाइ हानं व कला कलाकारया हृदयं गयु खन अयु बा गयु खः अयु पिहाँ वःगु जुइ उकिं व कलायात 'सत्य' नं धाइ। जिगु धाय् छु धाःसा थुगु प्रकारं प्राकृतिक मनूया प्राकृतिक हृदयं प्राकृतिक चालं प्रेम पूर्वक कल्पना याःगु कला नं प्राकृतिक हे खः, कृत्रिम मखु। तर थ्व खँयु आपाःम्या नाप मतभेद ज्वीफु। छाय् धाःसा सकलें हे धया थें कला धयागु कृत्रिम धकाः धाइपिं। तर जिगु तर्क छु धाःसा गुम्हाया किपालु प्यकुं लाइ मखु थें चिकंअप्पाया किपालु नं गो मलाः। हानं धुँया मचा साचा मजू, न छुँया मचा भौचा जू। उकिं प्राकृतिक मनूया मचा कल्पना-कला जक छु खँयु कृत्रिम ज्वीगु ? हानं मनू सनिगु, हालिगु प्राकृतिक हँ, थनिगु, दनिगु नं प्राकृतिक हँ, अज्ज स्वइगु न्हिलिगु नं कृत्रिम मखु हँ, तर मने वायुकइगु छता जक गयु अप्राकृतिक ? थनिगु दनिगु मिखां खं थें स्वःगु न्ह्यू गु न्ह्यूपनं ताः थें, मनयु वायुकुगु नं कलां भीत थ्वीका च्वनि- संगीत कलां तायुके बिया च्वनि, शिल्प बा चित्र कलां खंके बिया च्वनि, अथे हे काव्य कलां मनं थ्वीके बिया च्वनि। थुलि जक नं मखु, प्राकृतिक दृश्यं गुलि सौन्दर्य ब्वया च्वनि, गुलि प्रभाव लाका च्वनि छह्म योग्य चित्रकार बा शिल्पकारं उलि हे सौन्दर्य ब्वयुफु; उलि हे प्रभाव नं तयुफु, अज गया कलाया पृष्ठ भूमि याजाः अप्पो सौन्दर्य खनेदया च्वने यो, अप्पो प्रभाव लाना च्वने यो। हानं कोकिलया प्राकृतिक 'पञ्चम' सलं मनूतयु मने थ्वयुकइ थें संगीतकारं नं संगीतया सूरं उलि हे थ्वयुके फु। अज्ज थुकिंला मनूतयूत जक मखु जडे तक नं प्रभाव तःगु खनेदु आचार्य सुरतवज्रं 'पञ्चम' राग हालाः कसाःगा- यात हे डुंगा यःनाः वःगु थ्वया प्रमाण खः। अथ्य हे साहित्ययु नं प्रभावशाली विशेषता दु, गुगु दृश्य, वस्तु बा घटना स्वयाः भीत गज्याःगु रस सञ्चार ज्वीगु खः उगु हे रस गुम्ह साहित्यकारया

तत्संबन्धी रचनां भीत सच्चार यानां च्यू; गनं गनं ला वया स्वि बे अप्पो हे। उकिं न्ह्याग्गु कल्पनां बुइकइगु कलाय् स्वाभाविकतायात तिबः यानां तःगु दु। चित्र कलाय् थजु, मूर्ति कलाय् थजु, नाट्य कलाय् थजु बा साहित्यय् हे थजु स्वाभाविक मजूतले 'कला' कला हे ज्वी मखु धकाः छ्वाःह्मतु धाः थें धाइगु धासेंलि थज्या'गु कला गय् कृत्रिम ज्वीगु ?

उकीसनं ग्थे यावत् प्राणीया 'मा' जाति माःछि समय तक प्वाथय् धानाः हानं समय त्येकाः नं मचा ब्वयूत 'व्यथा' सहयाय् माः अथे हे हरेक कलाकारं नं कलाया सृजना याय्त मनय् मनय् कल्पना जक यानां मगाः छगू न छगू प्रकारया वेदना नं- गुकियात सुख, दुःखया अनुभूति धकाः नं धाय् फु- सह याय् माः। आः छं हे धासा ज्ञान, कला धयागु मानव-हृदयं ब्यूगु बांलाःगु, भिंकइगु व सत्यगु प्राकृतिक वरदान मखुला ? थज्याःगु बरदार बीफुह्म खः थ्व मनू। उकिं ला 'व्यथित' जुं थथे धया दीगु—

"तर, देगः दुन्य द्योया पल्यसा
मनू खना सिंहासनस
गुह्मस्यागु बरद ल्हातं रचना
छायूपु खना जिं धरणीस !
उकिं कवि द्यो मखु मनुख्या गुण
हन्यगु चलन हःगु खनी छन्दस !"

उकिं जितः नं अज्याःह्म हे छह्म मनू भाःपि, अज्याःगु हे वेदना-मय हृदय दुह्म मनू, गुगु हृदयं कल्पना याय् लात धाःसा, कल्पना याय् फत धाःसा अनेक 'कला' सृजना याय् फु। आः थ्व मनूनाप गुकथं हनेमाः, छं हे विचाः या। थौं ह्माल प्रिये, प्रेम !

— छंह्म······

('नेपाल' ४१ अङ्क)

यथा राजा तथा प्रजा

मित्रराष्ट्रं भ्राःपिं साहित्यिक पर्यवेक्षकपिं व

साहित्यिक बन्धुपिं,

थ्व खँ छिकिपिन्त निवेदन याय माःगु मखु जि नेपाली भाषा बांलाक च्वय् जक मस:गु मखु कि शुद्ध रूपं ल्हाय् सम्म नं मसः, अथे नं थ्व नेपाली साहित्य संस्थानं ग्वस ग्वःगु बृहत् नेपाली साहित्य सेमिनारय् सभापति जू वया च्वना। थुकियात छिकिपिं सकसिगुं सहृदयता सिवाय् मेगु छुं धाय्गु मदु।

हानं अथे नेपाली भाषा बांलाक ल्हाय् मसयक मसयक नं नेपाली भाषां नंवाय्गु धृष्ठता याना च्वना, थ्व नं थ्व मञ्च नेपाली साहित्य संस्थानया मञ्च जूगुलिं मञ्चया इज्जत तयूत सभापतिया कर्तव्य सम्म पालन याना च्वनागु खः। थुकी भाषा सम्बन्धी अशुद्धि जूगुली छिकिपिसं क्षमा हे याना दी।

मेगु 'यथा राजा तथा प्रजा' थ्व ला भीगु उखान हे जुल। थ्व उखान भीगु नेपालय् ऐतिहासिक कालंनिसं हे चरितार्थ जुया वया च्वंगु दु। गुगु बखतय् नेपालय् अंशुवर्मा जुजु कैलाशकूट भवनय् च्वनाः प्रजापिनि सकस्यां भुतुली मि च्याः लाकि मच्याः धकाः बिचाः याना च्वन, उगु बखतय् राजस्व ह्लुतुइ तय् मालि धकाः ग्यानाः धूप थनाः सां भौगाःचां कुँ पित छ्वइपि धार्मिक पुरुषपिं नं भी नेपालय् दुगु जुया च्वन। अथे हे महेन्द्र मल्लं सुं प्रजा सिनाः सिथं हःगु ताय्व 'का, काय् छ्व पाः जुल' वा 'म्ह्याय् छ्व पाः जुल' धकाः छ्वाक तोतु तोतुं छ्वको

ला छगू महामारी वःबले म्हयुन्हु यंकं जुजुं छाक तोतुगु सियाः गुह्नं राजभक्त प्रजां थःछेँ सुं जहान सिकाः नं जुजुया आलः याय् थला धकाः विरह व्यथा घोनिनाः बान्हि तक वाकु छिना च्वंगु नं दु। मेगु छु धाय् नेपालया स्वर्णकाल मल्लकालय् गुगु साहित्य संगीत व कलाया जगत विख्यात उन्नति जुया वन, व नं 'यथा राजा तथा प्रजा' या ज्वलन्त दृष्टान्त खः कि अबलेया जुजुपिं केवल कलाकारपिन्त मान व धन बियाः प्रेरणा व उत्साह जक बिया वंपिं मखु, थःपिसं हे नाटक च्वयाः अभिनय याइपिं व थःपिसं हे कविता च्वयाः अनेक राग रागिनी हालिपिं जूगुलिं अबलेया प्रजां नं उलि हे साहित्य, संगीतय् अभिरुचि तइपिं जुया वन। थुकिया प्रमाण घंटाघर दर्वार पुस्तकालयं बिया च्वंगु दनि। अथे हे स्थापत्य व मूर्ति कलाय् नं जुजुपिनि धार्मिक श्रद्धा व कलाप्रियताया ल्यूल्यू वनाः कलाकारपिसं छु छु याना वन, व भ्यालिया स्वंगू सहरं जक मखु नकाः, पोखरा, पाल्पा–तानसेन· भोजपुर, धनकुटा आदि नगरया देगः. चीभाः व छेँ इत्यादिं प्रमाणित याना च्वंगु दु। थुलि जक मखु, बडा महाराजा पृथ्वीनारायण शाहया पालय् जक विदेशी नाटक नेपालय् दुत हय् मदयूकाः नेपाली संगीत व प्याखंयात प्रोत्साहन व वसन्तपुर थें ज्याःगु भवन निर्माण जूगु मखु कि श्री ५ राजेन्द्र विक्रम शाहदेवं 'महासत्वोपाख्यान' नाटक नेपाल भाषां च्वया बिज्याःगुलिं श्री ५ सुरेन्द्र बिक्रम शाहया पालय् तक नं अनेक राग रागिनी अनेक नेपाल भाषाया म्ये च्वयाः हाला वया च्वन; थ्व खँ सकसिनं सि हे स्यू।

तर नेपालया १०० दँ व्यापी अन्धकार युगय् राजनैतिक दवाबय् लानाः थः जुजु नाप तप्यंक सम्पर्क तय् मदुगुलि यानाः गुगुं च्वन्ह्याःगु साहित्य सृजना ज्वी मफुत, न संगीत, चित्र मूर्ति व वास्तुकलां हे छुयँः ल्हने फत। केवल च्यः ज्वीत गाक योग्यता प्राप्त याय्गु हे उगु बखतया शिक्षाया परिभाषा जुया वन। थ्व नं व प्रतिक्रियावादी सरकारया परिचय बीत ल्वःगु हे उदाहरण खः।

आः व समय मखुत, जुजु व जनता जाःनाः हयागु न्हूगु युगयात लोह्म राष्ट्र नेता श्री ५ महेन्द्र राष्ट्रपिता त्रिभुवनं भीत तोता थका बिज्याःगु दु। वस्पोल केवल राजनीतिक नेता जक मखु, स्वंगुलिं कलाया मर्मज्ञ सुयोग्य नेता खः। वस्पोलया नेतृत्वे स्वंगुलिं कलाया कलाकारपिसं थःथःगु पलाः च्वय्‌क न्ह्याका यंके माला च्वन। उखुनु उखुनु तिनि रेडियो नेपाल पाखं संगीतया निगू निगू सम्मेलन जुल। आः नेपाली साहित्य संस्थान पाखं भी योह्म जुजु महेन्द्रया ४४ गूगु जन्मदिनया उपलक्षय् थ्व वृहत् नेपाली साहित्य सेमिनार जुया च्वन, थ्व नं 'यथा राजा तथा प्रजा' या वर्तमान रूप खः।

आः भासँ भी सेमिनारया खास विषयय् दुहाँ वने। सेमिनारय् प्यंगू विषय दु—(१) राष्ट्र निर्माणय् साहित्यकारया भूमिका, (२) जीवन मूलक साहित्य व उकिया प्रयोग, (३) लेखकपिनि समस्या व उकिया समाधान व (४) राष्ट्र भाषा व क्षेत्रीत भाषाया पारस्परिक विकासय् छगूयात मेगुया देन। थुकी मध्ये न्हापांगु स्वगू विषयय् सेमिनारय् अनेक विद्वान्‌पिनि अनेक प्रवचन व चर्चा नं ज्वां धुंकल। व फुकया सार संक्षेपं धाल धाःसा थथे खने दः वः (१) साहित्यकारं थःगु राष्ट्र वा समाजया किपालु जक साहित्यय् चित्रण मयासे थःगु समाजया अभाव नं क्यनाः थःगु समाज गन ध्यंक थत यंके मास्ते वः, उकियागु भूमिका नं न्ह्यःने तइ। (२) साहित्य धयागु जावित समाजया जीवित मनुखं सृष्टि याइगु वस्तु जूगुलिं साहित्य व जीवन ला व लुसि थं जुयाः साहित्य द्वारा नं निर्जीव थं जुयाः च्वना च्वंगु समाजयात थनेगु कुतः जुवनि। (३) लेखकपिनि समस्या यक्व दु, व फुक सरकारं जक यानां समाधान ज्वी मखु। गबले तक सरकार, समाज व लेखकपिं नं जानाः छगू दुकुलुगु कार्यक्रम दयूकेफइ मखु अबले तक समस्या पूर्ण समाधान ज्वी थाक्की।

आः अन्तिम विषय—राष्ट्र भाषा व क्षेत्रीय भाषाया पारस्परिक विकासय् छगूया मेगुयात देन यात कयाः थ्व सभा जुया च्वन।

थुकी नं छिकिपिसं थःथगु विचार प्वंका दी धुंकल। खास थ्व सभाया विषय हे थ्व जूगुलि जि नं थ्व विषयय् निगू खॅ छिकिपिनि न्ह्योने तय् मास्ति वल।

बन्धुपिं, धात्थंला गुगु सम्पन्न भाषा नं मेगु छुं भाषाया ग्वाहालि मकासे दना च्वंगु मदु चा हे व भाषा विशाल भारतया राष्ट्र भाषा हिन्दी ज्वीमा अथवा विश्व भाषा थें थें जुया च्वंगु अंग्रेजी भाषा हे ज्वीमा थःथपिनि देशया राष्ट्रीय भाषां जक मखु थःपिनि नाप-नाप च्वंगु मेमेगु देशया भाषां नं यक यक तत्सम तत्भव शब्द कयाः समृद्ध जुया च्वंगु दु। उकिं नेपाली भाषां नं थःगु देशया अन्यान्य भाषा नाप शब्दया कालबिल यातं छुं आश्चर्य मदु। अज्ज जमानां शब्दया कालबिल जक याय्गु मखु राष्ट्र भाषा ज्वीगु भाषां मेमेगु भाषायात नं विकास याय्गु मौकाः बियाः अज्ज फक अप्पो सहयोग नं याय् माला च्वंगु दु, गथे भी जःला खःला राष्ट्र भारतं १४ गू भाषा-यात स्थान बिया तल व जनवादी चीनं ला असंख्य राष्ट्रीय भाषायात स्थान जक बिया च्वंगु मखु कि आखः मदुगु साहित्य मदुगु बोलियात नं विकासया लं चयूका बिया च्वंगु दु। मित्रराष्ट्र रूसया स्वीकृत भाषाला ल्याः हे ल्यानां साध्य मजू, ख्वीगोताखे खात हँ।

उकिं भी नेपालय् नं भी योह्म जुजुया अनेक मित्रराष्ट्रया राज-कीय भ्रमणं लिपा भी त्रिभुवन विश्वविद्यालयं जःला खःला राष्ट्र भारतया राष्ट्र भाषा हिन्दी, उखे जःला खःला चीनया छगू भाषा तिब्बती भाषा व नेपालया दुनेया राष्ट्रीयभाषा मैथिली व नेपाल भाषायात नं प्राथमिक शिक्षाय् मदयूक नं बी. ए. तक कम्पोजीसन व प्रिंसिपल सबजेक्ट रूपं स्वीकृत याकाः वस्पोलं थःगु उदार भाषा नीति क्यना बिज्याःगु दु।

मेगु जि नेपाली भाषां छुं च्वय् मसःह्म केवल नेपाल भाषां जक च्वया च्वनाह्मसित नं २०१३ सालया वस्पोलया शुभ जन्मोत्सव खुनु 'कविकेशरी' दर्जा बियाः गौरवान्वित याना बिज्याःह्म भी जुजुया

वर्तमान सरकार द्वारा मेमेगु राई-लिम्बु, गुरुं-मगर, भोजपुरी-अवधि आदि आदि, भाषां नं याकन विक'स याकेगुली कुतः जूवनि धयागु क्षीसं आशा याय्‌फु। जय नेपाल !

सकसितं धन्यवाद !

नेपाली साहित्य संस्थानया ग्वसालय्‌ जूगु नेपाली साहित्य सेमिनारया २९ ज्येष्ठ २०२० खुनुया लिपाया सभाय्‌ सभापतिया भाषणया सारांश।

('जन-चेतना' १०।१५ अङ्क)

ख्ये

जि थौं चान्हय् उजुं सुजु न्ह्यः मवयाः लासाय् पुत्तु पुला-च्वना। अथे ला जिगु न्ह्यःयात 'व्यथित' जुया न्ह्यःया न्ह्येयात थें चिन्ता-छ्याकनं पुथंकःगु नं मखु, छुं हे ज्या-खँ लुममंकुसे याउँक गोतुला च्वनागु। हानं जि मोस्याः प्वाःस्याः-घाःस्याः-छुं हे स्याःसीगु नं मखु, छुं ज्या-जि याय् मोक लुदंक फुदंक नयाः गो जक तुलाच्वनागु, अयूनं स्वय् हे ज्यां त्यानुह्म थें, ज्वरं तान्वया च्वंह्म थें पुत्तु पुलाच्वना, न्ह्यः वःगु हे मखु, जिगु मिखा ध्वाखा थं!

अथे जि मिखा ध्वाखा थें चाया च्वनं नं ध्वाखां दुने च्वंपिसं ध्वाखांपिनेया न्ह्यायिपुसे च्वंगु प्राकृतिक दृश्य खनि थें, ध्वाखां पिने च्वंपिसं देगः-चीभाः, हिति-तुं, दभू-सतः इत्यादि देशया अर्थात् नागरिकताया हलंज्वलं खनि थें जि छुं नं मखं, प्यक्खं ख्यूँया राज! धात्थें जिगु कथा तिनिख्यः-सिथय्सं लाःगुसा भयालं मतजः भचासां दुहाँ वया च्वनिगु, तर जिगु छेँ देशय् दुने सीटी, लाइने लाः, उकिं जिगु कथाया मत जि स्याना च्वने मोक बिजुली अड्डाया कर्मठ कर्मचारीपिसं स्याना ह्या तःगु, उकिं हानं मत च्याकेगु ला खँ हे मदु, मनयात चाःहुइकेगु सिवाय।

अले जिगु मन लुमन्ति-पासानाप चाःह्यू वन - न्हूसडकं तिनिख्यः मध्यंनिबले गुलि लेखक पासापिं ध्वदुल, गुलि ग्राहक भाजुपिं नाप लात, ल्याः चाः हे मदु। थौं कन्हय् न्हूसडकय् २।३ घू इधूथिधू जक ज्वी माः नाप लाय् माक मनू अन हे नाप लाइगु। तर लेखकपिसं लेख च्वनि धकाः मखंछु याना वनिगु, ग्राहकपिसं धाःसा न्ह्यत चन्दा

बीगु खँ गनः गन, गोगू अङ्क अप्पो वय् धुंकल व खँ लुममंकुसे न्हू-पत्रिका पिहाॅ मवःनिला धकाः न्यनिगु । पलख लिपा घरेलुया बहि-पसःया कस्सं थ्यंबले छह्म सुब्बा नाप लात भोँसिको पाखें वया च्वंह्म । नापं मेह्म पासा छह्म नं दु । अले ह्मंफु मफुया खँ ल्हाल्हां जिपिं तिनिख्यः पाखे वना । वयकलं धया दिल- थौं कन्हय् कविजुया छु याना दिया ?

"छु याना धाय् गो सुब्बासाहेब, भी नेपाल भाषाया पत्रिका छगू पिकया तयागु दु, व नं ग्राहकत गाक्क मदुगुलिं घेघेचू । नकतिनि प्रेसय् वनाः न्हूगु अङ्क छगू कया हयागु ......" धकाः काचाक्क ब्याग् चायूकाः न्हूगु अङ्क क्यना ।

पुत्तु प्वीकाः स्वयाः वयूकलं धाल अङ्क ला बां हे लाःजू, आःला लेखकत नं यक दत थं ! जितः नं ग्राहक याना दिसँ रे, च्वय् मफुसां थःगु भाषाया पत्रिका छेँ ला तया तय् !

अले जिं ग्राहक रसीद् पिकयाः वयूकःयाके न्यना—"सुब्बा-साहेबया शुभ नां ... ..." छाय् धाःसा जिं वयूकःया पूरा नां मस्यू ।

वयूकलं धायूमोक "सुब्बा समन्तमान् !" धकाः पासां धाल ।

जिं नां च्वयाः "थर छु थें ?" धकाः पासाया ख्वाः जक स्वया, पासाया ह्मुतुसी थ्यने धुंकुगु खँ काचाक्क लाकाः सुब्बासाहेबं लिसः बिया दिल—भी नेवाःतय् दकले तःजिगु नसा !

पलखया दुने जिं अनेक नसा लुमंका—जा-बजि, काः-घासा, ला-न्या, उंचोबुंचो, धौ-दुरु, मधि-चधि, अयूलाः-थ्वँ, अज्ज पुकापाका व मे-न्ह्यपु-तिस्यः तक नं लोममंका, तर व छतां हे सुब्बासाहेबया ह्मुतु प्वाः तिक्क 'जि' धकाः लिसः मब्यू । अले जिं काचाकाचां ह्नंकुबलेया थायूभुइ मन ब्वाका—वो·पंगुलु, मुस्या-पालु, ख्यूंप बूबः, मायूबिलि-सिया-म्वाःबिलिसिया, लागो-लापी, हिंला-पंला, तःखाः-तातू, अंबः-बयूसि, आमालि-मलेभता आदि घासाता हामोगुलि-जाकिगुलि, मे छूयंः-सतफलि, जोपस्था सबै-मथ आदि मधि-चधि व म्वा-म्वयू-मसला

आदि लुमंका यंकुयंकुं न्याया नापं ध्यें नं लुमंसे वल। अले जितः भचा भलसा दु थें च्वन– लाःसा थ्व हे ला मखु ला ! हानं मनं ख हे खयूकेत छगू निगू मेगु दसि प्रमाण नं मालाः ल्वीका हल–जमदिं व ह्मपुजाया सगं नं थ्व हे ध्यें, भी पूजा मध्ये दकले तःजिगु दिगुपुजाबले वो छूसां थ्व हे ध्यें अथे हे सुं ह्नेमाःपिन्त पाहाँ याःसां थ्व हे ध्यें। जिचाभाजुया ला थ्व ध्यें वो पेवा हे जुल दुचायूकइबलेसं निसें न्ह्याबले ससलयू वंसां पाहाँ जक याइबले नं ध्यें वो मदयूक मगाः, नखत्या नकइबले ला धायू हे मोल। अले जि न्हिलाः सुब्बासाहेबयाके न्यना—ध्यें ?

सुब्बासाहेब दंग जुया दिल– बस, बस, ध्यें।

धात्थें भी नेवाःतयू थर नं गज्याः गज्याःगु दु धायू ! मायूकें, स्याःबजि, भिंबजि, चिपालु, धौभधी. साखः, मुस्याजु, न्याछ्यँः, संन्या इत्यादि नँज्वलं दुगु ला ग्यू , उकी दुने ध्यें नं दुथ्याः धकाः मस्यू। थौं ध्यें नं दु धकाः सियाः जि उदेक चाया।

अले जि न्हिलाः वयूकःया मध्येसया पत्ता च्वया कया। तर लिहाँ वयाह्मस्या मनयू थ्व हे खँ जक वात्तुवां वया च्वन, च्वन– धात्थें छु भी नेवाःतयू नसा मध्ये थ्व ध्यें दकले तःजिगु खः ला ! खःसा थ्वयात छायू थगायूचो च्वछाया तःगु ? थ्वया सिबे साःसाःगु, थिके थिकेगु व नीनीगु मेमेगु नसा नं ला यक यक दु ! थत्थें भीसं थायूभुइ छको मिखा ब्वयाः स्वत धाःसा उकी च्वंगु न्यागुलि प्रकारया सारतत्व व न्यागू हे प्रकारया खाद्यप्राण दुगु ८४ ता घासा व त्वँसा खनि, अले भीसं धायू हे मालि—' थ्व थायूभु भी आज्जुपिनि द्रव्यगुण ह्मस्यूगुया दसु कयनेत दयूका तःगु खाद्य-तालिका खः।''

धात्थें भीत थौंकन्हयूया विज्ञानं न्वखंक धया च्वंगु दु—'मनूत ल्वे खे छुं मदयूक म्वाना च्वनेत थःपिनि नसा-त्वँसायू न्यागू प्रकारया सारतत्व व न्यागू हे प्रकारया खाद्यप्राण (Vitamin) दुगु ज्वीमाः।' अयूनं भीसं थ्व खँयात गरीबी अवस्था व अशिक्षाया कारणं यानाः

बांलाक सार्वजनिक रूपं ज्याय् ख्यले मफुनिसां भी आज्जुपिसं रत्नध्वज जोशीजुया धापू अनुसार नेपाल भाषा साहित्ययात थःपिनि विकासया नाप नापं थकया थकु थें. सत्यमोहन जोशीजुया धापू अनुसार भीगु शिल्प व चित्रकलायात भीगु प्राचीन सभ्यताया चिंपौ यानाः क्यना थकु थें, स्व. डा. बाकया धापू अनुसार नेपाल संगीतयात मेमेथाय् मदय् धुंकुगु संगीतया 'दुधं' यानाः स्वथना थकु थें, थःपिनि समाः यानाः छाय्पेत माःगु जोकतः व सँप्याके ज्वलनय् जक स्वां-सिन्हः, प्वंपती (क्रीम) कोँ-चिकं, ग्वाः-ग्वयूचूं (लाली लिप्सटीक), सलांचूं (पाउडर), नस्वाःचूं, थकू ककीचा, न्हायूकं सिन्ह मू, चुसापा-अजः-सला इत्यादि समाःज्वलं दुथ्याका तःगु मखु कि रूवपया लाय्कुली नतूचा, छलंचा, न्हाय्पंप्वीँ काय्गु, अजःसलाका पर्यन्त ल्वहँतय् कियाः थःपिं गुलित छाय्पाः बांलाके सः धकाः क्यना थकुगु दु ।

हः, अथे हे नय् त्वनेगुलो नं भी आज्जु-अजिमापिसं थ्व खँ फुक्क सलंसः दं न्ह्यः हे सीकाः थ्वीकःः चोनिया लंचे बा डिनरय् न्हापांया कोसय् ८।१० ता साःसाःगु घासां जाःगु छ्पाः तप्पाःगु डिस तय् हइगु थें भीगु थाय्भुइ (१) जः-बजि, बूबः, वाउँचा, ला-न्या-ख्यें-दुरु, सिसाबुसा, बदां-खोसिं आदि पौष्टिक आमिष (प्रोटीन) दुगु घासा, (२, लैं, आलु, ह्यासु लैं, सकि, चाकुहि, प्वातेचा, कय्गू, मू, फंसिपु, केरा, जाकि, छुचुं, साखः आदि तुयूचिनि (कार्बो हाइड्रेट) कस्यू गु घासा, (३) दुरु, च्यो, ख्येँ, ला, न्या, दाः, मुस्या, चिकं आदि दाः (फायट्) दुगु घासा व (४) दुरु, ख्येँ संन्या, ला, तरकारी, सिसा-बुसा आदि खनिज द्रव्य (साल्ट दुगु घासां जक चाःहुयका तःगु मखु कि व फुक धया थें घासाय् हानं सबा. थकाय् धकाः चि छुइगु व ग्वालय् सक्खवाः तय्गु नं याना तय् धुंकल (५) त्वँसाया रूपय् नं थ्वँ, ह्याउँ थ्वँ, अजि थ्वँ, चाकु थ्वँ जक मखु 'मूचू दूचूं धकाः दुरु व साखति आदि नं लःया थासय् ज्याय् ख्यला तःगु दु । थ्व फुक नसा-त्वँसाय् भीत माःगु A, B, C D E न्यातां भिटामीन दुथ्याःगु दु ।

थुगुकथं भीत स्वस्थ ज्वीत माःगु सारतत्व व खाद्यप्राण दुगु थुलिमछि नसा-त्वँसा भीसँ थौंतक नं नया-त्वँना च्वनागु दया नं थ्व ल्ये यात हे छाय् 'तःजिगु नसा' धकाः धाःगु ? थ्व खँ अज्ञ जि थ्वीके मफुनि।

उकिं पासा सिद्धिचरणं 'पुलांह्म पासायाथाय् वनेत नं फयां फच्छि छाय्‌पाः सुं छह्म पासा थ्वया च्वनि' धकाः न्वाइगु लुमना नं. माधवलाल भाजुं 'भावना पिहाँ वयूत न्वारामारां न्वसें धैर्य पूर्वक विचार लिसे छको साहुति याना च्वनि' धकाः गिजय् याःगु लुमना नं, प्रो. कमलप्रकाश मल्लजुं 'कवि चित्तधरजुया गीति काव्य शास्त्रीय परम्परा दुने हे न्ह्याः वना च्वनसिनि' धकाः हेला याःगु लुमना नं जिगु मनं बुद्धि पासा थ्वः हे वन।

थथे बुद्धि पासा नाप पाचिनाः वँसेंलि थ्व विश्वया नां हे 'ब्रह्माण्ड' अर्थात् 'वःल्येँ' धकाः सिल। अले उकी तीजक दुहाँ वनाः स्वःबलय् बहनी भीगु सौर परिवारया ज्वीगु लँ (Orbit) हे ल्येँ वांल्गु व अन न्यंकभनं ल्येँ थें हे गोगो लाना च्वंगु ग्रह, उपग्रह व नगुत नं यक यक खन। हानं वयांपिने छचाःखेरं धया थें तुइक आकाशगंगा नं खंबले ला वयात धात्थें थ्व विश्व-ब्रह्माण्ड छगोलं तुइक लालं भुना च्वंगु तग्गो ल्येँ हे थें च्वन। अले छु मानि. उकी मध्ये दकले तःगो खनेदुगु नकतिनि ल्गु सूर्यः लुमनाः कविजु धर्मरत्नया नापं—

"योता, खंला हुंकन ल्येँ वो

नकतिनि जक हे ल्गु व ख्वाःवः।" धकाः धाय् माःसिति वय्‌कल। ख नं झुलुझुलु सनाः थाहाँ वया च्वंगु सूर्यः नकतिनि छुना तःगु ल्येँ वोया ह्यासु थें हे च्वं। हानं व छग्वारां भिटामीन डि. या ग्वारा धाःसां ज्यू। छाय् धाःसा निभा जलय् भिटामीन डि. गाक हे दुगु जुया च्वन। अले थ्व ब्रह्माण्डया प्रतिनिधि धाय् ल्वःगु ल्येँ या न्ह्यःने न्हापां जिगु छ्यूँः मचायूक हे कच्छुत।

धात्थें ला थ्व ल्येँ यात सृष्टिकर्ता ब्रह्माआज्जुया फुकी धाःसां

पाइ मखु। छाय् धाःसा मनू व पशुत मचाछें बुइकइ थें, की पतङ्ग्यात चःतिं बुइकइ थें थ्वं नं भ्रंगः-पंछीतयूत बुइकइगु जुया च्वन। उकिं व बुइह्म प्राणीयात नसा माःगुलिं उकी दुने प्रोटीन, फायूत, साल्ट व भिटामीन ए डि. आदि नं गाक्क मुंका तःगु जुया च्वन। हानं पशुत व मनूत मचाछें बुइपिं जुया नं मांया ग्वाथय् च्वनिबले भ्रंगःत ख्यचय् दुने न्ह्यंका च्वनि थें ख्यें बांलूगु मचाछें चाःतुलाः न्ह्यंका च्वनिगु व मांया प्वाथं पिहाँ वय् धुंकाः नं कायूमचातसें ब्रह्माया ल्वहँख्याः थें ज्याःगु निगः ख्यें ह्यिचा (अण्डकोश) घाना हे च्वंगु दु, मिसातसें डिम्बकोश।

हानं थ्व ख्यें जीव सृष्टिया जक कारण मखु, छुं कलाकृतिया सिर्जना यायूत नं आकार जक सां ख्यें बां ल्वीके माःगु जुया च्वन। न्हापां मनू छ्यँः दयूके बा च्वय् माल धाःसा थस्वः, कस्वः, जवस्वः, खवस्वः न्ह्याखे स्वःगु छ्यँःयात नं चा बा सीयागु ख्यें छगः ज्यात बा भोँते च्वत धाःसा उकी व न्ह्यागुं छ्यँः लुया वइ, खने दया वइ। अञ्ज मनूतय्गु लप्पा, खंपा, पिलाको, ल्हाःफो, तुतिपालि, मिखा, न्ह्यपं इत्यादि नं थ्व हे ख्यें बांया दुने लाः। अथे हे छुँ, भौ, खराचा, खिचा आदि पशुत; चखुंचा, बखुं हैं खा आदि भ्रंगःत; स्वांफो व सिसाबुसा नं आपाःयानाः ख्यें छगःया दुने न्ह्यंकाः च्वय् ज्यू, दयूके ज्यू।

मेगु थःथःपिंथाय् स्थाय्-सी यायूगु चलन दुपिसं चबहाँ धकाः थ्व हे ख्यें छगः तछ्यानाः हैं बा खा स्यानागु फल वइ धकाः भाःपा च्वंगु व समेया नापं 'सगं' धकाः मनागु ख्यें तयाः देके छ्ययूगु नं याना तःगु दु। छको-निको गुह्येश्वरी मनागु ख्यें लः छायाः बजारय् ख्यें हे न्यायूगु मदया वंगु नं दु।

अथे हे सुयां मचात भयालं-भीलं कुतुवन धाःसा व मचाया जीवन रक्षा ज्वीकेत वयागु ज्यूया पलेसा धयाथें ख्यें छगःनिं काचाक्क भयालं कय्वाना छ्वइगु व सुं मनू सीबले पञ्चमय् लात धाःसां हानं मेपिं जहानपिं पाः मज्वीमा धकाः गोह्म लात उकी छह्म पाः यानाः थ्व हे ख्यें १, २, ३, ४ गः तक नं तयाः कूशाया ह्म ज्याना सिथं यंकइगु

सुनां मस्यू ।

हानं भी बौद्धतय् तःन्हु यंकं ज्वीगु अभ्यन्तर पूजाया छन्ह वल' वाय् हइगुयात ख्यें वो भवय् धका धाइगु सूनां मताः ?

थुलि जक मखु न्हापा न्हापा पुंज्यायात मागु बलः आदि रंग सकतां धया थें थःपिसं हे दयकाः छ्यला वया च्वंगु व उकी जः धकाः ज्वाला ज्वाला थिक पालिस नइगु नं थ्व हे ख्यें यागु दयकइगु जुया च्वन । उकिं आःतकं लुखा फुसय् चाचिनय् धःच्वके मालिबलय् पुंतयत ख्यें छगः बी मानि । थ्व ख्यें या थ्व हे चुलुगु स्वभाव व बल थकाइगु गुण दुगु सीकाः ज्वीमाः मिसातय्, विशेषयानाः म्हायमचातय् व्यथा ज्वीबले काचाकाचां मांपिसं ख्यें वो छुनाः ज्वना वनिगु । थ्व ख्यचं लाखे मचा बुइ अःपुकइगु हुँ । गुलि सूक्ष्मदर्शी भी आज्जु-अजिमापिं ।

धात्थेंया हे खँ ल्हाय् धाःसा थौंकन्हयया तालं विज्ञानयात मस्यूनिपिं अमिसं थःपिनिगु तालं सामान्य विज्ञान जक मखु स्वास्थ्य-विज्ञान, कामविज्ञान व मनोविज्ञान नं सकतां स्यूगु-थूगु खनेदु । उकिं हे ला ज्वीनि ससःमामं जिलाजंयात अपायूचो माने याइगु व मेमेगु ला-न्या आदि पौष्टिक पदार्थ, ग्वाः थें ज्याःगु उत्तेजक पदार्थ व स्तम्भनवटि धाय् ल्वःगु ग्वयूया नापं थ्व ख्यें यात नं विशेष रूपं प्रयोग याना तःगु । ख नं मां धयाह्मस्यां थः म्हायूयात प्रेमबहादुरजुं सलिं बाकू थें 'भी नं मां-बौया बाकू' धया दी थें थःगु ह्मया कुचा जक खनिगु मखु थः थें हे खनिगु ताइगु जुया च्वन । उकिं थःत थः भाःतं आनन्द सुख ब्यू थें व हे थःम्हायूयात नं उलि हे आनन्द सुख बीह्म जूबलय् जिलाजं व थः मिजनय् व हे भाव खनं छुं आश्चर्य मखु । धाइ नापं 'ससःमांया याकः जिलाजं थें !' न्ह्याबले हुँ ख्यें वो पाहाँ । कौला छको जक याकुसां ख्यें वो नाप । दुरु छख्वला त्वंकुसां उकी ख्यें कपवानाः । छुं भचा कस्यालि हया ब्यूसां पोष्टिगं आदि पौष्टिक पदार्थ । गुकीं व हे मनोविज्ञान सुला च्वंगु दु- वया म्हायूयात फयां फक्क अप्पो सुख प्राप्त ज्वीमा । तर थःगु हे ला-हिं ब्वलनाः जन्मका छि व हे थः योह्म

भाःतया प्रतिनिधि जुया च्वनिह्म थः-कायूयात सेवा तहल यानाः सुख बी धकाः बया च्वंह्म जूसां व हे कायूयात मुकतं थःह्म यानाः काइह्म जूगुलिं भौयात माजुं महीगु ख्वँ मेगु हे ।

हानं मेगु न्ह्यागुयां धया थें नकलि पिकयाः न्ह्यागुली नं छ्यापं तयाः धोँलाइगु जमानाय् थ्व स्त्र्येँ छतायात नकलि नं दयूके मफुनि, पुलां जुयाः छगः निगः स्त्र्येँ ध्वग्गीगु सिबाय् मेमेगु ला, घ्यो, दुरु व अन्न इत्यादि नसाय् थें छ्यापं नं तय् मफुनि । आःतक थ्व स्त्र्येँ, स्त्र्येँ हे जुयाः इकि धिकि मसंसे थःगु न्हाय् धस्वाका च्वन तिनि, उकिं मेमेगु बः थकायगु पौष्टिक पदार्थ बी मफय् धुंकुगु गुण थ्वं पूरापूर बिया च्वन निति ।

थ्व हे ख्वँ सीकाः भ्मी आज्जुपिसं थ्व स्त्र्येँयात थपाय्‌चो च्वछाया तःगु व जंक, पस्ता, सख्वाःपा, पताःछा आदि स्त्र्यःभ्वजय् थाय्‌भुज्वलं सकतांया नापं अनेक तिसाया दथुइ तायो क्वखायूका तइ थें दथुइलाक्क जःमूया नायो थें स्त्र्येँ बागः मतसें मगाका तःगु जुया च्वन । उकिं हे ज्वी नेपालय् वासः याय् धकाः न्हापां न्हापां नेपाः वःह्म छह्म अंग्रेज डाक्टरं दकलय् न्हापां बँय् च्वनाः प्लेटे मखु ज्योनां लपते तयाः घाराघुरु नया च्वंगु खंबलय् थमित वासः यानाः ध्यबा कमाय् याय् धकाः लय्‌ताया च्वंह्मस्यां लिपा थ्व भ्वजय् कुंन्या स्त्र्यँच्चं निसें धौ सिसाबुसा आदि लहिकाः जूगु व सकतां नसा जिलं वनिगु अय्‌ला नं लू वःगु खंबलय् थःगु वासःया प्रयोजन मखनाः बिसि वन धाःगु । अले जिं थ्व स्त्र्येँया नापं भ्मी आज्जुपिनि ज्ञानराशीया न्ह्यःने हानं छको छ्यँः कच्छुका ।

हानं थ्व स्त्र्येँ छगलं थज्याः थज्याःगु मज्वी मज्वीगु नं ज्या काय्‌फु कि नरेन्द्रदेव जुजुं बुंगद्यः हःबलय् यलया जुजुं देथकालियात धौ छगः सौगात नकाः बुंगद्यः थःथाय् यलय् तुं थाकु थें न्ह्यागुं च्वय् कय् लाना च्वंगु खँयात स्त्र्येँवो छपां तीप्यंका काय् ज्यू– तंम्वेका च्वंह्म सुं इष्टमित्र थजु, ज्या याना बी मखु धकाः ग्यना च्वंह्म सुं कार्यकर्ता

थजु ख्यें हे बांल्वीक ल्हाः बिन्ति यानाः थ्व ख्यें वो तयाः पाहाँ छको याना ब्यु, ज्या फत्ते ।

अथे हे नल राजां हँय्‌यात व महायुद्धय् बखुंयात पत्रबाहक याना छ्वः थें थ्व ख्यें यात नं गुप्त सन्देश बाहक याय् ज्यूगु जुया च्वन। थुकी पिने ख्वलाय् छगू जडिबुटि आखः च्वयाः गंकाः बिया छ्वत। अन मनाः प्वला स्वत धाःसा फुक खँ दुने सी दया च्वनि ।

बरु उदेक चाय् माःगु खँ छगू थ्व दु मनू, मनू जुयाः समाजय् च्वनाः म्वाय्‌त मदय्‌क मगाःह्म जीवन पासा निस्वार्थ भावं चूलाका बीह्म जूगुलि 'लमि' यात माने यानाः वक पत्ति धया थें ख्यें वो तयाः पाहाँ याय् माय्‌का तःगु धकाः ल्वःमंकाः अःखः भ्रं व हे लमियात 'ख्यें वो धोमाः', 'हँय् ख्यें धोमा' धकाः गिजय् जक याइगु मखु अज्ज थःथःपिनि योयो थे, मजुइ मजुइ थें सनाः यानाः छुं जुयाः लिपा निह्म मिलय् मजुयाः पाचुके माला वन धाःसा नं व हे लमिं याना बी मानि धकाः च्वलां स्वी थें 'ख्यें वोलय् पुथंकइ' धकाः ख्याइतिनि। धात्थें धात्थें नं सिसि तया तःह्म भौमचा सिनाः लमि दुखं च्वने माला वंगु दु धाइ। थुकथं शुभेन किञ्चित् अशुभेन समाप्त धाःगु उखान थन चरितार्थ जूवः। गुलि लिमलाः फमलाः नय् छु त्वने छु ज्वीक धुवां धू जुयाः ल्होगु ताःचां चाय्‌काः ज्या कोछिना बी, जिया भिना वन धाःसा 'जिमि भाग्य' धकाः लय् ताया च्वनि, छुं जुयाः थःपिसं बांलाक कत्ताय् कःघाय् मफयाः थवं थः कचिंगः थलाः दुःख जुल धाःसा लमिं लाना बिल धकाः अज्जे तइ तिनि। धात्थें भीगु समाजय् थ्व लमिज्या धयागु नं धिक्कार हे का, नय् मखं ख्याकं त्यःगु ।

थथे जिगु मन बुद्धिपासा नाप विश्वब्रह्माण्ड चाःहिलाः लिहाँ वःबलय् बांलाक हे द्यः तुइया च्वने धुंकुगु, न्हाचः तक आकाश गंगा व उलिमछि नगुत खने दुगु नं आः छतिं हे मदय् धुंकुगु मानो जिचाभाजुं तीजक ख्यें वो प्वाः खंबलय् पचि च्वकाय् ह्नासु की थें पर्वः च्वका च्वका ह्नासुक जिना च्वने धुंकुगु। अले जिगु मिखा जिं मचाय्‌क

हे जिगु पचिनय् वन—धात्थें थ्व पचिनय् ह्यानं ख्ये बोया ति कीतिनि ला ? छुं जुयाः कि हे कीसां उकियात फ्ययाः सवाः कयाः उकिं वइगु बः जिं गन छ्यलेगु ? अले भसुकालं कोछिना बिल आः छं थथे थ्व तःजिगु नसा-ख्येँ लुमंके गात, याउँक छ्छाः नयाः लुद्ना च्वँ। बरु कालयात सगं बीत थ्‌गु जीवन-सगं बयूपा च्वँ तःजि ज्वीक; गुकियात कालं नं नय् नुगः स्यानाः आःतक ख्येँया गुणयात ह्ना तः थें लयूलय्-तातां तिति पापा याना तइ।

१०८४ कछला थो १

('भी' ८।१ अङ्कं)

जिगु मिखाय् 'उसैको लागि'

'जि समालोचक मखु' धाय्‌गु गुलि सत्य, 'जि मनू खः' धाय्‌गु नं उलि हे सत्य; उकिं 'जि सुख दुःखया अनुभव याय् फु' धाय्‌गु नं जिगु अधिकार।

उकिं नेपालया सर्वश्रेष्ठ पुत्र भगवान् गौतम बुद्धया 'पेमतो जायति सोको पेमतो जायति भयं' धयागु वाक्य थःगु जीवनय् सम्पूर्ण रूपं चरितार्थ ज्वी धुंका नं जि थथे धाय् मास्ति वःनि—

'प्रेम विना थन मेगु मदु धात्थें जगतय् सार,
शशि पृथ्वीया प्रेमं हे चाःहिलि बारम्बार,
अण्ड, जरायुज, स्वेदज, घाँय् प्रेमं मय संसार,
द्वेषं केवल द्वेष जकं प्रेमं ज्वी भव पार।'

थुकिथात 'विष कीटं विष नयां च्वनि……'सिवाय मेगु छु धाय्!

उकिं जि आः नं न्ह्यागुलीसं थ्व हे दृष्टि तय्‌गु बानि दनिसा कविवर श्री एम. बी. बी. शाहया 'उसैको लागि' सफुली नं जिं व हे चस्मां स्वतं छु आश्चर्य!

ख नं खः, थ्व नेपालया चा ल्वहँ, म्वांभा सिमा, पुखू कब्वाः लः फुक फुक हे महादेवया प्रेमं वीँ जूह्म पार्वती माजुया प्रेमगीतं थ्वया च्वंगु दु। वयां लिपा लिपा नं लिच्छवी व मल्ल कालय् जक मखु शाह कालय् नं अनेक कवि व गीतकारपिसं अनेक मतिना-मे चिनाः लोक रञ्जन याना वंगु दु, अनेक विरहिनी मे हालाः ख्वलु पिज्वयूका वया च्वंगु दु। विशेष यानाः गुंपुन्हीया सायाः ८ न्हु ला थज्याःगु

मेया जात्रा हे जुया वया च्वंगु दनि।

व हे परम्परा श्री एम बी बी. शाहया गीत-संग्रहय् नं निर्वाह जू वःगु दु धायूगुली अत्युक्ति मजू। जिं ला थ्व हे अनुभव याना। छाय् धाःसा न्ह्यागु कालया न्ह्यागु वादया गीति-काव्ये नं प्रेमया प्रधानता खने दु, बरु व प्रेम दाम्पत्य प्रेम, जाती प्रेम, देश प्रेम, धर्म प्रेम, प्रकृति प्रेम वा ईश्वर प्रेम हे थजु। उकिं 'उसैको लागि' सफूया २।४ पु मे मिखा ब्वयूव हे भीसं खनि—मखंसा माला स्वयूमाः।

स्वयादिसँ, भी मनू जक मखु, पशु पंक्षी जक नं मखु, अज्ज की-पतङ्ग व स्वांमा सिमा आदि उद्भिद पदार्थ तक नं पृथ्वी आधारित ज्वी, उकिं थ्व 'उसैको लागि' गीत संग्रहय् न्हापां न्हापां व हे जन्मभूमि पृथ्वी नाप सम्बन्धित गीत लाः वःगु दु– छपु मे वीर नेपाली जाती-यात आह्वान यायां 'ढाल यै हो देशको' व 'एक सन्तति देशको' धकाः देशयात प्रधानता बियाः देश प्रेम पिज्वेका तःगु दःसा मेगुली 'गर्छिन् पुकार आमा रोई कराइ जोड्ले होईन मेरो भन्छिन् सन्तान थरी थरीका' धकाः नेपाल-मांया धनी गरीव निगू थरी सन्तान स्वय्, न्यने, सहयाय् मयःगु नं क्यनाः जाती थकायूगु जाती प्रेमया भावना प्वंका तःगु दु। अथे हे प्राकृतिक सौन्दर्य स्वयूसा जिमि जन्मभूमि नेपाल स्वः वा धकाः प्रकृति व देश प्रेमया दसु क्यना तःगुली नं 'भाषा भाषी अनेक हामी, जात भात जे भन्छ छदैछ, छौं, तर नेपाली सब–चन्द्र-सूर्य ध्वजा कै मुन्तिर।' धकाः जाती प्रेम नं दुथना तःगु दु। धात्थेंला भीसं थ्व सफुली 'मिलनको मधुर बेला सपनीमा कल्पेर आउने' सुं प्रकृति-पुत्रीया कल्पनां जाःगु बन्दीपुरया ताःहाःगु पाःया प्रकृति वर्णनय् नं 'पृथ्वीमा बनेको स्वर्ग हो लौ, छ हेर नेपाल' धकाः खनिबले कवि-याके प्रकृति प्रेमया दुने सुला च्वंगु देश व जाती प्रेमया मोहनीं भी नं मोहित मजुसे मगाः। नाप नापं श्री रणजित मल्लं 'हाय हाय राम राम गथे मलुमने नेपाल' धकाः ह्याला तःगु मे जक मखु नेपाल पुत्र शाक्य-मुनि कोलीय सीमाना लिक्क थःगु शाक्य जनपदय् च्वंगु हुः छुहः हे

मदुगु सिमा कय् व्वना नं 'जितः थ्व सिमा कय् हे सिचु' धया बिज्याःगु नं लुमंसे वय् यः।

थुकथं स्वदेशाभिमानी कविं देश व जाती थकायत आधार माले थें 'भगवान् मेरो तेरो सिवा कौन सहारा' व 'नाथ विना अर्को यहाँ खोजूँ हरे कहाँ' धकाः मामां 'आँखाको नानी बनेर यस्तो शक्ति देउ हरि, देख्न शक्ने अभेद सबमा तिम्रै मूर्ति हे हरि ··· ··· ब्राह्मण, च्यामे ······ सबमा' धकाः 'संसारको सारको सार पनि बनी व्यापक छौ तिमी यहाँ वहाँ' धकाः सर्व व्यापक खंकइ ! गथे सरदार हरिभक्तया छपु भजनय् खने दु –

'सोया सोया थास ब्रह्म–शिव चोना चोन रे
गन माले गन सोये व्यापकन चोन रे !'

हानं विश्वन्तरया छपु मे नं प्रकृतिवर्णनया नापं 'स्वान फल बनया शोभा स्वव रानी कोकिल हाल, जय नमो बुद्धयागु जप तप ध्यान याय रानी आव' धकाः धर्म दुथ्याका तःगु दु।

आः ल्यन—प्राणीमात्रयां मंकाःगु भावना-मतिना पक्ष, गुगु थ्व 'उसैको लागि' गीतय् न्यंक न्यना च्वंगु दु। थ्व खँ बांलाक थ्वाथ्वीकेत नं 'लैलाया सौन्दर्य खंकेत मजनूँया मिखाय् च्वनेमाः' धाः थें तुं कविया थासय् थः च्वने फय्के माः, अले जक भीसं व गीतया धात्थेंगु अनुभूति भीगु नुगलय् ल्वीके फइ। उकिं भासँ, उगु पक्षया मे नं भीसं व हे चस्मा तयाः स्वय् नु। धात्थें सुनां थमं 'ल्हाः ग्वय्' काय् धुंह्म मदय्काः व अभावया कःतिं थःगु नुगलय् कीके धुंकइ वं हे जक 'हातमा हात परेको बेला बिर्सिन शक्तिन' धाधां 'दुख सह यायां खोँ ज्वी फःसा ताइ अर्थ छुं भसुकाःया' धाः थें खुशी छु, दिल तडपनैमा, म उनको याद पाउँ छु' व 'ए पीर भन, कसले तँलाई पठायो ? यो दिलमा धकेली' धकाः धाय् फइ, बा धाःगुया महान्ता थ्वीके फइ। अथे हे 'भमर हालावल जिलस्वान ज्ञुक, कोकिलया सल न्यने मनस

मछुक, मलया फसन ह्मस यसन थे दिक, अधिक छु ल्हाय पासा चन्द्रमां महिक' धकाः व 'गुलित फसात बिय त्यना कृष्ण……' धकाः खुगू ऋतुया भिनिळांया प्रकृतिं नं थःत विरह जक छाया च्वंगु खंपिसं हे जक 'आई गयो बसन्त, ग्रीष्म, बर्षा पनि, आँसु बनेर नै गयो— शरद्को चाँदनी। हेमन्तको बतासमा भयो निराश आश, शिशिरको तरु सरी – सारा शरीर छ लाश।' या नुगः खनि थें 'चानं न्हिनं छिके मन उड्नी थे नेने धुन गथे याना तय मन, जिगु मन धन दक छित बिय धुन' धयागु खंपिं ताःपिसं जक 'सुखमा मेरो हाँसोमा हाँसो, तिम्रै छ लुकेको' धकाः खंके ल्वीके फइ।

मेगु, सँदेश वंह्म मिजं वनं ज्वीका च्वंपिं मिसातय् न्ह्यःने 'जि वया लालछि मदुनि' धकाः सिन्हाज्या मे छुइव हे छकलं मिखाय् ख्वबि जायक तइ थें 'आँसुका धारा आठ है पहर, रोकिन्न झरेर। खानु न पिनु भएर पनि 'ज्यूँ दै छु' भनी द्यौ।' धयागु थ्व मे नं सुं विरही बा विरहिनीं खन, ताल धायूव अवश्य मिखा ललः मधायूकइ मखु।

'थ्व संग्रहय् थ्व मेगु हे तालगु छपु मे मलाःगु सा ज्यूगु' धकाः लेख कचायूके त्यनां मन माने मजू। 'थ्व धात्थेंगु मे थुकी छाय्, गय् लाः वल ?' धकाः कुत्तु कुला च्वन, च्वन। अले जि 'मयना ति ताया लछिमी उति ताया, बहिलीस बोसेतया तलेजु देवचातुं ताया। व हे मइया ख्वाल जा बानलाक नकतिनि लुवगु चन्द्रमातुं ताया' धयागु लुमनाः भसंक वन थ्व मे थ्व धात्थेंगु व न्ह्याइपुसे च्वंगु मे थुकी दुथ्याः वःगु नं व हे पुलांगु विरहं व पुलांगु अभावयागु कल्पना यायां न्हूगु – धात्थेंगुली नं व हे पुलांगु सुन्दरता, कोमलता, निर्मलतां जाःगु चन्द्रमाया कुचा खंकल ज्वी।

थुगु कथं नेपालया गीति परम्परा नाप स्वाःगु थ्व 'उसैको लागि' गीति काव्ययात अज्ज छगू निगू अज्याःगु हे पुलांगु सुर व लय् यानाः हाला ब्यूसा सुवर्णय् सुगन्ध ज्वीगु खः। थ्व खँ भविष्यया कलाकार-पिनि ल्हाती।

मेगु छु धाय्, थःगु मिखा प्वाःतिनाः थुकिया ख्यूँगु कथाय् दुहाँ वनेगु जिगु ज्या मखु, छाय् धाःसा न्हापां हे धाय् धुन—जि समालोचक मखु। उकिं मानवताया नातां थमं छु गथे थुल, मह्योकुसे न्ह्यःने तयागु दु। धन्यवाद।

ने. सं. १०८४ सायाः

('झी' ६।५ अङ्क)

पसिंया वाखं

जि गबलय् बुल जिं मस्यू। हानं मां बौ सु व नं जिं मस्यू। जि गबलय् चाल, छगू पसलय् कापः रूपं जि व पसःया ब्वसा जुयाः पसः भ्मः धायूका च्वना।

खः जि कापः, थानात गु कापः। व नं न्हापा न्हापाया थें तामय् थाना तःगु मखु, थौं कन्हय्या युगयात ल्वयूक मीलय् थाना तःगु। थ्व खँ जिं अन च्वँच्वं सिल।

अन पसलय् न्याःनी वइपिं जक मखु, गफसफ याःवइपिं नं यक्व वः। साहु-महाजन, सुब्बा-सर्दार, जर्नेल-कर्नेल सकलें थ्यं। हानं छह्म-निह्म पण्डित विद्वान्पिं नं अन दुस्वः वः।

छन्हु अमि खँय् खँय् जिं थुल थथे कापः जुयाः थनतक थ्यनेत जिं यक्व हे ई तक अनेक रूप हिलाः वःगु खनी।

जि लाखे न्हापां 'कपायूपु' धकाः हाकुसे च्वंगु पु छपु हँ। व पिना बिल धायूव मा बुयाः उकी त्वीक स्वां ह्वइगु हँ। व हे स्वां थ्वयाः मुंकाः न्हापा न्हापा जूसा केकोलय् क्यलाः पु जक लिकयाः तीमां तिनाः कपी तुलाः अले यँतय् फ्यनाः का याइगु व कतूयां ककाय् ज्यानाः थाज्या यनि। गुलि ककाचंतुं तुकि तुलाः थूचाय् तयाः थाज्या थाइ। आः छक्वोलं व स्वां द्वं द्वं कलय् कफ्वाना छ्वइ, उखे पाखे हितिधालं लःधाः हाय् थें तःपु चीपु, व निसुगु का थीथी प्वाचं प्वाँय् हाया वइगु हँ अज्ज कापः हे थाइगु पत्ती मीलय् ला कापः थानं थान थूथू पिहाँ वइगु हँ। थ्व सकतां खँ जिं आः तिनि सिल—थ्व कापःया जुनि कायूत ला मनूतय् मांया प्वाथय् सास्ति धाइया सिबय् अःपु मजू खनी।

थज्याःगु हे अनेक गफ–सफया नापं अमिसं मेमेगु कापः स्वया-खतं जिके नं मिखा ब्वइ, छाय् थें मस्यु अमिसं जितः भचा तुंक तुंक स्वया च्वनि मछालापुसे च्वं ।

अले जि नं पसलय् सुं मदइबलय् अन ब्वया तःगु मेमेगु कापतय् मिखा ब्वय्—ह्याउँ वाउँ, रंगी चंगी अनेक कापः दु, उकी स्वांफो, सिमाकचा, भंगः पंक्षी छुछू छुछु बुत्ता नं थाना तःगु दु । अले ह्यानं थःगु ह्मय् मिखा ब्वय्—यचु, पिचु, सुचुसे च्वनाः अमिया सिबय् जि हे बांलाः तःजि ताइगु व पसल्या साहुं धा नं धाइगु—"थ्व सुपर फाइन क्वालिटीगु" अले भचा मन स्वां ह्वंकाः बिचाः याय्—उकिं हे ज्वीका अन वः च्वंपिं सकसिनं जितः उथेतु स्वइगु । अले भचा फुइँ नं पिहाँ वइगु ।

छन्हु अन पसलय् बांलासे लोवनापुसे च्वंह्म ल्यासे छह्म वल, पासा छह्म ब्वनाः । वया ऊथं पसलय् छचालं मिखा ब्वल । पसल्या साहुं "छितः छु माल ?" धाःया वं ताःगु हे मखु । छुंछां मधासे स्वया च्वन, च्वन । लिपा जितः खनेवं तिंक न्हुयाः जिगु लिक वल । थिया स्वत, पित्त् पीकल, मानो छुं स्यनिगु वस्तुयात थें, भ्वाः ज्वीगु स्वांयात थें । अले पसल्या साहुं "स्वया दिसँ रे" धकाः जितः ककयाः चक्कंका क्यन । "आहा !" धकाः धयाकथं थःगु ह्मय् हिना स्वत, पाच्छाया स्वत, छु यात, छु यात । ख नं जि वया ह्मे थ्यंबले वयात ल्वःगु व वयागु रूप ला-उं जक जाया वःगु मखु कि जिगु रंग-बुत्ता नं भिदुगं थिना वल । अले वं ग्याग्यां जिगु मू न्यन । तर पसल्या साहुं "थ्व ला साप हे भिंगु व रंग नं छफुति हे लाया मवनिगु कापः यंका दिसँ, छिकिपिं थें ज्याःपिसं सिबय् थ्व कापतय् मिखा ब्वइ मखु" धकाः जिगु मू याःबलय् व मिसा थारा न्हूगु जि बांलाक हे चाः । वया वसः जुच्छियात धकाः ज्वना वःगु दामं जितः हे मगाःगु खनाः वया ल्हातं तोफियाः जि तीजक साहुया न्ह्यःने ह्वंमुन । "यंका दिसँ रे, थज्याःगु कापः काचाक दइ मखु ।" धकाः धाःबलय् व मिसां मेगु छुं

धाय् मफुत । स्वय् हे नुगः मछिं ख्वाः तयाः "थौं मोल, कन्हय् कंस वय्का" धकाः पसलं पिहाँ वन । तर वनेत छको जितः हानं प्याय्चाः मिखां स्वयावन । पसल्या साहुं मखं ।

थथे हे पसलय् वकसिगु मिखा जिके वं । गुलिसिनं यानं जक स्वया वनि, गुलिसिनं ल्हातं थियाः स्वया वनि, जितः मस्वसें व पसलं सुं नं पिहाँ मवं । व मिसा ला धाय् हे मोल, न्हि छधू पसःकं वयाः जितः मस्वसें वया नया जा जिलं मवं । खः का पसलय् दुहाँ मवःगुलिं वयात साहुं मखं । जिं ला वयात जितः लोवं मिखां स्वइगु यानं हे खं । लाःसा वं वया भाःतयात पिरे नं याः ज्वी जितः न्याना ब्यु धकाः । तर वया भाःतया कमाइनं मेमेगु छें खर्च हे बांलाक चूलाके फुला मफुला, जितः छु न्याना बी । उकिं वं जि खनेव ई ख्वनिनाः छको स्वइ, भसुकाः तइ वनि, न्ह्याबलें थुलि हे, गबलें पसलय् थाहाँ वयाः थियाः छता स्वः मवः ।

मेखुनु छन्हु छह्म ल्याय्ह्म वल । स्वय् हे भलादमि ख्वाः वःह्म, लं-सुरुवाः, कोट् फिना तःह्म । उखुनु ल क पसलय् हूल मजू, निह्म स्वह्म दुपिं नं कापः प्वो ज्वनाः वने त्यंपिं, साहुयात "दिसँ न्हे साहु" धयाः वना नं छुत । अले दनाः तुं ब्वसा कापतय् मिखा ब्वयाः स्वया च्वंह्म व मनूयात "दिसँ रे छितः छु माल ?" धकाः साहुं न्ह्यःनेसं च्वंगु कापः थानय् फितु पिया बिल । तर व फेमतू दनाः तुं जितः क्यनाः धाल— "स्वय् व कापः छको लिकया दिसँ" । धात्थें साहुं जितः ककयाः क्यनाः क्यन । व मनुखं कोथीक जिगु आंद्रा भोरी हे स्वय् थें स्वत । मस्यु जिके दुने छु खन थें साहुं धाक मू पुलाः जितः ब्यकुं च्यानाः यंकल । जि मनय् वाःतां वाल -- "बिचरा मिसा, थौं नं वइ ज्वी, गुलि जि खनाः स्वःवंका च्वंह्म । थौं जि मखनेवं गय्च्वंक जक नुगः मछिंकइगु ज्वी । लाःसा थौं जितः न्या हे न्याय् धकाः वइगु ला, अथवा जिगु लोभं भाःतया मिखाय् धुलं छ्वकाः दांपो ज्वना वइगु, सुनां छु स्यू !

का, जिपिं ला छगू सुचुसे फ्विचुसे च्वंगु कथाया लुखायसं थ्यना

च्वना नं जि भ्वाथः मजूनि, अज्ञ छ्यो हे मवंनि, तर न्यने हे ग्याना पुसे च्वंक जिमि मयूजु निन्हुगा ल्वचं मन्त । गुलि डाक्टर-डाक्टरनी वल, गुलि नर्सतसें विचाः संचाः यात, फुक सित्ति । धात्थें जुगु खँ ला जि छुं मस्यू, हि काहाँ वःगु दि हे मदी धाल, मन्त । सकलें ह्वाँय् ह्वाँय् ख्वयूक सिथं यंकल । सिथं यंके न्ह्यः छको दराज चायूकल, सुनां थें मस्यु छको घाग्घुरु यात, "थ्व थ्व ज्यू का" धकाः वसः जुच्छि यंकाः छ्वासयू वाके छ्वत । जि अथें दराजया दुने गलःचायू च्वनाः नुगः मछिंका च्वना ।

भिन्हु तक छें हूल हूल, लोचाः वल, न्ह्यन्हुमा तल, दुव्यंकेगु धाल, गबलें ख्वल, गबलें हाल, गबलें छु यात सुयां हे लिमलाः । जि दराजयूतुं च्वनाः हि ल्याःख्याना च्वना । भिंछन्हु खुनु जिमि मयूजुया मांह्म व क्यहेँह्म वल । नापं दुहाँ वयाः मयूजुया भाःतं दराज चायूका बिल । क्यहेँह्मस्यां 'सुकुसुकु" यानाः वसः पिकाल । छायू थें मस्यु जि गलःचायू दुने दु धकाः सीक नं जितः धाःसा पिमकाः । लाःसा वया जितः दान मयाकुसे थःत कायू माःस्ति वःला ! मांह्म नं "थुलि मछि वसः ।" धकाः हिकु हिकु ल्वन । जिमि मयूजुया भाःतं "छुं हे ल्यंके मते माँ, फुक हे दान याना छ्वया दिसँ" धकाः भसुकाः तल ।

अले मयूजुया मांह्मं "निता प्यता ला लिपा ··· ···" धकाः छु धाल मयूजुया भाःतं सः हँ हँ पंकल - मो, छ्वत्तां ल्यंके मो । माःमाः-पिन्त जुच्छि जुच्छि खानाः बिया छ्वया दिसँ ।" जि नुगः तज्याइ थें च्वंका ता.चाह्नतं फुक खँ कंसुंदंक न्यना जक च्वना ।

कंसखुनु निभो । लीप्यंथयूत ज्वरेजिरे याःगु सः तायू दु । घुसुघुसु सिन्हः चुल, ध्यांध्यां ला स्यात, छु यात छु यात । पलख लिपा जिमि मयूजुया भाःत दुहाँ वल, तीजक दराज चायूकल, हानं गलःचायू ताः खनाः खापा चायूकेवं वयागु ख्वाः खंबलें जि ला भसंक वनाः नुगः हे पंह्नुइ थें च्वना वल । खँसांनिसें न्ह्याबलें लयूताः, न्ह्यू ख्वाः जक खना च्वनागु स्वया च्वनागु, थखुनु अज्याःगु ख्वाः खनाः जि नं सिनाः

फुनाः वने मास्ति वल। तीजक ल्हाः दुत छ्वया हयाः नाङक जितः काल, छको कोथीक स्वत, अले भसुकाः तयाः नुगःपाय् दिकल। कस्मिक घय्‌पुत। थुलि कस्मिक कि जिला द हे मढ थें च्वनाः वयागु ल्हाः व नुगःपा ल्वात। उकिं जि वयागु मिखा ला मखं, अय्‌सां ख्वबि निफुति जिके तिकि नंगु जि चाः। अले दराज ग्वयाः तलय् वनाः दान यायत ब्वया तःगु वसः द्वँय् दथुइलाक जंत्र, भिष, तीख, रुद्राक्ष, सुताया घःनेसं ताःयो तइ थें धायला, सनफलि, झ्पा न्यापुसिखः, श्रीबंदीया घःने लुँस्वां छुकइ थें धाय् जितः तया बिल।

प्यंथय् सिथय्‌ब प्यं चुइकाः लिहाँ वयाः गुरुजुपिन्त व गुलुमांजुपिन्त दान बिल—गुरुजुपिन्त न्हूगु कापः छकू छकू व गुलुमांजुपिन्त वसः जुच्छि जुच्छि तया। अज्ज मूल्ह गुलुमांजुयात जुच्छि वसःया नापं जितः नं घछाया बिल। धात्थें अबलय् जितः न्यानाः हयाकथं मय्‌जुया नुगःपाय् थ्यंक दिका ब्यूबलय् मय्‌जु लय्‌ताःगु व आः जितः लःल्हाना कयाः गुलुमांजु लय्‌ताःगु गुलि पाःगु? छगुली बिलिबिलि मतिनाया मतिनां जाःगु, थुगली गुलि मू वंगु पर्सि थें धकाः मूगा मिखां स्वःगु। न्ह्यागु थजु जि गुलुमांजुयाह्म ज्वी माल। ह्माः धाय् ज्यगु फुगु मखु। अथे हे जिमि मय्‌जुया मेमेगु वसः नं छासय्‌वाः-पिचावाः व जूजं, त्वाजंतय्‌त जुच्छि जुच्छि लःल्हाना बिल।

थथे जि न्याद्ँ खुद्ँ मछि च्वने धंगु व छें पिहाँ वनेमाल। पिहाँ वनेत छको गुलुमांजुया गाह्लतं जिमि मयजुया भाःतयात स्वया, वं ला अज्ज नं जितः स्वयां च्वन तिनि, स्वय् हे जिमि मय्‌जु लुमंख्वालं। अबलय् अबलय् च्यो-भ्वातिं न्याय् मी ज्यूबलय् नं थथे हे मखाः नुगः मछिंकाः भिया छुइगु ज्वी, नुगः मछिंकाः वनिगु ज्वी।

जिपिं गुलुमांजुया कथाय् थ्यन। ख्यूँसे च्वंगु कथाय् चच्छितक ला नँकिनय् खाया तल, कन्हे खुनु मेमेगु पुलां वसतं उसुसे च्वंगु संधुकय् स्वथन। छु याय्, नाप च्वसेंलि अपिं नाप नं पासा जुल, अमि नं छह्म छह्मस्या जिमिगु थें ज्याःगु हे बाखं दु खनी। गुलि याकः म्हाय

वानाः सीह्म मांयागु, गुलिं मांयात ख्वयूकाः सीह्म याकःम्ह्याय् यागु। सकलें हे जि थें नुगः मछिंपिं–थः थःपिन्त तिति पापा याना तःपिं मय्-जुपिं नाप बाय् माःगुलिं अमिगु लुमन्ति नुगः ह्वः ह्वः गंपिं।

गोन्हु तक जि अन च्वनाः व पासापिं नाप दुःख सुखया खँ ल्हाना च्वना मस्यु, तःन्हु हे लिपा गुलुमांजुं तीजक सन्धू चायूकाः याकःचा जितः पिकाल, छको थाथायात, अले हानं बांलाक पिचुक लथ्याना: छकू यचुसे च्वंगु कापतय् पोच्चिनाः संधूद्यःने जक दिकल "गुलुमांजु!" धाधां छह्म नचाह्म मयूजु थाहाँ वल। "अय्, मय्जु ला, भासँ भासँ" धकाः कथाया खापा बांलाक चायूका बिल।

वं पिनेतुं च्वनाः धाल अँ उखुनु छःपिसं धया बिज्याःगु पर्सि छको स्वय् धकाः वयागु।

"ये" धकाः जितः पित्त यंकाः भ्यतःया न्ह्यःनेसं फयना क्यन।

जि खनेव हे व मय्जुं थ'त पी मफुत "आहा!" धकाः काचाक ह्मय् हिना स्वत!

अले छु मानि अनुभवया पो तःपो ज्वी धुंकुह्म गुलुमांजुं व मय्जुया ल्व वंगु सीकाः "अँ, थ्व पर्सिया सत्या साहि वं धाःगु, छिं हे सिना दीगु जूसा सच्छि दां बिया दिसँ" धकाः पूरा बंजाःखँ ल्हात।

विचरा मय्जुं छु याइ। जितः वं बँय् हे तय् छाःगु मखुत, जि बिसि वनि थें। "सच्छि मछि काय्गु ला?" धकाः जक धाल। गुलु-मांजुं पाः याय्गु खँ मल्हासेंलि "नुसा, छेँ तक बिज्याहुँ, दां बिया हय्" धकाः ब्वना यंकल।

वया छेँ व नं याकः म्ह्याय् खनी। बौ मदय् धुंकुसां दाजुह्मं यत्थे तया तःह्म। उकिं दाजुह्मसित धाल- "थ्व पर्सि छत्वाः न्याय्, सच्छि दां बिया दिसँ"

मांह्मं जितः छको स्वत, बांलाः ला वं नं तायूकल, तर गुलुमांजु

खनेवं "व कोरु पर्सिया नं उलिमछि पुले धयागु दु ला, मो" धका: छ्यँ: फितिफिति संकल ।

मय्जु गन माने जू, "कारे दाइ, बिया छ्व न्हैला सच्छि दां" धका: जित: ग्वाराग्वारा चिना: बेकुं च्याना: कथाय् दुहाँ वन । दाजुह्मं "व मैचां धाल धायूव सलं वांन्याय् थें" धा:गु ताया । दां बिया छ्वत थें ।

उखुनु निसें जि व छेँया छह्म जहान जुल । न्हूह्म मय्जुया ला ज्यू ज्यान हे जुल । दाजुह्मस्यां नं "व पर्सि सित धायूव मैंचा मेह्म हे थें च्वं" धका: जित: येकु । उकिं जित: अन नं मा:छि हे विचा: संचा: याना त: । छको निको जि नापं दइबलय् न्हूह्म मय्जुयात मस्व:पिं सुं हे दइ मखु । ल्यायूह्मतसें ला लिफ: लिफ: स्वया वनिगु । अज्ज गुलि-गुलिसिनं ला नकतिनि नकतिनि गेरुरंगगु पर्सि सिकुबलय् पद्मकन्या कलेजया छात्रापिन्त "थौं कह्नय् बजारय् कमंदलु हे शून्य जुल ।" धका: गिजय् या: थें वयात नं "इंकंगं ब्वया व:गु फ्रांसीसी फेसनया नेपाली संस्करण" धका: गिजय् याइगु । अले धात्थें हे जित: पपू थें ब्वेका: मय्जुं घुंकाइगु ।

थथे जि दसेंनिसें मय्जु आपा: पिहाँ जुल धका: मांह्मं गोको बोब्यूगु जिं ता: । अथेनं छन्हु नेपाल भाषा साहित्य सम्मेलन स्व:वनेगु त्वह: चिना: पिहाँ व:गु, जि ला धाय् हे मोल न्याना त:ह्म श्वार्ति मखा: नापं वना । लँय् मेमेपिं मिजंत नापं आकाभ्काकां जिमि पुलांह्म मय्जुया भा:त ध्वदुल । जित: न्हापाया लुमन्ति वाथा वाथा कंकल । खनेव हे मय्जुया भा:तं न्हापा न्हापा स्वइ थें स्वत । ओहो, मिजंतय्गु मिखाला धात्थें हे त्येला. खनी । वं स्वय् जि जिमि ह्लापायाह्म मय्जुया ह्लय् प्यपुना च्वंगु थें ताया च्वन, जिगु दुने छह्मं व हे मय्जु दुगु थें अथे हे मुसुमुसु न्हूगु लयूता मिखां स्वया च्वन । गुगु मिखाय् जिं जिगु किपाया दुने जिमि पुलांह्म मय्जु नं मुसुमुसु न्हिला च्वंगु खना ।

वं अथे स्वया च्वंगु खना: न्हूह्म मयूजु भचा फुइँ पिकया: वयात भ्वॉयूक स्वत। अले वया हंस च्वया वं थें ख्वा: छकलं स्यूँ से च्वना वन, ललःधाःगु मिखा ककना: स्वयू हे नुगः मछिं पहलं पला: नं न्ह्याकल। जि जक नुगः चिरिचिरि गूगुलिं ग्याका: न्हूह्म मयूजुया ह्मयू तुं प्यपुना च्वना।

१०८७ मत छ्यू

(भी' १०।६२-६५ अङ्कं)

छुह्म पासायात पौ

कलकत्ता - ५।२।६१

प्रिय पासा,

नमस्कार !

छिगु १०२ तँ जा:गु छेँ च्वनाः च्वया हया दीगु पौ थ्यन। व पौ स्वयाः बलचाय् च्वनाः ब्वलना च्वनाह्म जि थःत साप हे कह्यं ताल।

ख नं आम भूगोलया बागः क्यंगु महाद्वीप स्थित संसारय् दकले तःमि धकाः नां दना च्वंगु अमेरिकाया वैभवया न्ह्यःने ग्लोबय् स्वःसा खने हे मदु थें च्वंगु नेपालया ऐश्वर्यया छु तुलना ज्वी ? गन सलंसःगू कारखानाया मालीक जुया च्वंपि कोटि-कोटि थूपिं मनूत द्वलंद्वः दु, आयूटम बम दयूकइपिं, रायूकेट्, स्पुटनिक ब्वयूकइपिं वैज्ञानिकत सलंसः दु। थन ? अःसिबाः बीगु हे लखपति ज्वीमा धकाः जूबले लः थूपिनिगु छु खँ द्वः थूपिं हे नं गुलि हे दु धकाः ? विज्ञान ला छि सि हे म्यू व हे सिमसिम जुजुया पालय्यागु तिनि-- वा वइगु सूचना बीह्म जामाचोया थुसा, जडीबुटी मालिपि होलचोया दुईत।

आम उन्नति थें हे उन्नतगु १०२ तँ जाःगु छेँ स्वयाः बा मेमेगु महान् महान् नगरया ५ तँ ५५ तँ जाः छेँ स्वयाः थःपिनि नं अज्याःगु छेँ दय्केगु कुतः याय्गु गन, थःपिनि आज्जुपिसं द्वलंद्वः दँ न्हापा हे दय्के सःगु न्यातपोल थें ज्याःगु देगः, वसन्तपुर थें ज्याःगु छेँ हे दय्के मफयाः २ तँ जा गु छेँ चा दय्केगुली हे 'बंगला दिजाइन' धकाः थःपिनिगु आधुनिकता क्यने माला च्वन।

आमकनया देशभक्त बुकर्टि वाशिङ्गटन थें निम्न श्रेणीया ह्ब्सी

जाती जन्म जुयाः नं थःगु त्याग व तपस्यां उच्चनीच वर्णभेद मदय्‌काः थाहाँ वनेगु मस्वसे धात्थें विचाः याना स्वःसा नेपालय्‌ द हे मदुगु अछूत संज्ञा थः नालाः अछूत संघ, अछूत आश्रम आदि दय्‌केगु कुतः याना च्वन तिनि ।

न्हून्हूगु फिल्म पिकयाः हलीऊडं सांस्कृतिक क्षेत्रय्‌ गुगु प्रभाव तया च्वन व सकसिनं सि हे स्यू , व थें न्हून्हूगु कलाया सृजना याय्‌गु ला गन थःपिनि दुगु यूरोपया विद्वान्‌ वर्ग प्रशंसा याना तःगु नेपालया ऋतु ऋतुया मे, विविध बाजं, कलापूर्ण भाव नृत्य आदियात हाकुं तिनाः भारतीय फिल्मी धून-चिप मुनेगुली हे विशेषता खना च्वन तिनि ।

हानं प्रजातन्त्रया जन्मभूमि धाइगु आम अमेरिकाया महान्‌ देशभक्त जर्ज वाशिङ्गटन, अब्राहम लिंकन थें ज्याःपिं महापुरुषपिनिगु आदर्श कयाः थःपिनिगु स्वतन्त्रता रक्षा पूर्वक प्रजातन्त्रात्मक व्यवस्था हय्‌गु ला गन थः स्वयं जुजु जुयाः नं स्वतन्त्र संग्र'मय्‌ कब्वाँः वयाः प्रजातन्त्र स्थापना याना थकुह्म राष्ट्रपिता त्रिभुवनयात जक हाय्‌काः च्वय्‌काः सिका छ्वयां मगानाः विधान सभा मखुसां आँम्‌ निर्वाचनं वःगु संसदीय मन्त्रिमण्डलं राष्ट्रीय ज्या याय्‌ मफयाः प्रजातन्त्र नापं तं थं ज्वीक हानं श्री ५ महेन्द्रं शासन भार कुब्वी माय्‌के बिया च्वन ।

उकिं जि ला व धाय्‌ ध्व धाय्‌ मदयाः छिगु पौया लिसः नं च्वय्‌ मखुत धकाः विचाः याय्‌ धुंगु, हानं थौं कलकत्ताया नेपाल भाषा साहित्य गोष्ठीं छगू आयोजना यानाः नेपाल भाषा साहित्य गोष्ठी व सांस्कृतिक कार्यक्रम नं क्यंगुलिं भचा मने उत्साह जाया वःगुलिं छितः ध्व पौ च्वया च्वना ।

ख नं थथे थःगु पहःगु चीचीधंचागु छगू निगू ज्यां हे लिपा महान्‌ महान्‌ ज्या ज्वीका हइगु खः - कोखं नयाः नं जिलं वने धुंकुगु थं ज्याःगु बंगलसिं छुं दँ लिपा ततःमागु बंगल सिमा जुया वइगु खः; उकीसनं उकिया क्य्‌ च्वनाः नेपाल पुत्र शाक्यसिंहं बोधिज्ञान लाःगु

जूया निंतिं वया नां हे बोधिवृक्ष प्रसिद्ध जुया वन। अथे हे भीथाय् देशया न्ह्यागु चीचीधंगु वस्तु नं भीसं थःगु हे पहलं उकियात दुने नुगलंनिसें थः नाला: ज्या यात धा:सा व फुक नं लिपा च्वय्-च्वय् थ्यना मवइ धका: धाय् मफु। भीसं माला स्व:सा थ्व नं खना: सिया वइ - भौगोलिक दृष्टि समुद्रया सतहलं द्दाना स्वत धा:सा आम १०२ तँ जा:गु छेँया सिबे जिगु छत जा गु बलचा यक हे त:जा: सिद्ध जुइ। ह्यानं थ्व नं भीसं सी-छुं दैवी प्रकोप जुया: ल:, फय्, मि अथवा भूकम्पं आम छेँ दुन धा:सा छतँ हे मल्यंक पा:ता: ज्वीफु, तर जिगु बलचा बँय्या बँय्सं, वया पतन मदु। उकिं ला ख:नि श्री रामहरि जोशीं थ:गु 'बलचा व महल' नांगु बाखनय् "कन्हय्खुनु सुथे खनेदत— महलत फुक्कं दुना: अमि अभिमान ब्याक्क चूर्ण चूर्ण जुया: व पुलांगु बलचाया तुती भोसुना च्वंगु" धका: च्वया त:गु।

स्वयादिसँ, भीसं आम अमेरिका महादेश जक मखु मेमेगु नं यूरोप, एशियाया महादेश नं चा:हिला: स्वया: खंका: सीका: स्यना-काय् मा:गु दु अमिगु महानता स्वया: थः कह्यं जक ताय्गु मखु कि अमिसं छु गय् याना: उन्नतिया त्वाथ: गया वन बा गया च्वन व नं सीके मा:। अथें त:गोगु खासी त:खा:या छुं सवा: मथ्वीक भाकिवा चा:ह्यू थें चा: जक हिलां नं संसारया गति विधिया रस छुं काय् फइ मखु।

थुलि जक नं मखु, भीसं विचा: याय् मा:गु खँ थ्व नं दु कि गुगुं वस्तुया महत्व चीधं चीकू, ग्यसुह्म ज्वीवं ह्म ज्वीगु मखु, उकियागु महान् गुणं याना: थाय्-बाय् स्वया. भं अप्पो महत्व खने दया च्वने यो। उकिं भीसं थ:गु नेपा:यात चीधं मखंसे अज्ज उकियात थकाय्गु स्वय् माल।

ख नं संसारय् गुलि-गुलि पलेस्वां ह्वया वन, तर गुगुं पलेस्वांया आयु नं उलि ता:हा: मजू गुलि भी गुह्येश्वरी गालं थाहाँ व:गु पलेस्वानं स्वयंभू ज्योतिरूप प्रकाश याना: थ:गु बाखं आ: तक ल्यंका वन।

संसारय गुलि गुलि धर्मगुरुपिं जन्म जुया वन; तर नेपालय् बूद्ध शाक्यसिंह जगत् गुरुया थाय् कया वन। हिमालय पर्वत गयूत गुलि गुलि पर्वतारोहीतसें कुतः यात, तर दकले न्हापां नेपाल पुत्र तेनजीनं नाग पर्वत (एभरेष्ट) च्वकाय् नेपालया राष्ट्रीय ध्वाँय् तिया थकल। अथे हे नेपाल पुत्र कलाकार अरणिकोया वास्तु कला नेपालय् जक मखु तिब्बत, चीन, कोरिया तक नं थौंतक धःरवाना च्वन तिनि। उकिं भीसं स्व० कवि भैरव गोपालया सलय् सः तनाः धाय् मालि—

"रस परिपूर्णगु रवांया जा छु खँ
केवल कंभाः गुलि बांलाः
मेमेथाय्या थ्वक्क स्वया जा
भतिचा जक नं गन आपाः,
आहा देश थ्व जिगु नेपाः।"

हः, थ्व फुक खँया विचाः यानाः भीसं अमिगु बाह्य आडम्बरया जक नक्कल यानाः मखु अमिगु देश प्रेम, सेवापरायणता, धीरता आदि आन्तरिक चरित्र गुणया नं रहस्य थ्वीकाः थःनाले फय्के माः। छाय्-धाःसा चरित्रं हे संसारय् मनू तःधं जुइ, देशय् उन्नति जुइ। जाति थाहाँ वइ। उकिं गुरु रस्कीनं धन, स्वास्थ्यया सिबय् नं चरित्रयात महानता बिया तःगु दु, मखुला ?

उकिं भीसं व चरित्र भिंकेत दकलय् न्हय्‌क मगाःगु शिक्षा संस्कृति व साहित्य पाखे ध्यान तय्माल, अमिगु शिक्षापद्धती विचाः तयाः, अमिगु सांस्कृतिक कार्यक्रम स्वयाः, अमिगु साहित्यया अध्ययन यानाः भीन, भीगु देश-समाजयात ल्वयूक शिक्षापद्धति दय्काः सांस्कृतिक कार्यक्रम यानाः साहित्यया सृजनानि यायां यंके माल, थ्व हे वर्तमान समयं भीके फ्वना च्वंगु दु। जय नेपाल !

छिह्म –

....

(कलकत्ता नेपालभाषा साहित्य गोष्ठीया सौजन्यं-जनचेतनाय् प्रकाशित)

श्रद्धाञ्जली

थ्व नेपाल खः प्रकृति व संस्कृतिया मूधुकू, गुकियात जगन्माता निनि पार्वतीं पवित्र याना थकल. जगत्गुरु तःदाजु शाक्यसिंह भगवानं नेपालया विश्वबन्धुना इनाः च्छाया थकल, कलाकार अरणिकां कलाकारितां छिना थकल, अथे हे महान् संगीतकार सुरतबज्रं संगीतया नादं थ्वका थकल, उकिं जगतं नं थ्व नेपालया हिमालय पर्वतया उच्चतायात शिरय् छूर्थं बुद्ध-धर्मयात दकले स्वतन्त्र चिन्तन यायुत थाय् दुगु धर्म धकाः ग्रहण यना काल अथे हे नेपाल-कलायात एशिया महा द्वीपया महादेश जःलाखःला राष्ट्र चीनं जक स्यना का गु मखु सुदूर पूर्वय् कोरिया व जापनं तक नं थः नाला वया तःगु आ.तक नं म्हीसं खंनि ।

हः, थ्व हे विशेषता खनाः विश्वया विद्वान्वर्गं थ्व नेपालयात अनेक नां छुना तःगु दु । गुलिसिनं प्रकृतिया खानि धाःसा, गुलिसिनं कला-भण्डार (आर्ट ग्यालरी) धाइगु । गुलिसिनं देगः देगःया देश धाःसा गुलिसिनं प्राचीन साहित्य-सदन । गुलिसिनं संगीतया दोसल्ला (रोब) धाःसा गुलिसिनं छु । उकिं हे ला ई्वी १९९० सालया महा भूकम्पं नेपाः चुंदनाः आवागमन त्यःजिना च्वंबले तार चले ई्वी धुंकुसेंलि विदेशी विद्वान्पिसं "नेपाःया स्वंगू सहरया देगः-र्च भाः छु जुल ? वीर पुस्तकालय छु जुल ?" धकाः सलंसः पौ तार छ्या हःगु ।

थज्याःगु नेपाल राष्ट्रया शासन सूत्र ल्हातय् वसेंलि बडा महाराजा श्री ५ पृथ्वीनारायण शाहं "सबै जातको फुलवारी हो" धकाः फुक जातयात थः न लाः "आफ्ना कुल धर्म नछोड्नु" धकाः राष्ट्रीयता

सुरक्षित ज्वीकथं थःथःगु संस्कृति रक्षा यायगु मंत्र दान बिया थका बिज्याःगु दु। ह्रानं "प्रजा मोटा भया दर्बार बलियो रहन्छ राजाका भंडार भन्न्याका रैतानहरू हुन्" धकाः भारतीय इतिहासया बौद्ध कालय् कोशल नरेश प्रसेनजितं मगध नरेश बिंबिसारय के साहु धनंजय फ्वना यंकाः थःगु देशयात सुशोभित व समृद्ध याः थें नेपालया साहु महाजनपिन्त नं अपिं राष्ट्रशोभा भाःपाः अमिगु ज्यू-धनया सुरक्षाया ग्यारन्टी बिया बिज्याःगु दु।

अथे हे रवप जुजुं थः महारानीयात तिसा दय्केत मुल्की खानाया ध्यबा मथिसे प्रजायाके फ्वनाः तिसा दय्का बिलं नं राजस्वया ध्यबा थःगु व्यक्तिगत ज्याय् छ्यःगुलिं महारानी पुखुली लखय् दुन धाःगु खँ लुमनाः थें "अदालतका पैसा दरबार भित्र न हाल्नु" धकाः सम्राट् नासिरुद्दीनं मुल्की खानाया ध्यबा मथिसे सफू च्वयाः जीविका याना वं थें, सम्राट् औरंगजेबं तुपुलि सुयाः मियाः थःगु आहार चूलाका वं थें थमं नं थःगु आहार-विहार फक्क परिशुद्ध याय्गु विचाः प्वंका थका बिज्याःगु दु।

मेगु महात्मा गान्धीं खद्दरया प्रचार याय् १५० दँति न्ह्यः हे बडामहाराजां 'देशका (विदेशी) कपरा लगाउनलाई मन्हाई गरिदिनु आफ्ना देसका कपरा बन्न जान्न्यालाई नमना देषाइ सघाउनु र बन्न लाउनु" धकाः छ्वय अर्थ शास्त्रीं थें थःगु राष्ट्रीय अर्थ व्यवस्था बल्लाकेगु ग्वसाः ग्वया बिज्याःगु दु।

ह्रानं उथाय् संगीत व प्याखंया नामं सांस्कृतिक क्षेत्रय् विदेशी दवाव वया च्वंगुलि 'आफ्ना रवष सयले लाई ता सास्त्र बमोजिम्को तिनै सहर नेपालको नेवारहरूको नाच भिकाई हेऱ्यापनि हुन्छ, यिनमाता दियापनि आफ्नै देसमा रहन्छ यस्व भया आफ्नु देस मगन रहन्छ" धकाः सांस्कृतिक दासतां मुक्त जुयाः राष्ट्रीय सम्पत्ति नं ह्रास मज्वीगु राष्ट्रवादी विचार न्ह्यचीका बिज्याःगु दु।

वसपोलया थ्व फुक सिद्धान्तया फल स्वरूप गोदँ गोदँ मछि

कोदला च्वंगु इतुंबाहा, वतुबाहा व लगंबाहालं ४ दँय् छको न्याय्के माःगु सम्यक् गुथि स्वखलकं जानाः १२ दँय् छको न्याय्केगु जुया वया च्वंगु थुगुसी तक न्याया वन। मिं नयाः पाःताः ज्वी धुंकुगु वसन्तपुर दरवार येँ, यल, ख्वप व केपूया कलाकारपिं प्यखलःसिया कलाया प्रतिस्पर्द्धाया प्रतिमूर्तिजुयाः थौं तक भ्वाताहाँ दना च्वन। हलेगो, मलेगो, न्याकं विरची आदि बुत्ता दुगु कापःया नापं ख्वपे खरी, यले हाकुपतासि नं ल्यना हे च्वन तिनि अथे हे गंप्याखं, खः प्याखं महाकाली प्याखं व लाय्कुली प्याखं ल्याः काय्गु प्रथा नं भी लोममर्नि।

थुकथं नेपाल-संस्कृतियात सुरक्षित याना थका बिज्याःह्म बडा महाराजा श्री ५ पृथ्वीनारायण शाहयात जिगु हार्दिक 'श्रद्धाञ्जली' दु।

(पृथ्वीनारायण समारोहया श्रद्धाञ्जली भाषण)

म्हीगु समाजय् मिसातय् स्थान

म्हीगु समाजय् मिसातय् स्थान धार्मिक वा सामाजिक न्ह्यागु थासय् स्वःसां उत्ति दु। धात्थें धायगु जूसा गनं गनं ला मिजंतय् सिबय् नं च्वय् तयाः हनाः तःगु दु।

स्वः म्ही प्राणी मात्रया कारण 'मां'। वयात म्हीसं छु जक धाय्, दुरु त्वंकःह्म तुतुमां ह्वितेह्म पासा, सुसाः कुसाः याइह्म भ्वाति, स्यने कने याइह्म गुरुमां आदि न्ह्यागु धःसां व। उकिं हे कविजु सिद्धिचरणं मांयात मचा स्वां ह्वइगु सिमा, प्राणया थां आदि धया तःगु व मांया मुलेयात इन्द्रया सिंहासन सिबय् च्वच्छाया तःगु। हानं चाणक्यं –

"गुरु पत्नी राज पत्नी मित्र पत्नी तथैव च,
पत्नीमाता स्वमाता च पञ्चै ते मातरस्मृता।"

धकाः मांपिन्त हना तःसा अमरकोशं –

"ब्राह्मी माहेश्वरी चैव कौमारी वैष्णवी तथा
वाराही च तथेन्द्राणी चामुण्डा सप्त मातर"

धकाः माने याना तःगु।

न्ह्यागु धाःसां मनूतय् मां छह्म हे जक, उकिं ज्योतिष शास्त्रया अङ्कय् चन्द्र, पृथ्वी व आत्मा आदियात १ छगू संख्या माने याना तः थें 'मां' यात नं १ संख्याय् थ्याका तःगु खने दु। स्वः 'मातृका' यात धाःसा ८ च्यागू अङ्क माजय् याना तःगु दु –

"नेपाल संबत 'पाण्डव, नेत्रं,
मातृका' श्रावण स्वयेत पक्षं"

तर 'माता' शब्दयात गबलें छगुलिं अप्पो अंक मानय् याना तःगु खने मदु। उकिं गुगु शब्दय् थ्व शब्द देछ इ व शब्द नं ममतामयी मां थें हे महत्वपूर्ण जुयाः मातृभाषा मातृभूमि व पृथ्वीमाता आदि धायूका च्वनि। थुलि जक मखु देवी देवीपिन्त व देवी थें ज्याःपिं मिसातयूत नं मीगु आपां थ्व मां शब्दय् नं आदर सूचक 'जु' तनाः हारतीमाजु, सिनलागाजु, ससुमांजु जक मखु सीतामाजु, दुरुपनिमाजु इत्यादि धकाः नं धया वया च्वन।

उकिं हे ज्वी मी स्वनिगलय् मिजंद्यःया सिबय् मिसाद्यः आपाःगु। महाद्यः, गणेद्यः, मयूलाद्यः आदि थाय् थासय् मिजंद्य.पिं दःसां तलेजु-माजु फनोमाजु घिलाचोमाजु निसें कयाः दुइमाजुद्यः आदि छु जक माजु मदु मी नेपाःगालय्? वंगया आकाश भैरव व खवपया दीपंकरयात आजुद्य व अजाजुद्यः धया च्वं थें लुति अजिमा कंग अजिमा आदि अजिमाद्यःपिं नं मीसं उलि हे हना वया च्वनागु दु। अज्ज नेपाःगालं पिने नं पहाडी क्षेत्रय् सिलुइ महाद्यः, दोखाय् भिंद्यः, नःकातय भेलु दु थें पलांचोय् भगवती दु, व नं नेपालय् दक्वलय् बांलाः धकाः नां दंह्र। मेपिं सकोया खड्ग जोगिनी, फंपिया वज्रजोगिनी व भोँतय् चासंद्यः इत्यादि दु। कोने तराइ क्षेत्रय् खःसां हिटौडाय् भूतनदेवी माजु व लुम्बिनी रुपन्देही माजु आदि माजुद्यःपिं बिज्याना च्वंगु दु। आपाः छु धाय् पर्यटकपिसं देगः देग या देश धाय् मायूक देगः दुगु मी नेपालय् छु जक द्य मदु। गनं उमामहेश्वर धकाः पार्वती मुले तया तह्र महाद्यः दुसा गनं इन्द्राणी मुले तया तःह्र इन्द्र, गनं अर्धनारीश्वर धकाः महाद्यः पारवती बाह्र बाह्रगु मूर्ति दुसा गनं लक्ष्मीनारायण धकाः नारायण व लक्ष्मी बाह्र बाह्रगु मूर्ति दु, थुकी नं नारी व लक्ष्मीयात प्राथमिकता बिया तःगु दु। धार्थेया खँ जा मीसं ह्रापांनिसें महाद्यः धकाः मानेयाना वया च्वनागुली नं ला शिव लिङ्ग जक मखु भगया चिं जलहरि दु।

हानं छु जक देगः मदु? चायागु, अप्पायागु, सिँयागु, ल्वहँयागु

अज्ज लुँ, वहः, सिजःयागु देगः नं दु, भीगु वास्तुकला-ज्ञानया दसु, भीगु धार्मिकताया चिं व भीगु प्राचीन सम्पन्नताया ह्रायकं धाय् ल्वःगु।

धार्थेंया खँ जा नेपालया स्वयंभू पुराणया धापूकथं पञ्च शक्ति सहित पञ्चबुद्धात्मक ज्योतिरूपया उत्पत्ति हे गुह्येश्वरीगालं बुया वःगु पलेस्वानं धकाः धया तःगु दु। उकिं हे गुह्येश्वरीयात बुद्ध माता धकाः धया तःगु ज्वी। अज्ज पलेस्वांया अर्थ बौद्ध तन्त्रानुसार 'योनि' जूबलय् ला गुह्येश्वरी धायगु व पलेस्वां धाय्गु छगू हे जुल, छाय् धाःसा गुह्यया अर्थ नं भग खः। हानं स्वस्थानी बाखंया धापूकथं नं थ्व गुह्येश्वरी गाः सतीदेवीया भग सिद्ध जू वः। मेगु महायानी जगतय् नांदंपिं अनेक देव देवीपिनि मध्ये आर्यतारायात लोकमाता व प्रज्ञापारमिता-यात सर्वलोकपितामही धकाः लोकया मां व अजि भाःपाः पूजा याना वया च्वंगु दु। थुकथं नेपालय् पुरुष देवताया नाप नापं गनं समान रूपं व गनंगनं विशेष रूपं देवीपिन्त माने याना तःगु दु। दृष्टान्तया निंतिं भीसं मानदेव जुजुया तीलगंगाया शिला लेख काय्फु, गुकी थः मांयात लक्ष्मी रूपय् कीकाः स्वना तलः। मेगु समे न्याइबलय् स्वयंभू भगवान् व समेद्यःपिं सहित स्वनिगःया वज्राचार्य व शाक्यपिन्त छ्योचाकु संल्हूखुनु भुइख्यलय् भोजन दान यानाः कह्लय्खुनु 'मिसासमे' धकाः हारती अजिमा कत ह्याः मेमेपिं मिसात नं भ्गो छुकाः भोजन याकेगु याना तल, नापं समेया कजीपिं व रकमित नं फेतुनाः। अथे हे थाय् थाय्या गंप्याखनय् फिंनिह्म गणय् भैरव, गणेश, २ ह्म जक मिजंद्यः व मेपिं अष्टमातृकापिनि नापं सिंह्निनी व्यांघिनीपिं फुक मिसाद्यःपिं दुध्याका तया नं व व प्याखनय् पोसः काइबलय् न्हापां कुमारी, वाराही व अजिमायात त्वंके धुं काःतिनि भैरवं त्वनि। थुलि जक गन, जुजु जय प्रकाश मल्लं ला यद्याःबलय् 'कुमारी जात्रा' धकाः गणेश, भेलु निह्म न्ह्यःन्ह्य तयाः मूद्यः कुमारी यानाः रथजात्रा न्यायूका थकल।

हानं स्वनिगःया बाहा बाहालय् कुमारी ल्येगु व नखः नखतं

त्वाः त्वालय् कुह्वः न्हेकेगु चलन दु, गुगु नारी सम्मानया भावनायात दुग्येक ज्याय् ख्यला वया च्वंगुया प्रमाण खः।

मेगु मोहनीया पायाः वयगु चलन ग्वनिगलय् जक मखु, गां गामय् नं दु, गुगु प्राचीन क्षत्रियत्वया चिं खः। उकी नं वीरप्रसविनी किपू देशया वीर माता वीर भगिनी धाय् त्वयक चालंखुनु ह्नतिं ह्नतिं सिह्वः मू ज्वनाः लँय् ध्वदुकसितं सिह्वः तिकाः देचाः हिलेगु चीधंगु महत्वया खँ मखु। ह्नानं उकियात त्वयक किपूया दाजु किजापिसं मातृ जातिया न्ह्यःने श्रद्धापूर्वक कच्छुनाः सिह्वः फयाच्वनिगु खनिबले न्ह्याह्मं नारी सम्मान याइगु जातिया सभ्य मनुखं छ्यूँः कमछुकुसें मगाः।

थुकथं धार्मिक दृष्टि मिसातयत उच्च स्थान बिया तःगुलिं समाज व्यवस्थाय् पितृमूलक परिवार जूसां मिसातयत नं माःथाय् माःकथं अधिकार बिया तःगु दु। बुसां निसें सीबलय् तक याय् माःगु संस्कारय् ख:सा मचाबू ब्यंकेगु, जंक यायगु, कयतापूजा-इही, ब्याहा, ज्याःजिथि जंक सकतां निखलःस्यां मंकाः जुया नं मिसातय् छगू संस्कार अप्पो दु - बाह्राय् तयगु। ख नं प्रकृति हे अमित छगू अंग (मचाछेँ) अप्पो बिया तःगु दु उकिं संस्कार जक मखु छगू रोग नं अमिके अप्पो दु। थ्व हे विचाः यानाः भीथाय् जक मखु न्ह्याथासं अमिगु निंतिं छगू प्रसूतीगृह छखे लिक्क दयका बिया तःगु दु। धात्थें धायसा मिसामिजं निखलःसियां मंकाःगु संस्कारय् नं अमित हे अप्पो मान, सुविधा बिया तःगु दु। इही धकाः सुवर्णकुमार नाप विवाह याकाः अमित पुनर्विवाहया अधिकार बिया तःगु दु। अथे हे ब्याहाबलय् नं मां नाप ल्हाःवय् काय् धुंकाः अबुं लुकुं छिकाः, ससः अबुजुं तुतिबकी न्ह्याकाः दूफांगां फायकेगु, माजुं ह्याउँथ्वं तुति सिकाः ताःचा कँय् ज्वंकेगु, भाःतं सँप्याकाः च्वसिह्वः छायकेगु थ्व फुक छु मिजंतय् भागय् दुला ? मेगु हुंकइबलय् छपाः हे थायभुई नयगु ला समानाधिकार हे जुल। उकी च्वंगु बजि छपौ हे चिपं थी मफुसा व मिसातय् थःपिनि हे दुर्बलता खः।

थुलि जक मखु जीवनया न्ह्यागु थाय् गिसा-मिजंया दलि हे स्थान दु। थकालिया थापं नकिं मदयक मगा। गनं गनं ला थकालि मोगु ज्याय् नं नकिं मदयक मगा:गु दु, अथे कि मौमचा लसुकुसु यायूबलय् व सगं बीबलय्। मेगु गोकर्ण आमै खुनु बौया ख्वा: स्वय् गु जूमा मातातीर्थ च:रे (आमै खुनु मांया ख्वा: स्वय्गु, बुसँ खायूबलय् पाजुं तुपुलि पुइकुसा निनि सँ फइगु। अथे हे गुगु त:धं भ्वजय् व सा लहीका ला सिसा-मिजं निखलकं थ्यागु हे जुल। जिलाजंपि भरी त:सा म्ह्याय्मचात सुलिं, मिजं भिनामचात मधिभरी जूसा मिसा भिनामचात घासाभरी।

ख: का म्ह्याय्मचातयत अंश भाग मदु। ख नं ला अपि कायमचात थें व हे छेँ च्वनिपिं नं ला मखु; च्वनिपिन्त ला बच्छि अंश बिया त:गु नं दु। वनिपिंत नं जीवन हनेत मदयक मगा:गु कत: आदि पूजा-ज्वलं, कोँख्वला-चिकं ख्वला आदि सभा ज्वलं, सुकुंदा-ताहाफ-कोपरा आदि कथाज्वलं व नय् त्वनेत मा:गु जासि केँसि, देमा आदि थलबल जक मखु ज्या यानाः नय मा:सां र्जक ब्वं-केको, पे.लू-तीमा आदि लब:कब: नं सिबे रूपं गाक बिया त:गु दु, थ्व हे इगू अंश भागया मेगु रूप मखु ला ?

साहित्यिक दृष्टि विचा: याना स्वय् न्ह्य: लिखित साहित्यया आधार जुगा च्वंगु 'वर्ण माला' स्वत धा:सा उकी नं मिसायात हे च्वच्छा:या: 'मा आख:' धका हाःपां "नर' नि न्ह्यचीका त:गु व वयां लिपा तिनि 'बा आख:' धका: व्यञ्जन' व्वया त:गु खनि। साहित्ये ला धाय् हे मोल लोकगीत थजु, लोक कथा थजु न्ह्यागुली नं मिसा मिजं समान रूपं दुथ्याका त:गु दु। म्हीसं अन, छेँ कला: दयक दयकं पिने मिसा तया: दिपा "छेँस च्वनहा तिरि खोइ ओ" "म्हेथु व मिले जुय फइला" इत्यादि धाय्‌माय्‌का च्वनिपि भ्रातृवृत्ति पि मिजंत खंसा मिजंतसं छवचन बांलाक ल्हात धाय्‌नं 'आम तिर छिन माजु जि खना दया दत लं छ जिन खने धुन हाँ" व "अदरस ा लन धका: बिल

जिन बहन्नि स जि गनस थुया थ्य तुं ताल ह्मां" धकाः लयूताइपिं सोम्हापिं सिपा नं म्हीसं पुचः पुचः नाप लाइ। नाप नापं छखे पाखाया कलाः लोवंकाः पासा मित धकाः सः कनिह्म दुष्ट प्रजाया कलाःया लोभं मिखा कांह्म जुजु नं करपिनि दुविस्ता खँ सुलाः न्यना च्वंह्म कुचेत खंसा मेखे कलाः सती वंकाः कलाः तंकाः उखेलाः थुखेलाः मश्यूक वंपिं माधव राजा व निह्म मिजंत म्हीसं खनि। हानं अजुसं धुंकाः फकीर शोजन्न य केगु तोह् चिनाः मातानीया भेष कयाः बिसि वंह्म सती मिसा व कुचेतयात ब्याहा याय् धकाः ह्येकाः भ्रह्मू माय्के छ्याः सलह्मय् च्वनाः बिम्हि वंह्म चतुर रानी सुलोचना नं म्हीगु न्ह्यःने दंवइ। अथे हे लोककथा पाखे नं 'सिह्'पता मयूजुया बाखं' थें ज्या.गु छह्म सभ्य नागरिक मिसाया चित्रण यानाः प्राचीन स्वयम्बर प्रथाया उल्लेख दुगु बाखं, सरल स्वभावह्म मां मदु मचा खनाः मनूतय् जक मखु धौँ च्वले.चाया थ्यंक नं सहानुभूति दुगु बाखं व 'प्यह्म खुँया बाखं' थें ज्याःगु वीर मिसाया वीरता क्वया तःगु बाखं इत्यादि म्हीसं खनि।

मेगु बौद्ध शाक्य भगवान्या निर्वाणया ५८० दं लिपा भिक्षुणीत दइ मखु धकाः च्वया तःगु दःसा नेपालय् भिक्षुसंघ दत्तले भिक्षुणी जक मखु भिक्षुणीसंघ नं दनिगु मुसुंबाहाया छगू शिलापत्रं सी दु—

"तस्य संस्कार पूजार्थम्
भिक्षुणी संघमर्पित"

भिक्षुणी जक ला करुणामययां 'भुवनं त्रय वंदित' तुतः च्यूंह्म चन्द्रकान्ता भिक्षुणी द हे दु। उकिं म्हीसं नं शाक्यभिक्षु, शाक्य भिक्षुनी हे धयाबंया च्वनागुली प्रजातन्त्र लिपा थेरवादी भिक्षुत आपाः खने दसंलि थ पिं भिक्षु मखु गृहस्थ थं च्वनाः शाक्य जक धायूगु याना छ्वत, अले उकिया स्त्री लिङ्ग नं शाक्य हे जक जुया वन।

थुकथं नेपालय् मिसा जातिया साहित्ये योग्य स्थान दुगुलिं कला पक्षे नं व हे समान स्थान बिया वया च्वंगु दु मूर्ति व चित्र निगुलिं कलाय्। छुं बाखं-बिखंया बिलंपौ आदि चित्रकलाय् मिसा

मिजं निर्त्ता हे दुथ्याइगु जुल, बांबांलाक वसः तिसां तीकाः थःपिनि सुरुचि व सम्पन्नता क्यना तःगु दु। अथे हे देव देवीपिनिगु मूर्ति नं थान–ताल मिले ज्वीक बांबांलाक च्वया तःगु दु, थना तःगु दु, किया तःगु दु। मेगु तान्त्रिक थःपिनि शक्ति सम्पन्न मूर्ति स्वःसा उकी नं फेत्तूपिसं घय्‌पुनाः मुले तया तःगु व दना च्वंपिसं घय्‌पुनाः बुया तःगु भीसं खनि। अज्ञ कामकलाया ८४ गू आसन किया तःगु दे्गः देग या तोनाःसीँ ला कामकला हे क्यना तःगु जूबलय् मिसा–मिजं निखलकं दइगु हे जुल। उकी नं मिसातय्‌त मुलय् जक फेतुका तःगु मखु, गुगुं गुगुं तोनाःसीँ ला मिसायात फांगा याना तःगु मूर्ति नं दु। उकि हे ज्वी थः मिसायात 'लासा-फांगा' धायूगु चलन जुया च्वंगु। थुलि जक गन, समाजं कुतुंवने धुंकुपिं वेश्या मिसातय्‌त नापं राज्यया ततःधंगु ज्याय् मदय्‌क मगाका तःगुदु। थ्व धकाःले भीगु समाजया उदारता।

थुकथं भीगु समाजय् मिसातय्‌त उत्ति खना तःगु दु। न मुसमां जगतय् थें बुर्का तोपुया तः, न हिन्दुतय्‌सं थें पर्दाय् पोचिना तः। जात्रा-जित्रा स्वःहुँ नाप नापं, देके दीके वंसां मिजंत बाजं थानाः वंसा मिसात धकिचा ज्वनाः नाप नाप। थ्व हे समानता दुगुलिं यानाः दक-लय् न्हापांया म्यूनिसिपलटीया चुनाव जूबले हे यूरोपया गोगूखे देशय् मिसातय्‌त मताधिकार मदुनिगु सीक नं भीथाय् वयः प्राप्त मय्‌जुपिन्त मताधिकार प्राप्त जूगु खः।

आः ला धाय् हे मोल थ्व समानताया युगय् सिनेमा ला मंकाःगु हे जुल। मेगु कन्यामन्दिर, कान्ति इश्वरी राज्य लक्ष्मी आदि कन्यास्कूल, पद्मकन्या, रत्नराज्यलक्ष्मी आदि महिला कलेज व कोइजु-केशनगु शान्ति निकुञ्ज आदि स्कूल दु थें कलेज ला फुक धया थें हे कोइजुकेशनगु द हे दु। थुकियात ल्वय्‌क भी जुजु श्री ५ महेन्द्रं मुल्की ऐन बियाः मताधिकार जक मखु मिसातय्‌त विशेषाधिकार बिया बिज्याःगु दु।

हः, थुकथं भीगु सामाजिक जीवनय् हना बना याना तःपिं मिसात यक्व यक्व भीसं नाप लाइ- विशेषयानाः सुथय् दनेवं नां कायूह्म तारेमाम्, पिहाँ वयूवं थोदुइपिं त्वाःत्वाःया अजिमाद्यःपिं, यद्याःबलय् साला हइह्म कुमारीमाजु, दँय् छको ख्वाःस्वयूह्म मां, दँय् छको ख्वाःस्वः वइह्म म्ह्याय्, हानं थःत पूजा याइपिं तताक्यहेँ, आपाः छु धाय् जन्मकाःछि हना च्वनेह्म जीवन पासा कलाः। थ्व फुक ख्वः भीगु समाजय् मिसातयूत बिया तःगु ल्वःगु स्थान।

परवानीपुर १४ गुंलाथो १०८६

पुंज्या

सच्छि दँ ह्वाकःगु अन्धकार युगया सामन्ती मनोवृत्ति यानाः बुंज्या, ज्यामिज्या उक मखु सम्पूर्ण न्ह्यपालीज्या अर्थात् कला पक्षीय सकतां कमिज्यायात कद्यं ज्या थें याना तल। उकी मध्ये थँकःमि, सिँकःमि, ल्वहँकःमि ज्या थें पुंज्या (चित्र कला) नं छगू खः।

धात्थें ला ह्वापा ह्वापा अथे मखु, झी बुद्धिमान् आज्जुपिसं थःपिनि सभ्यता व संस्कृतियात ल्वयूक थ्व चित्रकलायात मेमेगु संगीत आदि कलायात थें ख्वच्छायाः जीवनय् मदयूक मगाका तःगुलि मेमेगु कला नापं थ्व पुंज्या नं थँन्ह्य ना वन। चित्रया पूर्णताया निंतिं समर्थ कलाकारपिसं थःपिनि गोदँ गोदँ मखु गोगू गोगू पुस्ता बिक तपस्या यानाः भों, कापः उं रंग) निसं कयाः पि (कॅय्) जः (पालीस) आदि माःगु तक ज्वलं नं ताःलाका थकल। उकिं वयूकःपिनि तःगू पुस्ता वँसंलि वयूकःपिनि जात हे पुं (चित्रकार) जुया वन।

आः झासं व ज्वलं छु छु खः, व ज्वलनं थ्व चित्रकलायाः गुलि गथे च्वन्ह्याक ज्याय् ख्यला थकल उखेपाखे छको विचाः याना स्वय्—

स्थापत्य व मूर्तिकलाया आधार पृथ्वीया आकर्षण शक्ति थें थ्व चित्रकलाया आधार नं भों, कापः (क्यानभायस) व अंगः ख.। थुकियात झी आज्जुपिसं सिमा ख्वलायागु, कापः थें बल्लागु भों दयूकाः तःगु दु। उकियात किलं मनकेत लिलातुति व हरिताल नं ज्याय् ख्यला तःगु दु। मेगु थानाकापतय् बलः व मः तयाः लुलुगू व शंख चुत्तु चुलाः पालापाला थिका तःगु व मारामुरु याःसां रंग ह्याया मवनिकथं छ्वालुक बलः तयाः उकी छ्वालुसे च्वंगु रंगं छीकापः थें च्वंक

च्वय् जीक कापः दयूकाः तःगु दु। हानं अंगलय्, भयाःया ज खः कपलय् व लुखाफुसय् 'चाचिं' धकाः लिउं तयाः गनं ह्मासुचा व गनं सक्खवा पानाः उकी पालपाल थ्याक ज्याभ चा चुत्तु चुलाः च्वङ्या (भीतिचित्र) याय् छिंका तःगु दु।

थ्व च्वङ्या यायूत माःगु बलः आदि रंग नं भत्तुस्वां कींमातिस्वां, कुसुं इत्यादि स्वां व महारंगी आदि सिमा ख्वला व सिंत्वाः इत्यादि दायूकाः ख्वयूकाः दयूका तःगु व रंगरंगयागु ल्वहँ नच्चुक निनाः पोताय् व रंग रंगगुचा व कःबसि अम्बः. हलः आदि सिसाबुसां नं मेमेगु अनेक रंग दयूका तःगु दु। व रंग याकन लाया मवंकेत व धुलं गयाः बुलुया वनिबले सिले नं जीकेया निंतिं भ्गौ व ख्यें आदिया जः (पालिस) नं दयूका तःगु दु। अञ्ज मोहनीया भुयूफसि व तु पालेगु खं (खड्ग) व मेमेगु लबःकबः इत्यादी व ह्मासुचा इला तःगु अंगलय् च्वयूत जाकि फ्वयाः निनाः 'पितः' नं दयूकाः च्वया च्वंगु दनि।

मेगु क्वँय् बा पिं (ब्रश) नं दुगु–च्वलय्, गुँ छुँ आदिया सँयागु व विशेष यानाः ग्वगःया पायागु दयूका त गु दु, गुगु बिलायती ब्रशया सिबे बल्लानाः नं स्प्रींग्थें गाक्क हे तस्वाना च्वं।

थ्व हे फुक ज्वलनं भ्गीगु चित्र कलायात अनेक प्रकारं छायूपा तःगु दु–जीवनय् न्ह्याथासं मदयूक मगाका तःगु दु। मिसामचात ई यायूबलय् ईपाः व चक्रचिन्ह च्वय् माः थें मिजंमचातय् पस्ताबलय् लुखाफुसय् चा चि तयाः द्यः च्वकेमाः। व हे स्वयाः भ्गीसं व छेँ च्वंपिं मनूत बौद्ध लाकी शैव धकाः सीका कायूफु। छायूधाःसा अष्टमङ्गल चिन्ह, मिखा, कलश व वाउँभत्तु न्ह्याथासं च्वका तःसां बौद्धतयूथाय् पञ्चबुद्ध व शैवतयूथाय् गणेशकुमारं सहित ब्रह्मा, विष्णु, महेश्वर च्वका तइ। अञ्ज सम्यक् बा पञ्चादां न्याइबलय् ला छेँया पिने पिने अंगः कपलय् नं अनेक देव-देवतापिनि मूर्ति व विशेष यानाः शाक्यमुनि भगवान् लुम्बिनीबनय् बिज्याःगु दृश्य नं 'श्रीसुरेन्द्र महाराज' या पालय् च्वया तःगु 'जय नमो श्री बुद्ध भगवान्' म्ये थें "ब्रह्मान बँ पुयेका,

सरस्वतिन बसा लायका ... ..." इत्यादि च्वकेमाः। गुकी नेपाल-सभ्यताया प्रतीक, तुफि, बसा, धन द्रब्य, ध्वॉय्, धूप, लःधाः, दबदब, शंख, छत्र, राजदण्ड, खड्ग, च्वामो आदि ज्वना च्वंपि ब्रह्मा कुबेर, वायुदेव, अग्निदेव, वरूण, महादेव, नारायण, इन्द्र यमराज, नैऋत्य आदि दिग्पालपिं, सरस्वति व भिक्षुगणपिं जक मखु, विष्णुया सभाय् नारद व तुम्बुरू दइथें भीगु उच्चतम संगीतया ज्वलं पयताः' (कूता आदि पञ्चताल) ज्वंपिं धोँख्वाः, खिचाख्वाः, हितिमंगःख्वाः आदि नं च्वकेमाः। नापं पञ्चादांया दान शाला ग्वयाः वालं चिनातःथाय् तक लँ दुच्छिया छेँ छेँ नं चाचिं तयाः घःपिं व तथागत चिन्ह आदि च्वकेमाः। अथे हे ज्याथजिथि जंकबलय् नं जंकोद्यो मदय्कल धा सा जंको पौभाः च्वकेमाः। जंको खतय् नं छचालं अष्टमङ्गल चिन्ह, फय्गं व चतुर्महाराजापिं च्वयाः खाय्माः। खतय् तयाः सिथं यंकेबले नं खतय् अथे हे फुक्क ज्वलं ताःलाकेमाः। न्हूछेँ जायाः छेँ प्रतिष्ठा याइबले नं पँय्पलाहः (वंगलसिंहः, पँय्पलाहः अंहः, दुंबरसिंहः, पिलासिंहः) नापं फय्गं, अष्टमङ्गल चिन्ह आदि सःखी माः हनाः खाय्माः। मेगु शैवतय् सत्यनारां धलं व सप्ताह इत्यादि याइबलय् गरूड नारायण, अष्टमात्रिका, दश दिग्पालपिं च्वयागु ध्वॉय् पताः ब्वय्के माः। बौद्धतय् वसुन्धराव्रत, अष्टमीव्रत आदि दनिबलय् व दीक्षाकर्म इत्यादिबलय् मूकलश, मेमेगु कलश व गंकलश धकाः भो हे कलश च्वके माः, रंग रंगया पोतासं मण्डः थाके माः। सीबलय् नं स्वन्हु दुखुनु रंग रंगया पोतासं मण्डः थाकेगु व अस्थिसिलेत नं तःगःमछि कलश च्वके माः। सुयां जलनागं न्यात धाःसा प्वाथय् सिंह च्वकइगु सकसिनं स्यू।

थुकथं थ्व चित्रकला जन जीवनय् दुथ्याना वंवं भिसामचातय् लय्चांछीगु, ला च्वय्गु इत्यादि शृङ्गारय् व न्ह्यागुं धार्मिक व सांस्कृतिक ज्याय् माय्का तःगु दु। संगीत पाखे राग रागिनीया चित्र, पूजा देवीपिनि षोदशलाश्याया चित्र बाजनय् स्वांफ्वः बुत्ता व देशीखिनय् पञ्च नृत्येश्वर च्वःसा प्याखनय् डं छाय्गु धकाः ख्वालय् च्वय्गु (मेवअप)

व अनेक ख्वाःपाः दयूकाः च्वयू गु याना तल। ज्योतिस पाखे नं थःपिनि कल्पनाया बलं षद्ऋतु नवग्रह, अष्ट दशाया चित्र, स्वप्न परीक्षाया चित्र व राशी–नक्षत्रया चित्र च्वयू गु याना तःगु दु। सफू कनयू व सफूया दुने नं थ्योपिं च्वयू गु याना तःगु दु। बाखनयू केश-चन्द्रया गुलुमाप्पाया बाखं, सिंह सार्थबाहया बाखं, भिंद्यःया बाखं इत्यादि बिलपौ च्वया तःगु दुसा बिहार व लायूकू छेँ इत्यादी स्वयम्भू पुराण, रामायण–महाभारत, देवी भागवत इत्यादिया बाखं अङ्गः अङ्गलयू च्वया तःगु दु। मेगु देगः देगःया कवं, बेताः, भूत आदिया चित्र नं दनि। नखः-चखतं स्व सा मोहनीया भुयूफसी दैत्य ख्वाःपाः, स्वन्तिया लक्ष्मीद्यः, गथांमुगःया राक्षसया ख्वाःपाः, नाग पञ्चमीया नाग व सायाःया साख्त्राः इत्यादि च्वया त गु खनि। मेगु जनबाहाद्यः, बुंगद्यः, बिज्यासःद्यः, सकोया गभाःद्य, ग्वलया जयवागीश्वरी इत्यादि द्यःपिन्त इलयू-ब्यलयू लंपुलिं छायू गु व स्वयंभू चैत्य व सीघः चैत्ये मिखा कंकेथें मेमेगु चीभालयू नं मिखा कंके मानि।

थुथायू तक थ्व फुक ज्या जयस्थिति मल्लं ज्या स्वयाः याना त गु जात विभाजन कथं चित्रकारतयू गु हे जक लजगाः जुया च्वन। थुकथं वंश परम्परां हे ज्वना च्वंगु लजगाः जूबलयू उकिया कलापक्ष-मूर्ति इत्यादी स्वाभाविक आकार व भाव वयूकेगु जक मखु विज्ञान पक्ष–थान–ताल ल्वयूक च्वयाः रंग, मसि, ब्रस, कापः, जः इत्यादि दयूकेगु ज्या नं च्वयू धया थें वयूकःपिसं हे जक याना वया च्वन। उकिं वयूकःपिसं द्यःद्यःपिथायू लंपुलिं छाइपिं द्य पालाःतयूत नं स्यनाः स्यनाः च्वका च्वंगु व रंग दयूकाः बिया च्वंगु दु। थ्व फुकया व्यवस्था यायूत 'रंग गुथि' धकाः गुथि नं दयूका तःगु दु। उकिं पौभाः आगंद्यः-पिनि पौभाः भ्वाथः जुयाः दयूके मालिगुलिं थःने छह्म कःने छह्म पुंतयूत देखा बी नं मायूका तःगु दु। थ्व फुक कलाया प्रचारया निंतिं अमर कलाकार अरणिको तिब्बत–चीन थ्यंगु व मेमेपिं कलाकारपिं मेसेथायू थ्यंगुया साक्षी इतिहासया पौ दनि।

थज्याःगु चित्रकलायात उगु समयया कलाप्रेमी जनं अर्थात मेमेगु जातं नं थः नालाः थःथःपिनि कल्पना चाःहीकुहीकुं पोतासं जक मण्डः च्वःगु मखु, छुस्या-मुस्यां हलमण्डी ब्वयगु धकाः कार्तिकं बाहाः बाहालय् अनेक चित्र ल्वीकाः क्यना च्वन धयां साधारण न्यार्कबिरची, हलेगो-मलेगो जक बुत्ता ल्वीका च्वंपिं तता-केहें पिसं कखागा धकाः देगः, स्वांफो, देवा, जङ्गगाः इत्यादि बुत्ता रंग ल्वयाः थानाः गंप्या-खंयात न्येका च्वन, धःधःपिन्त छायाच्वन। अथे हे सफू पोचीगु भ्वा.या चिखि-पुतुचाय् नापं मेमेगु बुत्ताया नापं आखः नं ल्वीकाः थानाः तःगु दु। थुकियां छतं च्वय् वनाः उखुनु उखुनु तिनिया प्रदर्शनी धाय् माल श्री कुलमानसिंहं कःनि गुलि, मू, हामो इत्यादि अन्न रंग ल्वयाः तिकाः दय्का तःगु चित्र ब्वया क्यन धयां ने. सं १०६१ या स्वांयाः पुन्हीया उत्सवय् मदुपींगं ननिया कखाचां पिनेसं दय्का तगु ध्वाखाय् अथे हे बूबः तिकाः दनाच्वंह्म भगवान्या चित्र ब्वया क्यन। पारस मणिजुं ला रंग रंगया रेसमं फाः (लाइट एण्ड सेड) तयाः भरे थाना तःगु भगवान् बुद्ध, राष्ट्रपिता त्रिभुवन. विश्वकवि रवीन्द्रनाथ आदिपिनिगु तस्वीर नं ब्वया क्यन। अथे हे कापतय् बा भोंतय् छ्वालि तिकाः दय्का तःगु चित्र नं स्वयूनन।

थ्व फुक कलाकृतिया छुं छुं नमुना 'धर्मोदय' पत्रिकाय् 'नेपाल' ऋतुपती, चतुर्थ विश्वबौद्ध सम्मेलनया रिपोर्टय् 'नेपाल भाषा पत्रिकाया तपँपौ' व 'फ्ती' पत्रिकाया विशेषांक आदि पत्र-पत्रिकाय् नं प्रकाशित जूगु फ्तीसं खनागु दु। उकिया कलाकारपिं मध्ये स्यूपिं निह्म प्यह्मस्या नां उल्लेख याय्गु अप्रासंगिक मताया-स्व. मोतिधर तुलाधर, स्व. द्रव्यधर तुलाधर, स्व. दानरत्न ताम्रकार, स्व देवमुनि तुलाधर, स्व. आनन्दमुनि शाक्य, स्व. प्रियबहादुर रंजित व मेपिं जीवितपिं सर्वश्री चन्द्रमान मास्के, बालकृष्ण सम, जीवरत्न शाक्य, कालीदास श्रेष्ठ, कमलराज शाक्य, सिद्धिमुनि शाक्य आदि। मेपिं सर्वश्री पूर्णमान, तेज-बहादुर, माणिकमान, रत्नबहादुर, अमर आदिपिं ला चित्रकारपिं हे जुल।

थुकथं निगुलिं धर्मया धर्मावलम्बीपिनि जन जीवनय् थ्व चित्र-कला दुथ्याना च्वंगु दु । निखलःसिनं थःथःपिनि धर्मानुकुल थ्व चित्रकलाया श्री वृद्धि नं याना वया च्वंगु दु ।

(थन तक ने. सं. १०९० सालय् च्वयागु)

आः झासँ झी कलाकारपिसं थ्व चित्र कलायात छु गथे यानाः च्वन्ह्याका थकल उखे पाखे मिखा ब्वय् –

झीपिं प्राचीन सभ्य जाति जूगुलिं मनूतय् गु कुलघराना बिचाः याना वया च्वं थें शैव कलाकारपिसं शिव-शक्ति पाखें फुक्क देव-देवीपिनि कल्पना यानाः गणेद्योया फुसय् महाद्यो बा शिवलिङ्ग आदि तयातल । अथे हे बौद्ध कलाकारपिसं नं सम्पूर्ण बौद्ध देवदेवतापिनि कुलया कल्पना यानाः सम्पूर्ण बौद्ध देवदेवतापिन्त पञ्च बुद्धया नामं न्यागू कुलय् इना तल । व कुल ह्मसीकेत द्योया रंग व ज्वँसा स्वयाः बिचाः याये माः । गनं गनं द्योया फुसय् लाक्क चीधीह्म बुद्ध छह्म दइ व स्वयाः बैरोचन कुल अक्षोभ्य कुल, रत्नसम्भव कुल, अमिताभ कुल व अमोघ सिद्धि कुल आदि सीके फु ।

ख जा कला अनेक दु । अयूनं उकी मध्ये न्यागू कलायात प्रधानता बिया तःगु दु–साहित्य, संगीत (गीतं, वाद्यं, नृत्यञ्च), चित्र, मूर्ति व स्थापत्य । उकी निगू साहित्य व संगीत मिखां मखनिगु, केवल न्हायूपनं व नुगलं जक थ्वीगु तोताः मिखां हे खने दइगु वास्तु व मूर्ति कलाय् नं उं ल्वयाः गथे खः अथे हे च्वंक च्वये ज्यूगुलिं झी नेपालय् जक मखु मेमेगु सभ्य देशय् नं थ्व चित्रकला दकले लोकप्रिय जुयाः न्वाना च्वंगु दु । उकिं थन व चित्रकला पाखे जक मिखा ब्वय् । व चित्रकलाय् नं स्वांमा-सिमा, पहाड-पर्वत, खुसि-समुद्र आदि प्राकृतिक दृश्य, अनेक स्वां, सिसाबुसा आदि बुत्ता व पशु, पंक्षी, मनू आदि जीवात्मा च्वयूगु तोताः द्योद्योपिनि मूर्ति च्वय् माल धायूव च्वय् धया थें थान, ताल नितां मिलय् यानाः देवतापिनि कुल बिचाः यायूमाः । अज रंग ल्वयाः च्वय् माल धाःसा छगू खँ बिचाः याये

मा'गु दु-पलेस्वांया द्योने चन्द्र मण्डल (तुयूगु रंग) तयगु ला की सूर्य मण्डल (ह्याउँगु रंग) तय्‌गु, थ्व खँ अत्यन्त गम्भीर।

थौंकन्हेया साहित्ये शोक्श प्रधान जुया वः थें झी पुलांगु चित्रकला नं कामशास्त्रय् आधारित धाय्‌गु छुं अप्पो जुइ मखु। उकिं झी चित्रकलाया बांलाक अध्ययन याय्‌त कामशास्त्र सय्‌केगु बा थ्वीकेगु परम् आवश्यक। गथे कि कामशास्त्रय् बा झी आज्जु-अजिमापिसं नं धाः- मिजं बल्लात धा'सा म्ह्याय् ब्वी, मिसा बल्लात धाःसा काय्। बल्लाः धाःगु तःधिकः बा तग्वारा जुयाः धिसिमिसि धायाः बल्लाःह्म मखु। गुलिं गुलिं चसीचा, पियोचा जुया नं बल्लाःपिं मिस्त बा मिजंत दु। अथवा छह्म मचाया पालय् बल्लानाः मेह्म मचाया पालय् बमलाना च्वनेयो। उकिं हे काय् बा म्ह्याय् ब्वीगु धाइ। अथे हे मिसाया रज बल्लानाः द्योने ह्याउँक सूर्य मण्डल खने दःसा उकी द्योने मिजं स्वभावह्म, ह्यारां ख्वाःव'ह्म देवी बा देवता च्वनी। मिजंया वीर्य बल्लानाः द्योने तुइक चन्द्र मण्डल खने दःसा उकी शान्त प्रकृतिह्म मिसा स्वभावह्म देवी बा देवता दइ। थुकथं धात्थेंह्म मूर्तिकार बा चित्रकार जुइत कामशास्त्रया नापं शरीर-विज्ञान व मनोविज्ञान नं मथ्वीकुसें मगाः। अले व कलाकारं कृपा-क्रोध, करूण-श्रृङ्गार व वरदा-भीमा आदि न्ह्यागु भाव धाःसां छ्पाः ख्वालय् ब्वीके फइ। धात्थेंह्म छह्म राज बैद्यं उसाँय् मदुह्म महारानीयात कोथाय् तयाः पशूकां चिनाः पिने थमं व पशूकाया चो छचो ज्वनाः महारानीया नाडीया चाल सीकाः वासः यानाः लोय् लाय्‌कल धा'थें छह्म चित्रकारं नं पिने ह्म जक स्वयाः नं वसः मदुगु ह्म पची नांगां च्वय्‌फु थें छह्म धात्थेंह्म कलाकारं व ह्मया दुने थज्याःगु कलाय् दु धकाः खंके फय्‌के माः। गथे कि झी नेपालया हे छह्म समर्थ चित्रकारं मनूया लुसि छकू खंबले थ्व लुसि दुह्म मनू थथे च्वनी, स्वभाव थथे थथे ज्वी धकाः वयागु अङ्ग-प्रत्यङ्ग च्वया क्यन हँ। धात्थें थज्याःम्हेसित ल्हाः छ्पा, तुति छ्पा, अथवा ख्वाः छ्पाः क्यन धाःसा वयागु ह्म जक ज्यानाः च्वइगु मखु नों हे वाकाः क्यना

बी ला छू छु सुनां धाय् फु ! गथे कि छह्म मेह्म नेपाःया चित्रकारं छह्म महारानीया ख्वाः छको पुलुक्क खंकाः वयागु नांगा ह्म च्वया. नं खम्पाय् ती छगः नं च्वया बिल हूँ। थ्व घटनां अबलेया चित्रकारपिं बांलाक शरीर-विज्ञान सः धयागु प्रमाणित याः।

संक्षेपं खँ छु धाःसा, धात्थेंह्म कलाकार ज्वीत व मनू छह्म ध्यानी व साधक ज्वी माः। अले वं साधनाया बलं शून्यं बीज अर्थात् आखः, अनंलि थ्योया आकार व थ्योया मूर्ति बांलाक खनि, व मूर्तिया स्थूलताया प्रदर्शन याय् फइगु हे कला ख। थुकथं मनुखं सुसुप्ति, स्वप्नं जाग्रत जुयाः थमं चायक याइगु न्ह्यागु ज्या कला खः। थ्वयात हे थौंकन्हेया भाषां धाःसा चेतन, अर्ध- चेतन व अचेतन मनं तनंत थहाँ वनाः याइगु ज्या धया छ्'सां पाइ मखु। अले व कलाकारं कला नाप प्रयोजनया जक सम्बन्ध तया मच्वंसे आनन्दया सम्बन्ध तयाः धात्थेंगु मानव जीवनया प्रतिविम्ब क्यने फइ।

अमर कलाकार माइकलेंजलोया थ्व वाक्यं थ्व खँया पुष्टि या —'आदि मूर्तिकार खः स्वयं परमेश्वर, वसपोलया न्हापांगु कृति खः मिजं।"

थ्व खँ भीसं न्हापांनिसें स्यूगु खने दु, छायधाःसा भी नेपालय् महायानी देव-देवतापिनि अज श्रृष्टि कर्ता लोकेश्वर पर्यन्तया कुल च्वय् धया थें तथागत कुल धकाः पुरुष कुलया कल्पना यानाः वयां लिपा तिनि तारा बा शक्तिया उल्लेख याना तःगु दु।

हानं माइकलेंजलों कुमारी माताया चित्र च्व.बले न्हापां त्वचीह्म च्वयाः लिपा वसतं पु'कल धाल। तर भी नेपाःया कलाकार-पिसं न्हापा हे तन्त्रया थ्योपिं नांगां चित्रित याना तःगु दु। अज गुलिं थ्योपिनि चित्र बा मूर्ति शक्ति मुलय् तयाः व गुलिसितं शक्ति घय् पुकाः तःगु नं दु। थुकथं नेपाःया कलाकारपिसं कलायात मानव-जीवनया आनन्द जक मखु परमानन्दया प्रतीक यानाः क्यना थकल। उकिं नेपाल-कलाय् सजीवता वया च्वंगु दु। थ्योथ्योपिनि मूर्ति जक स्वःसां

मनूतय् गु ल्हाःतुति थें च्वनाः पलाः छिनाः प्याखं हुइपिं थें च्वं, ख्वाः स्वःसा स्वय् हे नोंवाइपिं थें च्वं मेमेगु बौद्ध-देशया बुद्ध मूर्ति थें ल्हाः-तुतिया पर्चि प्यपर्चि नं अपाँइ हाकः जुयाः मिखाय् मल्वः मजू। तर बर्माया छगः १२ गू शताब्दी लोँहतय् किया तःगु बुद्ध जीवनीया भगवान्या मूर्ती धाःसा ल्हाः-तुतिया पर्चि ज्वः मलाः, तहाचिहाः दु। चीवर नं जव दुरू खने दयूक नेपाल व तिब्बतयागु जो जू। थुकिं ञाणपुण्णिक भन्तेनं नेपाः व बर्माया स्वापू सफुली धाःथें नेपाः व बर्मा दाजु-किजा सिद्ध जू वो। लिपा गबलें निसें जव दुरू नं तोपूगु चीवर व ल्हाः-तुतिया पर्चि फुक्क अपाँइ हाक यायगु चलन वल थ्व कवाला स्वय् मानि।

थथे थःने तिब्बत-चीन थ्यंक व पूर्वय् बर्मा थ्यंक सांस्कृतिक सम्बन्ध तयाः कलाया प्रचार यायां शून्यं सम्पूर्ण गणित शास्त्र पिहाँ वःथें वहे शून्यं बिन्दु, रेखा ज्यानाः व रेखां हे थ्व कलायात अनेक माथं छायूपा त गु दु। मूर्ति धा बा स्थापत्य धा न्ह्याथासं न्हापां व रेखां ज्याना तःगु मानचित्र व मूर्तिया चित्र निं माः। थ्व रेखां छु याय् मज्यू, योगीतय् ८४ आसन थें काम-कलाया ८४ आसनया चित्र च्वय् ज्यू, निह्य मनू च्वयाः प्यह्य थें च्वंके ज्यू, स्वह्य मनू च्वयाः खुह्य थें च्वंके ज्यू। छखें किसि छखें थुसा च्वयाः निह्मस्यां छगः छ्यों यानाः क्यने ज्यू। अज व रेखां ग्राफ-पेपर थें तप्यं, बेको धो स लाः कोथा कोथा लुइकेगु व त्र कोथाया प्यकुंलाः स्वकुंलाः बिचाः यानाः उगु कुनं थुगु कुनय्, उगु धोलं थुगु धोलय् थीकाः थ पिनि मनं तुना थें ज्याःगु न्ह्यागुं आकार ज्याय् ज्यू।

थज्याःगु स्वभावं हे शुद्ध जुया च्वंगु शून्यं पिहाँ वःगु कला बा धर्म खः, व धर्मयात सुनां शुद्ध रूपं ज्याय् स्यले सः वहे धार्थेंह्म कला-कार ज्वी। वयागु कलायात कालं नं न्ह्यय् फइ मखु। न्ह्याक पुलां जूसां चिर नवीन जुया च्वनि। युगयुग तक नं ज्वालज्वाल थिना च्वनि!

(सितिनखः ने सं. १०९२)

मातृ भाषां शिक्षा
व
भी ज्जु

शिक्षा हे विकासया नी खः, उन्नतिया त्वाथः खः, मुक्तिया मूलुखा खः । थज्याःगु शिक्षाया निंतिं गज्या गु लँ (माध्यम) माः व खँ शिक्षाप्रेमी विद्वत्‌जनपिन्त धाय् माःगु मखु । व हे मानव जीवन धात्थें मानव जीवन ज्वीक न्ह्याका यंकइगु शिक्षाया अभावं सच्छि दँ तक भीपिं अन्धकारय् दुना च्वने धुन । विश्वया ऐतिहासिक अन्वेषण याइपिं भविष्यया विद्वान्‌पिन्त थ्यंक नं छगू प्रकारं अन्धकारय् लाके धुन धाःसां पाइ मखु । छाय्‌धाःसा नेपालया इतिहास छगू थज्याःगु इतिहास खः, गुगु इतिहासय् विश्वय् सुनापं ज्वो मलागु थःगु हे पहःगु घटना न्ह्याना च्वंगु दु—पार्वतीया तपस्या, बुद्धया जन्म, सीताया सतित्व प्रदर्शन आदि छु जक मजू ? कलाकार अरणिको, संगीतकार सुरतवज्र व कविकोकिल विद्यापतिपिसं छु जक याना मवं ? हानं शंकराचार्यं बौद्ध ग्रन्थत ध्वष्ट याना वं थें समसुदीनं स्वयंभू व पशुपति थ्यंकं नष्ट भ्रष्ट याना वन । लिपा उखुनु उखुनुतिनि धाय् माल, बडामहाराजा पृथ्वीनारायण शाहं पितिना छ्वयन्ह्यः नेपालय् दुह्य खीष्ट पादरीं गुलि सफू छ्वयकाः नौ याना वन थ्व खँ नेपालया इतिहासं मिखाय् ख्वबि हुहुं कना च्वंगु दु । अथ्यनं नेपालया वा नेपालवासीपिनि धर्म-संस्कृति प्रेम व लगनशीलताया जीवित दसु जुयाः स्वयंभू चैत्य नं भुखां हे थुने मफय्‌क धस्वाना च्वंगु दु, पशुपति नं पर्वतया मुलय् पार्वती

सत्तिक मुसुहुं न्हिला च्वंगु दु। अञ्ज खास्ति आदि चीबाहा, न्यातपोलो आदि देगः व अनेक थांबांलाःगु मूर्तित धकुमकुधायक फेतुना च्वंगु दनि। थ्व नेपालया गौरव-गाथा खः।

थज्याःगु सांस्कृतिक गौरव-गाथा दुगु नेपालया अन्वेषण याइपिं विद्वान्पिसं वंगु सच्छि दँ तक उलि उल्लेखनीय सांस्कृतिक गतिविधि मखनाः आश्चर्य चाया च्वनि, थःपिनि ज्या पूवंके मफुगुली दुःख नं ताया च्वनि। छाय्धाःसा व सच्छि दँया दुने सांस्कृतिक क्षेत्रय् छुं हे उल्लेखनीय ज्या जुया वंगु मदु- न शैक्षिक क्षेत्रय्, न साहित्यिक क्षेत्रय्, न संगीत बा कलाकौशलया क्षेत्रय् हे।

आः व समय मखुत। "एक संतति देशको", "गर्छिन् पुकार आमा, रोई कराइ जोड्ले होईन मेरो भन्छिन् सन्तान थरी थरीका" व "भाषाभाषी अनेक हामी, जात-भात जे भन्छ छँदैछ, छौं, तर नेपाली सब–चन्द्र सूर्य ध्वजाकै मुन्तिर" या जमाना वय् धुंकल। थज्याःगु जमानाय् नं न्हूगु "मसौदा शिक्षा विधान" धाःगुली नेपालया दुने ल्हाइगु गुगुं भाषायात थाय मदुगु बा स्वतः थाय् मदया वनिगु कथं उल्लेख जुया च्वंगु व गुगुं गुगुं अच्वलय् व हे मसौदा धाःगु शिक्षा विधान लागु जुया वःगु खनाः सु जक राष्ट्रीय शिक्षाप्रेमी जनया नुगः च्वनि ? छाय्धाःसा सकसिनं स्यू - गथे नुगलय् बुया वइगु उच्च भावनायात प्वंकेत व हे अनुरूपगु थमं न्हित्थं ज्याय् छ्यला च्वनागु सरल भाषा माः, अथे हे छुं उच्च विचारयात नुगलं बांलाक ध्वाथुइकेत नं अज्याःगु हे थूगु भाषा मा'– व खः मांभाय्। उकि हे संसारया सकल शिक्षाविद्पिसं शिक्षाया माध्यम मातृभाषा ज्वीमाः धकाः छप्वाः म्हुतुं धया च्वन। विश्वया विद्यालये न्ह्याथासं धयार्थे मातृभाषाया माध्यमं शिक्षा बिया च्वन। अञ्ज अप्पोलं अप्पो भषा दुथाय् नं मातृभाषां हे शिक्षा बी फयकेगु ग्वसाः ग्वया च्वन। उकिं यानाः व व मातृभाषां शिक्षा काय् दय् धुंकुगु राष्ट्रया जनतां थःथःगु देशयात प्रेम याना च्वन, जाति बा राष्ट्रयागु प्राण पानाः सेवा याना

च्वन। फलस्वरूप अन्तरीक्षे जक मखु चन्द्र लोकय् तक नं थ्व्यंका क्यन। थ्व खँ इतिहासं जक मखु वर्तमान समये पत्र-पत्रिकाया समाचारं नं झीत नायूखि च्वयूका च्वंगु दु।

उकिं त्रिभुवन विश्वविद्यालयया शिक्षाविद्‌पिसं थ्व खँ बांलाक थ्वीके माःगु दु - थ्व नेपाल खः - "चार वर्ण छत्तिस जातको फुलबारी"। गन नेपाली भाषा जक मखु, राई-लिम्बुभाषा, गुरुं-मगः भाषा, तामाङ् स्यार्पा भाषा, भोजपुरी-अवधी भाषा. उर्दू-मैथिली भाषा व नेपाल भाषा इत्यादि ल्हाइपिं कोटि कोटि आर्य-अनार्य, मंगोल-किरात आदि जनता दु, गुमिसं व व भाषां खँल्हा-बल्हा यानाः जकसां सयूकाः, सीकाः, थ्वीकाः थःथःपिनिगु नेपालया हे लः-फसं ब्वलंका तःगु संस्कृति थौं तक ह्ना वया च्वन। गुगु संस्कृती थःथितिपिं, जःला-खःलापिं नाप गुकथं ह्ने· चने याय् माः, थःपिनि गुरु व पुरोहितपिन्त गुकथं ह्ना-बना तय् माः, विशेष यानाः थःपिनि देशया जुजुयात गुकथं जक मान-प्रतिष्ठा, पूजा-अर्चना याय् माः थ्व फुकं खँ दुथ्याः।

धात्थें धाय्‌गु जूसा बौद्ध दृष्टिं जुजुयात गुलि गथे ह्ना तः छह्म बौद्धया नातां स्यूगु खँ थ्व हे ख.—सम्यक् न्याइबले स्वयंभू भगवान्या सरह जुजुयात नं अर्घ यानाः पूजा याय् माः, भुजा छाय् माः। अञ्ज पूजाया ज्वलनय् नं छगू सिंहासन नं द्वह्लपे माः। गुगु सिंहासनं झीत कना च्वंगु दु—झी जुजु, झी नेपालया जुजु, झी नेपाःमितय्‌गु दृष्टी नेपालया जक जुजु मखु, आसमुद्रान्त पृथ्वीया अधिपति। छाय्‌धा·सा व सम्यक्‌बले जुजु बिज्याकेगु सिंहासनया कप्योधिकय् समुद्र किया तःगु दु अनेक जलजन्तुं सहितगु· गुकी च्वनाः वराहं पृथ्वी मातायात कबुया च्वंगु दु। प्रमाण रूपय् फरासखानाय् च्वंगु सिंहासन स्वः झाय फु। थज्यागु सम्यक् २००७ सालया माघं झी जुजु राष्ट्रपिता त्रिभुवन थन मबिज्याःगुलिं गबलें हे कोमदः कथं कोथले माल। लिपा जनताया मनोबलं जुजु दिल्लीं लिहाँ बिज्याकाः २००८ सालया घ्यो चाकु संल्हू खुनु व ऐतिहासिक सम्यक न्याल। थ्व खँ झी सुयां

लोमर्मनि। छुं जुयाः व सम्यक राणा सरकारया कुतः थें भी जुजु त्रिभुवन थन मविज्याकं नं न्याय्के माःगु जूसा नेपालया इतिहासय् छु, गथे परिवर्तन जुइगु खः व खँ नं भीत भसंक वंक कल्पना जुया वय् यो।

हानं बौद्धतय् गुगुं तःधंगु पूजा न्याल धाःसा अन जुजुयागु प्रसस्ति ब्वनाः मानो जुजु नं अन बिज्याना च्वंगु दु थें यानाः पूजा याय् माः। अवपक्ष (सोह्रश्राद्ध) या प्यंथय्बले जुजुया न्हय्पुस्तायात नं थःपिनि न्हय्पुस्ताया सरह पिण्ड दान बीमा। बाह्रा पूजा व चीबाह्रा पूजाबले बाह्राया बौद्ध देवताया सरह नारायणहिती दरवारय् वनाः जुजुयात नं अर्घ यानाः बाह्रा पूजा वकसिनं थःथःगु पूजा ज्वलं छायाः पालि भोपुइ माः। छुं जुयाः जुजु पिहाँ बिज्याना च्वनाः बा छुं ज्यां पनाः नारायणहिती दुत मकाइगु जुल धाःसा हनुमान् ध्वाखा-लाय्कुली च्वंगु गद्दी पूजा अर्घ याय् माःगु खँ नारायण पूजा व मेमेगु पूजा वना च्वंपिं सकसिनं स्यूगु ताःगु, खंगु हे खँ खः।

उकीतना भी योह्म जुजुया असंलग्न परराष्ट्र नीतिं यानाः मेमेगु राष्ट्रं नं हना तःगु दु, गन गन राजकीय भ्रमण याना बिज्यात अन अन जुजु ल्वःगु सम्मान याना हया च्वंगु दु। व नं भीसं खंगु-ताःगु हे दु।

हः, थौं अज्याःह्म, भी सकसिनं जक द्यः थें माने याना तयाह्म मखु विश्वं नं माने याना तःह्म भी जुजु श्री ५ महेन्द्रया जन्मन्हि। थौंया दिनय् भी सकल प्रजां दुनुगलंनिसें वस्पोलया आयु ताह्राः ज्वीमा धका भिंतुना यछाय्गु भीगु कर्तव्य जक मखु अधिकार नं; व नं थःथःगु पहलं, थःथःगु भाषां।

थथे थःथःगु पहलं राष्ट्रीय भावनां जागु जुजु हे राष्ट्र-देश धकाः भाःपेगु विविध संस्कृती ब्वलना च्वंपिं म्ये छपु जक च्यूंसां "नेपालया छत्रपति श्री महेन्द्र देव" धकाः जुजुयागु नां तयाः चिने माःपिं नेपालया जनतां थथःगु भाषां शिक्षा प्राप्त याय् मखनिबले अभिसं छु यानाः थःत ह्मसीकइ, थःगु संस्कृति लुइकइ, राष्ट्र प्रति, जुजु

प्रति थःपिनि कर्तव्य निर्धारण याइ ? उकिं श्री ५ या सरकार शिक्षा विभागं जुजु छ्यँलय्, सम्पूर्ण नेपा मित मुलय् तयाः मेमेगु राष्ट्रया सरकारं बा विश्वविद्यालयं स्थानीय व जातीय भाषा–विषये गुगु नीति कया राष्ट्रया सर्वांगीन उन्नति याना च्वन, व खँया विचाः तय् माल। मेमे थाय्यागु मखुसां ज लाखःला राष्ट्र भारत व जनवादी चीनया सरकारं छु भाषा नीति कया च्वन व खंके-तायके माल। मखुसा थःपिनि भाषां शिक्षा काय् मदयाः, थःपिनि संस्कृति ह्रासीके मफयाः, थःगु राष्ट्र व थः जुजु प्रति याय् माःगु थ पिनि कर्तव्य जक मथ्वीगु मखु थः जुजु प्रति याय् दुगु सेवा भक्ति आदिया अधिकार नं मथ्वीका–मसीका च्वने मालि।

(नेपाल भाषा पत्रिकाया तपँपतिं)

लपते

लपते धयागु छु, व म्ही नेवा:तयूत वना च्वने मा:गु मखु, म्हीसं अनेक लपते ह्मस्यू। म्हीगु निर्ति फलया ह: धया दिसँ, बा छुं स्वांया ह: धया दिसँ, अथवा हल्ल थें ज्या:गु मूल (हा) या ह: हे धया दिसँ सकतां ह:यात म्हीसं इलय् व्यलय् लपते धका: मा मा:कथं ज्याय् छ्यला वया च्वनागु दु। थ्व धात्थें म्हीसं स्वास्थया दृष्टि द्रव्यगुण ह्मस्यूगुया चिं खः।

ख नं कारण मदयूकं कार्य ज्वी मखु धाइ थें आधार बा थल मदयूकं छुं वस्तु च्वनि मखु, व थल नं वस्तुया गुणयात व मनूया अवस्थायात [illegible]मानि। संसारया जीवाजीव- जड–चेतन न्ह्यागु वस्तु च्वनेत पृथ्वी मा. थें थ्व पृथ्वी नं वायुमण्डलय् च्वना च्वंगु व व वायु नं आकाशय् व्याप्त जुया च्वंगु दु। अथे हे म्हीत नं छ्वालुगु वस्तु तयूत जूसा गा:वंगु थल मा:। पाँय्चींगु, धीगु व ताकुगु वस्तु जूसा उकियात माथंवंगु थल जूसां ज्यू। अज्ज अयूला: थें ब्वया वने य:गु वस्तु जूसा ला उकियात म्हुतु चीप्वा:गु थलय् नं कत्तिक पुसा तयूमा:।

थ्व सकतां खँ थ्वीका: भिंपूयात वँचुगु कापतय् पोच्यूसा हीरायात तुयू व वँचु वँचु न:गु भ्वँ निब: तया: पोचिना च्वन। मोतियात वँचुगु भ्वँतय् पोच्यूसा यूयात ह्याउँगु ह्मिचाय् स्वथना च्वन। दुरु, धौ, च्यो थें ज्या:गु वों वय् य:गु वस्तुयात सिँ, पं, चाया दुरूकं धौभ्यगः, च्योनां इत्यादि थलबल छ्यला च्वन। मेमेगु नँज्वलं सकतां सिजः, नँ व धलवटया थलय् ज्वरे या:सां वाम्हुकंचा छुतायात वह:या थलय् दयूका च्वन –छुं जुया: वह:थल मन्त धा:सा विषम्हुकं लाकी छु धका

सीकेत वहःथागु धवःचां संकेगु बा अबले अबले वहःथागु मोह दनिबले छमोह पायमोह कुरकाः म्हुकंचा दयकेगु याना वया च्वंगु दु। अथे हे भी मनूत च्वनेत नं अबलेया लः—फयात हवयक थःपिनिगु ज्यू-धनया सुरक्षा ज्वीकथं तिकाभयाः, सँभयाः, गाःभयाः तयाः च्वापुगुँ लसि वयक पौ तयाः छेँ दयका तः थें भीगु अवस्थायात ल्वयक च्वनेगु लासा लाया वया च्वंगु दु। भी नेपालय् न्ह्याथासंया थाय् बाय् स्वयाः न्ह्याबलें फेतुइत सुखू माल्हा, गुन्द्री, राह्रि आदि लाया च्वंसां व सुखू नं अवस्थायात ल्वयक पुँ सुखू, त.पाः सुखू, भ्वय् सुखू, पाच्चा सुखू, अज्ज कोसः बीत बांसुखू आदि थानाः लाया वया च्वन। थनेत लसिकलं कोथाचायात ल्वयक पथिह्निना खाताचा दयकाः थना च्वं थें भौमचायात दुलीँ थ्यनाः कया ह्या च्वना। अथे हे भी हनेमाःपिं गुरु-पुरोहित व थकालिपिन्त थें जिचाभाजुयात नं सुखूया थःने नंबुलासा, महासुचिलासा बा मेगु छुं थलासा लायाः फेतुका च्वना। अज्ज भी जुजु बिज्याकेत ला जुजुखः स्वयाः भी जुजु आसमुद्रान्त पृथ्वीया अधिपति भाःपाः समुद्रया बुत्ता किया तःगु सिंहासनय् बिज्याका च्वना। थुगु हे ल्याखं भी भ्वय् नयत नं लपते माः। व नं भ्वय् स्वया थी थी लपते माः। साधारण भ्वजय् सिसला लपते (सिसिमाया लपते) ज्यूसां ब्व्य भ्वजय् ज्य नां लपते माः। मोह्नी भ्वजय् केरामाया लपते माः थें ह्रपूजायात हलला लपते माः। पञ्चदांया खीर तयत पलेला लपते माः थें भी आज्जु-अजिमापिन्त प्यंथयत कुसालपते माः। मचाबू ब्यंकेबले वंगलसिहलय् तयाः पंचामृत चिपं थीके माः।

धात्थेंया खँ जा थ्व लपतेयात भीसं नयगु वस्तु तयगु थल रूपं जक मखु मेमेकथं नं ज्याय् छ्यला तःगु दु। थ्व हे लपतेया द्वलचा सुयाः बीभः तयगु थलया जक मखु पालाचा रूपं नं ज्या कया च्वंगु दु—जःधां च्वीकेगु धकाः। भौमचा लसुकुसु याय्त बा त धंधः लसुकुसु याय्त दुवाःल्याः तइबले नं ज्योनांलपतेया दलूचा ज्याना. तय् माः। बौद्धतय् ततःधंगु पूजा यानाः बह्नी ख्व बौ बीबले नं मत बीगु दलू थ्व हे

लपतेय् जाकि छम्हू तयाः । मेगु ग्वाःपसलय् ग्वाःब्ये छुकी चिनी ? थ्व हे लपतेय् मखाः । अञ्ज सिमाखोला बा सिमाहः दायकाः भों दयके मसःनिबले तालमाया हलय् तमसुक, लालमोहर जातः व सफू-सिफू च्वया च्वं थें न्ह्यागु प्वः-पीचीगु ज्या नं थ्व हे सिसला लपतें कया च्वंसा लापसल्यातसें धा.सा ला प्व.चीत लपते मदयाः गबलें गबलें फसिमाया हलय् नं प्वःचिनाः बिया ह्य् यः । तःकै वइबले मचायात थ्व हे लपतेया पंखा दयकाः, गायकाः कैद्यः पूज्यानाः खुसी चुइके हइगु सुनां मखं ? हानं सुयां ह्मय् फसं कयाः स्याः-सी वया च्वन धा सा व हे सिसला लपतेय् चिकं इलाः मी पनाः काः तयगु व मिजं मचातय् फल फसं तगो जुया च्वंसा नं ला थ्व हे लपतेय् साध्यः इलाः काः तय्-कइ । गनं द्वाः-भाजँ मदुथाय् मह्नि छुइ माल धाःसा छुचुं बा मेगु छुंचुं न्हायाः थ्व हे लपतेय् पोचिनाः बुलुमी भुंगुरू छुनाः माकुक नय् नंपिं नं भीथाय् ह्म ज्वी मखु । अथे हे थ्व हे सिमाह.या लपतेय् तया हइगु सको गभाःद्यःया अगिंमथ.या मोहनी व पशुपतिया चन्दन सिन्हः ती मनंपिं नं आपाः दइ मखु । मेगु कुसालपते-व ला नामं हे सी दु– सिन्हाज्याकुसा दयकइगु हे उकिं । हानं मदेश पाखे व भारतय् नं यक थासय् थ्व कुसालपतेय् तयाः नयगु याः ।

न्ह्यागुसां ततःथं भ्वजय् दोलंदो मनूयात नके मालिबले दोलंदो देमा गन माःवनेगु, दोलंदो खोला गन न्यःवनेगु ? हानं व सिलाः तोतीफीगु विचाः यायत गोह्म ज्यामि तयगु ? उकि लपते सुइपिन्त व सली छीपिन्त ज्या नं दु, तनि-तिनिगु धन्दा नं कायमो, नल, त्वन, वांछुत, सिधल याना वया च्वंगु खः । थ्व हे जोविकाया दृष्टि थौं तकं दक्षिण भारतया होटलय् होटलय् नापं लपते व्यवहार याना च्वन तिनि । व नं भी थें ह्मतिं छपाः मखु, ह्मतिं निपाः लपते तँतं चिनाः तया बी । बरू भी कुसालपतेय् प्यं जक थया च्वन पिं जूगुलिं अन नयबले भचा तुइमखाः थें छु थें छु थें च्वं । न्ह्यागुसां अन व हे चलन जूगुलिं उकी हे तयाः नया च्वन, भी सिसला लपतेय् नय् थें । धात्थें ला भी

देमां बिया च्वन, गनं गनं तामचीनया देमा व पोर्सुलीनया डीसं। अथे हे भ्गीगु सलीचा व ख्वलाचां मेमेथाय् तिंचा, पंयागु बा सिँयागु ख्वलाचा व पीचया रूप कया च्वं थें भ्गीथाय्या बाताचां गनं गनं जाभ्योया फःवा, पोर्सुलीन व तामचीनया कयो सूपकप आदिया रूप कया च्वन। अज्ज जापानय् ला भ्गीथाय् थाय्भु ज्वलनय् स्वंगः दुगंसली माः थें अन नं ब्याहाबले स्वंगः सलिखय् 'साकइ' तयाः चिपं थीके माः।

धापू छु धाःसा, गुलि गुलि समाज विकाश जुल उलि उलि साहित्य नं थँ न्ह्याना वनि थें समाज विकाशया नापं नसा-त्वँसा नं तःता प्रकारं नय् सया वइ, थलबल नं छिंकछिंक दय्काः छ्यले सया वइ। मखुसा भ्गी ज्यू-भिंगु इलय् यूरोपीय विद्वान्पिं हे हारे चायक समाःज्वलनय् संस्कृत साहित्ये स्वयाः निता ज्याभः अप्पो दय्गु व थौंकन्हेया भीटामीन चार्ट धाय् लोगु, स्वास्थ्यया दृष्टि मदय्क मगाःगु प्रोटीन, कार्बोहाइड्रेट्, फायट्, साल्ट, लिक्विड आदि सार तत्व दुगु थाय्भु बय्पा गय् नय् सइ ?

न्ह्यागु थजु, थ्व फुक-लपते, देमा, डीस, न्ह्यागुं थल नसा तयूत व सली, ख्वलचा, फःवा कयो इत्यादि थल त्वँसा तयूत खः। थन तःजि चीजिया खँ मदु, चायागु सली थजु, वहःयागु तिं थजु बा जाभ्योयागु फःवा थजु बा ख्यें-ख्वला थें च्वंगु चिनिया कयो व यांथिया कयो हे थजु फुकं पात्र (थल) खः। उकीसनं भगवान् शाक्यमुनि भिक्षुपिन्त दय्का बिया बिज्याःगु नियमकथं लुँ-वहः, श्रीखण्ड आदिया पात्रया सिबे पवित्रगु पिण्डपात्र चायागु व नँयागु जूबले चायागु सली जक छ्याय् कह्यंगु पात्र ज्वी; लासा, फांगा, बसः, कुसा न्ह्यागुं याय् ज्यूगु लपते जक छ्याय् अपाय्चो हेमाति याय् ल्वःगु वस्तु ज्वी ?

खः थ्व फुक खंके, सीके, थ्वीकेत थःके विशाल हृदयता, दृष्टिकोणया परिशुद्धता व अध्ययनशीलता गाक दय्के माः। बस !

("भ्गी' दँ १५, ल्याः १४२ अङ्क)

नेपालया जागरणय् राहुलजुया ल्हा:

झीसं, झी नेपालवासी बौद्धपिसं राहुलजुयात श्री गोवर्द्धन पाण्डेया याकःकाय् 'केदारनाथ' धकाः ह्मस्यूसां रामोदर वा दामोदर बाबा धकाः ह्मस्यू, छायधाःसा वय्कः न्हापां नेपाः झा बले वय्कःया २व हे नां तिनि। खला वय्कः नेपाः झाल संन्यासी जुयाः शिवरात्रिया यात्रीया रूपं, तर नेपाल उपत्यकाया बौद्धकला व बौद्ध-संस्कृति प्रभावित जुया पूर्णरूपं बौद्ध देश जुया च्वंगु चीनया तिब्बती क्षेत्रया राजधानी ल्हासा झाय्‌गु इच्छा याना दीगु जुया च्वन। ख नं उथाय् थ्यंबले वय्कः संन्यासी जुया नं वैष्णवी नं मखय् धुंकल, आर्यसमाजी नं मखय् धुंकल, अनागारिक धर्मपाल, महास्थविर बोधानन्द व महास्थविर चन्द्रमणिपिनि नाप सत्संग याना मनं मनं बौद्ध सिद्धान्त मानेयाना दी धुंकुह्म। उकिं शिवरात्रि धुंकाः ल्हासा वनिपिं सुं पासा दइला धयागु आशां खास्ति पाखे चाःहिला च्वना दीबले तुंया ब्यां थें हाकुगुँ पुलाः गनं वने मनंपिं मखंपिं नेपाःगाःया छुं सय्‌के-सीके धयागु इच्छा दुपिं व्यक्तिपिसं शिवरात्रिया फकीर, संन्यासीतय् दथुं व्यक्तित्वशाली वय्‌क यात थुया कालखनी। अले वय्‌कःयात ल्हासा वनिपिं पासा मलूतलेयात स्वीकातय् मा गु अवस्था खनाः धम्मालोक भन्ते (अबले श्री दशरत्न) नं किदोय् यंकाः वालं-वाः सुचुकाः लिपा थमं हे हेलम्बु तक तःबिज्यात। थ्व खँ भन्तेया 'महाचीन यात्रा सफुली दु।

थथे झीसं 'राहुल' मजूनिबलेसंनिसें ह्मस्यूह्म राहुलजु गन ल्हासां लिहाँ झायाः लंकाय् त्रिपिटकाचार्य जुयाः 'राहुल' नामं हाकनं तिब्बत झायूत नेपाः झाल, अले ला झीत छह्म न्वाय्‌नी याना. सेखे

याङ्ग दाजु हे दुगु थें जुल, छु गुलिसिनं वयकःयाथाय् सत्संग याःवन, गुलिसिनं थःथाय् छें यंकाः मसः मस्यूगु न्यना. सयका सीका काल। उथाय् छको थ्व पंक्तीलेखकया छें नं भाःगु दु। अबले हे जिमि अबुजुया मुंका तया दीगु मेमेगु धर्मग्रन्थया नापं तिब्बती भाषा नं दुगु 'धर्म समुच्चय' प्रकाशित याय् लाकी धकाः क्यनाबले "थज्याःगु हे छगू सफू जर्मनी पाखे छापे जूगु दु" धकाः धया दीगु खः, तर आःतकं व सफू मखनानि। बरु वयकलं धया दिल—'छं नेपालया चर्यागीत (चचा) या छगू बृहत् सूची दयकी, बांलाक उकिया विषय-दार्शनिक, देवतापिनि ध्यान, भाषा—संस्कृत, प्राकृत, अपभ्रंश, बङ्गला, मैथिली आदि व रचयितापिनिगु वर्गीकरण यानाः।" तर जिं नेपालया चर्चा आपाः यानाः सुरतबज्र, अमोघबज्र, हासबज्र, परमादिबज्र आदि नेपालया आचार्यपिं ह्मसीके दइगु सीक सीक नं व ज्याय् ल्हाः तयगु साहस मयाना, छायधाःसा जि उलिग्यंक भाषा वैज्ञानिक मखु, न दार्शनिक हे। बरु लिपा वयकःया दोहाकोश (चर्यागीत संग्रह) खना, गुकी नेपालय् प्रचलित चचा मध्ये त्रिहंडा (त्रिअडा), कोलायि व अखयनिरञ्जन ३ पु चचा नं दु।

विश्व-इतिहासय् गनं गबलें मजूकथं नेपालय् जुजु व जनता जानाः प्रजातन्त्र जुलेंलि विक्रम २००६ सालय् भ्याय्चाधः त्वालय् राहुलजुया सम्मानय् जूगु छगू सभाय् नंवाय् माःबले थ्व पंक्ती लेखकं उगु बखतया सरकारं गोगूखे दशक तक कत्यला तःगु नेपाल भाषायात २०११ सालनिसें परीक्षा बीदइगु यानाः S L. C परीक्षाय् दु थ्याकुगु लयतां कायकाः नेपाल भाषा साहित्यया गौरव गाथाया नाप नापं राहुलजु जक मखु नेपालया कल्याणगुरु रामोदर बाबा व दामोदर बाबायागु नं चर्चा याये माल।

अथे हे भोगेन्द्र पुस्तकालयय्, सीघः विहारय्, यलय् बिया दीगु अनेक भाषण व वयकःया १५० गूति सफू मध्ये तिब्बतमें सवा वर्ष सफू लुमंके बह जू।

थज्याःम्ह राहुलजु नेपाः झाइबले तंलाछी धर्मासाहुया छें दीथें, ल्हासा झाइबले धर्मासाहुया छुसिंस्याः कथाय् दीथें गबलें गबलें कलकत्ता झाइबले नं नेपालीतय् प्रति कसाःगु स्नेहं यानाः रामजीदास जेतियालेन छें किजा मणिहर्षयाथाय् दीगु। उकिं झी स्वर्गीय धर्मादित्य धर्माचार्यया 'भारतीय सुपुत्रपिनिगु अस्ति धातु भारतय् हे ह्यमाः' धयागु पुलांगु मांग अनुसार इङ्गलैण्डं लितहःगु सारिपुत्र मौद्गल्यायनपिनिगु धातु उत्सवया अवसरय् कलकत्ता झाःबले नं अन झा गु व ध्व पंक्ती लेखक नं सुगत-सौरभ (महाकाव्य) छापे याकेत वना च्वनागु जुयाः छापे जुक सफू क्यनाः खँ जूबले वय्कलं सफूया सम्पूर्ण सर्गयां सूची व लुम्बिनी सर्ग छगू पूर्वक न्यनाः धयादिल –"धर्मोदय सभां 'धर्मोदय' पत्रिकाया नापनापं थज्याः थज्याःगु सफू नं प्रकाशित यानां च्वन धा सा छिमिगु भाषा साहित्यं नेपालया न्हाय् तया हे च्वनि।" ख नं वय्कः धर्मोदय सभाया सल्लाहकार जक मखु 'धर्मोदय' पत्रिकाया छम्ह लेखक नं खः।

अथे हे हानं छको जनवादी चीनया निमन्त्रणाय् चीन व तिब्बती क्षेत्रय् दुगु पुलां पुलांगु सफू व मूर्तियात नेपाली तिब्बती, चीनी व भारतीय थी थी ल्ययाः वृहत् सूची दय्केत झाय् त्यंबले नं कलकत्ताया जेतियालेन छें हे च्वना दीगुलिं वय्कःयात धौसगं सहित बेला बियाः वय्क या मेमेपिं साहित्यिक पासापिं नाप दमदम तक त.वनेगु सौभाग्य नं ध्व पंक्तीलेखकयात प्राप्त जूगु दु। अन छुं समय पिया च्वने माबःले वय्कलं धयादीगु दु—"कलात्मक बौद्धसंस्कृति हे नेपालया गौरव खः, उकियात उत्थान याःयेगु छिमिगु कर्तव्य।"

सफूया ज्या सिधय्काः जि नेपाः वयाः निगू सफू-नःलि कविता व देगः द्वहलपे धका. भारतीय दूतावासय् वना। धात्थें अबलेया महामहीम भारतीय राजदूत श्री भगवान सहाययात सफू ल ल्हाय् धुंकाः उखे थुखेया खँय् खँय् राहुलजुया खँ पिहाँ वःबले जिं पीमफुत–अपायधंगु ज्या याकेत धकाः चीन सरकारं निमन्त्रणा याःगुलिं चीन

भ्राःह्म राहुलज्युयात 'पासपोर्ट, भीजा, हेल्थ सर्तिफिकेत' इत्यादि कायेगु ज्याय् तक नं सरकारी सहयोग मदु धयागु पाखे नं संकेत याना। अले वय्‌कलं थुगु विषये छुं धया मदिसे वय्‌कःया थमं च्वया तया दीगु चित्र संग्रहया नापं वय्‌कलं दय्‌काः च्वया तयादीगु राहुलज्युया स्टाच्यू छगू क्यना दिल। जि नं वय्‌कःया राहुलज्यु प्रति आस्था खंकाः लिहाँ वया।

थुगुकथं नेपाः व भारतया जनगणया मनं जक मखु विश्वया मानव मनं नं हना तःह्म महाप्राण राहुल सांकृत्यायनया नुगः नेपाः पाखे धात्थें गुलि कथ्याः, हानं नेपालया जागरणय् वय्‌कःया गुलि ल्हाः दु व खँ वय्‌कःया 'नेपाल' नांगु बृहत् ग्रन्थ प्रेसया कँगालं थाहाँ वल धाःसा विश्वं खनि, गुगु नेपालया निंतिं धात्थेंगु वरदान नं सिद्ध जुइ। धात्थें ला थ्व सफू प्रेसय् बियाः नं १०।१२ गू फर्मा छापे नं ज्वी धुंकुगु, एजन्टतसें ग्राहक दय्‌काः मू नं उथे यानाः यंके धुंकुगु, तर छु कारणं थें थौं तक नं पिहाँ मवःनि।

सिलाचःरे १०८६ ने सं

(नेपाले राहुल नांगु सफूया छगू श्रद्धाञ्जली)

उखे-थुखेया छुं

स्वागत

(चीनया राजदूतयात नेपाल-चीन मैत्रीसंघं रायल होटलय् पाहाः याःबलेया भाषण)

हने बहःम्ह पाहाँ,

संसारया गुगु भूभागं छिकिपिं भाया च्वन, गुगु भूभागय् च्वनाः छिकिपिन्त थ्व स्वागत समारोह याना च्वना, व निगुलिं भूभाग लँयागु ल्याखं आपालं तापा सां व निगुलिं देश-नेपाल व चीनया सम्बन्ध न्हापांनिसें साप हे सत्तिना वया च्वंगु दु।

गुगु बखते थ्व नेपाःगाः नागवास दहँ जुया च्वन, थनया जनता गुँ च्वकाय् च्वकाय् मछिक वासं च्वना च्वन अबले छिकिपिनि 'रिपु च्वेङा' (पञ्चशीर्ष पर्वत) या ज्ञान-विज्ञानया आचार्य मञ्जुश्री-फूसां (जाम्बेयां) थन वयाः व लः फुक छुनाः थ्व नेपाःगाः दयका बिल। हानं नेपालं नं थःपिनिगु गुण ग्राहकता क्यनाः वसपोलयात नं नेपालया नागरिक यानाः स्वयंभू ल्यूने च्वंगु रमणीय पर्वत बियाः तल। गुकिया स्मृति चिन्ह आः तक अन वसपोलया चरण-पादुका द हे दनि। छिकिपिसं नं व स्मृति न्ह्याबलें न्हू यायत पञ्चशीर्ष पर्वतया मुख्य गुंबाय् नेपालया आदिबुद्ध श्री स्वयंभूया प्रतिमूर्ति पञ्चबुद्ध स्थापना यानाः 'मञ्जुश्री' नामं हे पूजा यानाः च्वन। अञ्ज न्यागू पर्वः च्वकाय् न्याह्म भगवान् मूल यानाः स्थापना यानाः तःगु जुया च्वन-वैरोचन, अक्षोभ्य, रत्नसंभव, अमिताभ, अमोघसिद्धि हानं थनया अवलोकितेश्वरयात नं पेकिया लायकुली तक नं ब्लि हे थाय् बिया तःगु दु। जिमिसं नं

वसपोलयात उपकारक गुरु भाःपाः जिमिगु शिक्षाया आरम्भ हे वसपोलया नामं 'नमोवागीश्वराय' धकाः यानाः वया च्वना।

अथे हे नेपाल-पुत्र भगवान् बुद्धया व हे सकसितं थः नालेगु नेपाल-संस्कृति एशियाय् चक्कना वःबले छिकिपिसं नं थः नालाः भीगु सम्बन्ध कातुका दिल।

गुगु इले नेपाले अंशुबर्मा जुजु जुया च्वन उगु इले तिब्बतया जुजु स्रोन्चेनगोम्पो (शुद्धजीव) बल्लाःम्ह जूगुलिं नेपाल व चीन निगू देयां बन्धुताया स्वापू जुया बिल। उकिं स्रोन्चेनगोम्पोयात अंशुबर्मा जुजुं थः म्ह्याय् भृकुटी बिया छ्वः थें चीनया जुजुं नं थः म्ह्याय् लः ल्हानाः थ्व सम्बन्ध कातुकुगु खने दु। प्रमाण स्वरूप मिह्मस्थानं कसः यंका तःगु चोरमुचि भगवान् व भैषज्य तथागत ल्हासाया बहिली थौं तक द हे दनि।

भीपिं पुलांपिं थःथिति खः धयागु चिं - चीनदेशया अनेक कलाकृति-ग्वोया मूर्ति, पौभाः, महासुचि लासा, भिंभिंगु कँथ्चि आदि जिमिथाय् बहिली बहिली व छेँ छेँ नं यकं ल्यं दनि गुगु छिकिपिसं बहिली बहिली स्वया हे दिल ज्वी। अथे हे छिकिपिन्थाय् नं नेपालया अनेक कलाकृति व अमर कलाकार अरनिको नं यंका तःगु देगः-शैली (पायगोडा सिष्टम) ल्यना हे च्वंगु दय्माःनि छु दहेदंनि। अञ्ज थनया 'रञ्जना' आखःया 'कूटा क्षर' (मनोग्राम) पेकींग्या तुयूगु तःगोगु चीभालय् (दायगोबाय्) स्वना तःगु दु। आः तक नं गुगु बौद्ध चित्र थाइगुली 'ओं, आ, हूँ' या बीजाक्षर थ्व हे रञ्जना आखलं च्वया तःगु खने दनि।

मेगु भीगु नय्पहः हालेपहः व भाय्या पहलं नं भीपिं धात्थें हे सत्तीपिं खः धयागु क्यना च्वंगु दु। बुँज्याय् नं निथासं व हे खःमू, सुं थःथितिपिं सीबले शोकं च्वंसां व हे तुयू-वसतं पुनाः।

थुकथं न्हापांनिसें सम्बन्ध दुगु थासं भाःपिं सम्माननीय बन्धु-पिन्त स्वागत याय् दुगु जिमित तसकं लय्तायापुगु खँ खः, उकीसनं

अन्याःगु सम्बन्धयात स्थायी यायत भ्वःपि शिष्टमण्डलया हने बहः ह्म नायोजुयात थ्व थःगु तुच्छ रचना 'सुगत सौरभ' लः ल्हाय् दुगुलिं जि थःत धन्य ताया । जय नेपाल चीन ।

१०७५ गुंला गाः ३
संचवाः

श्री ५ महाराजाधिराज महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवजुया सेवास

बिचाः-खँ

(नेपाल भाषा परिषद् पाखें वंगु)

थुगुसी भीगु राष्ट्रे जूवःगु दुर्भाग्यया अशुभ समाचार न्यनाः जिमिगु हृदये गुगु आघात लात व खँ ल्हानां सहमजू । मिखां न्हाय् मदुगु, सलंताय् मदुगु अन्याःगु दूरदेशे, गय् जुल, छु जुल धयागु अनेक शंकां मन व्याकुल जुयाच्वन । अथ्य धकाः जिमिसं याय् फुगु ला छुं मखु, अयनं थनतुं जूसा मिखां स्वयाः, न्हाय्पनं न्यनाः मनं छुं शुभ कामना सां छाया च्वने दइगु खः ।

आः वस्पोलया ह्म थ्यन, मा गु शाही संस्कार नं ज्वी धुंकल । हानं अन ज्यूरीचया अस्पताले माक विचा. संचाः (परिचर्या) बांलाक हे जूगु दु धयागु समाचार न्यनाः जिमि भचा नुगः च्वन ।

अथ्य ला भीगु नुग. वस्पोलयात धात्थें न्ह्योने बिज्याकाः दर्शन याय् दःसा हे जक च्वनि, अथवा भी सकलें वस्पोल बिज्य.थाय् थ्यंक वनाः दर्शन याय् दःसातिनि च्वनि; तर थ्व भौतिक जमानाय्, भौतिक हे शरीर ज्वनाः भौतिक मिखां हानं वस्पोल दर्शन याय् धयागु सम्भवगु खँ मखु । उकिं शोक याना बिज्य य् मते, श्री ५ ज्येठा व कान्छा मुमा बडा महारानीपिंत व अधिराजकुमारपिन्त नं शोक याकाः बिज्याय् मते । जुजु, छन्हु भी नं सकलें वने हे मानि । वस्पोलया हृदय ह्मसीकाः

वस्पोलं छुना थका बिज्याःगु ज्या पूवंकाः वने फः सा भी नं वस्पोलया ल्यू ल्यू वने फइ, वस्पोलया क्वय् क्वय् च्वने दइ। थुकी जिमित पूरा विश्वास दु देवराज ईन्द्र स्वर्गया जक जुजु मखु, स्वर्ग मर्त्य व पाताल (त्रिभुवन) या नं प्रतीक खः। अथे हे जिमि जुजु महेन्द्रं नं स्वर्गीय जुजु त्रिभुवनया प्रतीक जुयाः वस्पोलया प्रजातन्त्र सफल याय् धयागु स्वर्गीय स्वप्न अवश्य सार्थक यानाः बिज्याइ। उक्रियात आज्ञा शिरोपर यानाः ब्वया बिज्याःगु ज्या हृदयं निसें दायूत जिपिं न्ह्यावलें तयार दु।

१०७५ चिलागाः १२

देछा

(श्री जुजु महेन्द्रया राज्याभिषेकया उपलक्षय् झाःपि मित्र राष्ट्रया प्रतिनिधिपिन्त 'सुगत-सौरभ' ल ल्हायूत भूमिका)

हने बहःपिं पाहाँपिं,

थौं छिकिपिं सकलें मित्रराष्ट्र-प्रतिनिधिपिंत जिमि स्वर्गीय जुजु त्रिभुवनया त्याग व तपस्यां हःगु प्रजातन्त्रया प्रभातय् ज्वालामुखि व हिमालयया दुवाल्याः च्याकाः, सिलु व फेवातालया घः स्वनाः, कब्बाः लःया कुंधाः थयाः लसुकुसु याय् दुगुलिं जिमि मां नेपाः साप हे लयताः।

छिकिपिनि न्ह्योने जुजु धर्माकरं निसें जिमि योद्धा जुजु त्रिभुवन तक स्वतन्त्र रूपं बिज्यानाः पवित्र याना तःगु थ्व नेपालराज्य सिंहासनय् तयाः वस्पोलया ल्वःह्म काय् श्री ५ महेन्द्र वीर विक्रम शाहदेवजुयात जुजु लुइ दुगुलिं जिमि मांया न्हाय् च्वं।

हाकुगुँया अंगलं चाहुयका तःगु कथाय् स्वयम्भू व पशुपतिया सुकुंदा च्याकाः भंगःपक्षीं मंगल प्वोकाः अनेक कलाकारपिसं ज्वरे याना, तःगु कलाकृतिया कतलं सौन्दर्यया सगं बीदुगुलिं जिमि मांया मन स्वां ह्वः।

थ्व हे जिमि योह्म ङ्गु महेन्द्रया राज्याभिषेकया पाकां चिनाः हने बह्.पिं छिकिपिन्त व जिमित छगथि यानाः ब्यूगु थ्व इले जिगु राजनैतिक जेल-जीवनया कमाइ थ्व 'सुगत-सौरभ' देछाया बीगु सुऔसर ब्यूगु का न पा या सुजनतायात हार्दिक धन्यवाद।

नेपाल संबत् १०७६

चउलागाः १०

श्रीमान डाक्टर बाक भाजुयात

मानपत्र

(नेपाल भाषा परिषद्‌या अध्यक्ष पदं लःल्हाःगु)

डाक्टर भाजु,

थौं थ्व विश्वयात हे थःथिति थें खनेगु ज्ञानया ज्योति जुया च्वंगु 'स्वयंभू ज्योति रूप' उत्पत्ति जूगु व व हे ज्ञानयात जगतय् प्रचार याःह्म सिद्धार्थ कुमार जन्म जूगु जिमि प्रिय जन्म भूमि नेपालय् छितः स्वागत याय् दुगु लय्ताया खँ खः।

भौगोलिक दृष्टिं चिकिचा धंगु थाय् जूसां ततःधंगु राज्यं कात्तु काकाः च्वना नं जुजु धर्माकरया पालंनिसें थौं तक स्वतन्त्र जुया च्वंगु, थुंको, अंशुबर्मा व यक्षमल्ल थें ज्याःपिं जुजुपिसं रक्षा यानाः वया च्वंगु व नेपालय् प्रजातन्त्र हयगुली कातुगु ल्हाः दुह्म त्रिभुवन थें ज्याःह्म जुजु जन्म जुया वंगु थ्व नेपालय् च्वनाः छि नाप खँ ल्हाय् दुगु छगू महत्वया खँ खः।

नेपाल-कलाया चिं न्यातपोलो. पलांचोभगवती व स्वयंभू चैत्य आदि दया च्वंगु, अरनिको, भाजुमचा व जीतलाल आदि अमर कलाकारपिसं जन्म कया वंगुलिं छगू संग्रहालय थें जुया च्वंगु थ्व नेपाःगालय् छितः बासं तय् दुगुलिं जिमि न्हाय् च्वं।

अनेक प्राकृतिक दृश्य, अनेक खानि व अनेक प्राचीन साहि-त्यया धुकू दयाः अन्वेषकतय् निंतिं छगू 'विश्वविद्यालय' थें जुया च्वंगु, तर थन हे च्वनाः विश्वया खँ सीकेगु खंकेगु विश्वविद्यालय मदया च्वंगुली आः हे तिनि जिमि आदरनीया राजमातापिसं त्रिभुवन विश्वविद्यालय' स्थापना याय् गु धकाः घोषणा यानाः बिज्याय् जक धुंकुगु थ्व बखतय् छि दथ्वी तयाः बिलायतया जनता व लण्डन युनिभर्सिटि नाप सत्तिके दुगु जिमित तःधंगु औसर खः।

संगीत प्राणीमात्रया जन्म सिद्ध अधिकार खः, उकिं मनूतसें नं गन दुःखय् रूवय् व सुखय् न्हिले सल अन आनन्दय् म्य हाले व अङ्ग प्याखं हुइ नं सय्का हल। अले नेपाल–पुत्री पार्वती अनेक जातया स्वांनं छुनाः अनेक भ्रंगः पक्षीतय् गु म्य न्यनाः अनेक क्व्वाः लया तालय् प्याखं हुयाः छिता च्वंगु खनाः वयागु सहज रूप लावण्य व सरल स्वभावयुक्त गुणं आकृष्ट जुयाः शिवं थःगु हर्षोद्गार स्वरूप पिकाःगु थ्व नेपाल–संगीतयात प्रतापमल्ल, सिद्धिनृसिंह व पृथ्वीनारायण शाह आदि जुजुपिसं नं गाक्क च्वछाया वन, अथे हे सुरतबज्र, जामनः गुभाजु व महीनाथ आदि समर्थ संगीतकारपिसं संगीतया चमत्कार क्यना वन। व हे नेपाल-संगीत १०० दँया अन्धकारं ल्हानाः तनां वनिथे वनिथे जुइ धुंकुगु आः थ्व प्रजातन्त्रया प्रभातय् नकतिनि नकतिनि हानं चुलि जाया वया च्वंबले भाजु, छिं लण्डनं निसें भ्रायाः जिमि नेपाल–संगीत लिपातक ल्यंका तय्या निंति नौद्वँ हामो ल्ये थें, राजहंसं दुरु जक ल्यया काइ थें विविध प्रकारया संगीतया द्वं बांबांला गु संगीत ल्ययाः रिकार्ड यानाः दीगुलिं जिमि लय्ताया थाः गाः मदु, गुगु जिमि म्हुतुं कने मफु, उकिं श्रीमान्या थ्व गुण उपकार ताकाल तक लुमंका तय्या निंतिं जिमि नेपाल भाषा परिषदं' जिमि हृदयया लय्ताया न्हायकं स्वरूप थ्व 'मानपत्र' लः ल्हाय्गु योग्य ताल।

ने. सं. १०७६ तछलाथ्वः १५

जनवादी चीनया प्रधान मन्त्री चाउएनलाइया सेवास

देछा

(नेपाल भाषा परिषद्‌या अध्यक्ष पद आनन्दकुटी ब्यूगु)

महामहिम,

थौं जिमि प्रधानमन्त्री टंकप्रसादजुं निमन्त्रणाया वसा लायाः झ'य्‌कुह्म महामहिमयात नेपाल सांस्कृतिक प्रतिनिधि मण्डलं चीनं ज्वना व.गु भव्य स्वागत-स्मृतिया दुवाःल्याः च्याकाः विश्व बौद्ध सम्मेलन याय्‌ दयाः दासि वःगु उत्साहया लःधाः थयाः लसुकुसु याय्‌ दुगु लय्‌ताया खँ खः ।

जगत्‌गुरु मञ्जुश्रीन स्थापना यानाः तःगु, फाहियान, सुयेनच्वांग आदि गुरुपिं बिज्यानाः पवित्र यानाः तःगु हानं जुजु धर्माकरं निसें जिमि जुजु महेन्द्रं तक नं स्वतन्त्र रूपं न्यायपूर्वक पालन यानाः बिज्या'गु थ्व नेपालय्‌ महामहिम झाय्‌काः दर्शन याय्‌ दुगु छगू ऐतिहासिक खँ भा.पाः ।

अमर कलाकार अरनिकोया दाजुकिजापिसं दय्‌का त'गु पुलांपुलांगु देगः व चीभाः पाः तयाः महामहिमयात वासं तय्‌ दुगुलिं जिमि मां नेपाःया न्हाय्‌ च्वं ।

नेपाल–पुत्री पार्वती अनेक जातया स्वानं छुनाः कव्वाःलःया धंगला न्यायकाः प्याखं हुहुं हालातःगु नेपाल–संगीतया लयं दनिगु छुं स्वर न्यंके दुगुलिं जिमि गिरिराज बौया मन स्वां ह्वः ।

अध्यला प्रकृतिया धुकू हांचउ न्ह्याबलें वसन्तगु कूनमीन व पुलांगु व न्हूगु संस्कृतिया केन्द्र पेकीं आदि न्ह्याइपुसे च्वंगु सम्पन्न महानगरं सुशोभितगु देश महाचीनं थन थ्यंक दुःखसियाः झाःह्म महामहिमयात थ्व चीचा धंगु नेपालं छु क्यनि, छु लवय्‌क स्वागत सत्कार याइ ?

अध्यनं महामहिम, नेपाल-पुत्र शाक्यमुनि भगवान्या 'मनो पुब्बंगमा धम्मा मनो सेट्ठा मनोमया' धाःगु वाक्य लुमंकाः थाहाँ वःगु मनं ध्व 'चीन लुमनाः' नांगु सफूचा दोहलपेगु साहस यात।

धात्थें विश्वास दु शीलमञ्जु व बुद्धभद्र आदि आचार्यपिसं अनुवाद यानाः प्रचार याःगु बौद्ध साहित्य व नेपालया 'रञ्जना' आखःयात प्राचीन महाचीनं थः नालाः नेपाल व चीनया सांस्कृतिक सम्बन्ध आःतक स्वाका तः थें लयूताःगु हृदयया न्हायकं स्वरूप ध्व सफूचायात नं महामहिमं थःगु विशाल हृदयय् थाय् बियाः उगु नेपाल व जनवादी चीनया बन्धुतायात भं क्वातुका दी।

जय नेपाल-चीनया बन्धुत्व !

नेपाल संबत १०७७ पोहेलागाः

स्वागत भाषण

(चीनया सांस्कृतिक प्रतिनिधि मण्डलया शुभागमनया सुअवसरय् धर्मोदय सभाया उपाध्यक्ष पदं स्वयंभुइ ब्यूगु)

हनेबहःपिं पाहाँपिं व दाजु किजा तताक्यहेँपिं !

थौं छिकिपिन्त जिमि प्रिय जन्म भूमि नेपालया मुख्य बौद्ध स्थल स्वयंभू स्थानय् स्वागत याय् दयाः धर्मोदय सभा थःत गौरवशाली भाःपु। छाय्धाःसा थ्व उगु स्थान खः गन थ्व नेपाःगाः नागवास दहँ तिनिबले ज्योतिरूप स्वयंभू प्रकाशमान जुया बिज्यात हानं थ्व व स्थान खः गन महाचीनं निसें बिज्याःम्ह महामञ्जुश्रीनं व नागवास दहँया लः छ्वनाः सदाया निंतिं वस्पोल ज्योतिरूप दर्शन याय्त वय् वने जीका बिल। थौं व हे पवित्र स्थानय् व हे जगत्गुरु मञ्जुश्रीया जन्म भूमि महान् चीनं निसें भ्वाःपिं सांस्कृतिक बन्धुपित स्वागत याय् दुगु भीगु नेपाल व चीनया पुलांगु बन्धुता गुलि पुलां लुमंकेगु खः। उकिं

छिकिपिं सकसितं स्वागत दु भ्गासँ !

वस्पोल ज्योतिरूप स्वयंभूया उत्पत्ति याना. थ्व नेपालयाके स्वाभाविक विश्वबन्धुता' खनेदत. गुकियाना: मञ्जुश्रीयात गुरु नाला: मञ्जुश्री नांगु छुंगु पर्वतय् बिज्यागु ल। अथ्य हे समय समये महाचीनया धर्माकर जुजुं निसं कया: अनेक जुजुपिं, अनेक आचार्यपिं व अनेक विद्वान्‌पिं नं नेपाल समाजय् दुथ्याका काल। थ्व हे स्वाभाविक नेपाल-संस्कृतियात नेपालपुत्र शाक्यमुनि बुद्धं मध्यम मार्गया नामं बांलाक थ्वीक जगतया न्ह्योने तया बिल छु. आदरणीय सुयेनच्वांग, शीलमञ्जु आदि आचार्यपिनि द्वारा छिकिपिनि चीने नं व बौद्ध संस्कृतिया हार्दिक स्वागत जुल। उकिं व हे संस्कृति ह्योपिं बन्धुपिसं थ्व नेपालयात थःगु हे छेँ भाःपाः विश्वास पूर्वक दिसँ !

छिकिपि, अमर कलाकार अरनिकोया 'ह्वाइट् डागोबा' (तुयू चीभाः) व अनेक प्रकारया 'पायगोडा' देगःयात आदर पूर्वक थः नालाः वया च्वंपिं कलाविद्‌पिन्त चीभाःया नायो स्वयंभू चैत्यराजया नाप नेपालया बौद्धपूजाय् पञ्चोपचार जक मखु गीत, वाद्य व नृत्य नं दुथ्याः धयागु प्रमाण स्वरूप षोडशल स्वा (भिंखुह्म पूजादेवी) पिं नं दुगु हारती अजिमाया देगः नं न्ह्योनेसं च्वने दुगु भ्गी बुद्ध धर्मया सर्वतोमुखी विचार स्वतन्त्रताया परिचय बीगु खः, उकिं छिकिपिनिगु अमूल्य समय भति अप्पो फूसां स्वयादिसँ नेपालया संगीत व कलां जाःगु बौद्ध संस्कृति !

छिकिपिनिगु कलाप्रेमी सांस्कृतिक चीनं धर्म, संगीत व कलाया नाप नापं नेपालया लिपियात नं कला हे भाःपाः नेपालया 'रञ्जना' आखःया अनेक कूटाक्षर (मनोग्राम) ग्रेट्‌ह्वाइट डागोबाय् व अनेक चीभाः देगलय् दुथ्याका तःगु दु, अनेक विहारय् बौद्ध मन्त्र थ्व हे आखलं च्वया तःगु व गनं गनं थ्व रञ्जना आखःया शिलापत्र नं किया तःगु दु। आः व हे आखः व मेमेगु नेपालया तःताजि आखलं च्वया-तःगु अनेक सफू व शिलापत्र नं दुगु थ्व महाविहारय् भ्गायूकाः छिकिपिं

नापलाय् दुगुलिं धर्मोदय सभा व नेपालया जनता तरसकं लयताः।

अन्ते बन्धुपिनि न्ह्योने थ्व छगू नं निवेदन याय् थज्याःगु अनेक लुं च्वयागु, वहलं च्वयागु सफू व सांस्कृतिक कला कृति जाया च्वंगु महाचीनया मञ्जुश्री गुरुं काशीया आचार्य धर्मश्री मित्रयात दर्शन ब्यूगु ऐतिहासिक थाय् 'थँबहि' कान्तिपुरया थःने पाखे दनिगु छिकि-पिसं सि हे स्यू।

चर्यागीतया परिचय

(चीनी सास्कृतिक प्रतिनिधिपिन्त स्वयंभुइ ब्यूगु)

हनेबहःपिं पाहाँपिं,

थौं जिमि नेपाली सांस्कृतिक प्रतिनिधि मण्डलया हार्दिक निमन्त्रणायात साकार यानाः जिमि बन्धुदेश चीनंनिसें भ्काःपिं छिकिपिं सांस्कृतिक प्रतिनिधि मण्डलया सदस्यपिन्त स्वागत याय् दुगु लयताया खँ खः।

थथे भ्कीगु निगू देशय् प्रतिनिधि मण्डल वय् वने याय्गु परम्परा आःयागु मखु, जगत्गुरु मञ्जुश्री (फूसां), आदरणीय सुयेनच्वांग, अमर कलाकार अरनिको व शीलमञ्जु आदि धर्मगुरुपिनिगु नां थुकिया साक्षी दु।

आः छिकिपिनि न्ह्योने गुगु सांस्कृतिक नृत्य न्ह्यचीके त्यना, व नेपाल व चीनया बन्धुताया दृष्टिं अत्यन्त महत्व पूर्ण जू। छाय्धाःसा गथे नेपालया कलाकार अरनिको व शीलमञ्जु आदि आचार्यपिनिगु सम्मान चीनय् जू अथे हे जगत्गुरु मञ्जुश्रीयागु सम्मान नं नेपालय् जुया च्वंगु दु।

नेपाल व चीन निगुलिं बौद्ध देश जूगुलिं व सम्मान नं केवल सफू सफुली जक मजुसे धार्मिक क्षेत्रे थ्यंक नं दुध्याना च्वंगु खनेदु। वस्पोल मञ्जुश्रीयात वागीश्वर धकाः आखः स्यनेगु छुइत जक

'नमोवागीश्वराय' धका: नमस्कार याना: त:गु मखु कि नेपालया आदि बुद्ध स्वयंभू धर्मधातु वागीश्वरया मण्डले थ्याका: पञ्चज्ञानात्मक पंचबुद्ध न्याम्हं व हे मञ्जुश्री बोधिसत्व याके दु धका: थ्व चर्यागीत दयका हाला त:गु खनेदु। गथे छिकिपिनि देश महाचीनं नं पञ्चशीर्ष पर्वतय् (न्याचो दुगु पर्वतय्) दथुयागु च्वकाय् पञ्चबुद्ध न्याम्हं दुगु पलेस्वांयात हे मञ्जुश्री (फूसां) धका: माने याना: त गु दु।

आ: वस्पोल मञ्जुश्रीयात गथे पञ्चबुद्ध हे भा:पा: तल व भाव थ्व मुद्रा प्याखनय् स्वया दिसँ फोलाक वैरोचन, अक्षोभ्य, रत्नसम्भव, अमिताभ, अमोघसिद्धि आदि बुद्धपिं न्याह्मस्या मुद्रा द्वारा।

जय नेपाल व चीनया मंका: संस्कृति !

मित्रराष्ट्र बौद्ध देश बर्माया प्रधानमन्त्री ऊ नुयात धर्मोदय सभाया

अभिनन्दन

महामहिम,

थ्व बुद्ध भूमि नेपालय् व हे भगवान् बुद्धया अनन्य उपासक जुया दीह्म छि थें ज्या:ह्म महान् बौद्धयात लसुकुसु याना: दुकाय् दुगु जिपिं नेपालया बौद्धजन सकसितं अत्यन्त हर्षया खँ ख:। फासँ जिमिगु दु नुगलंनिसेंयागु श्रद्धाया अर्घ फया दिसँ।

महान् मित्र,

अनेक प्रकारया स्वार्थ जनित दु:खं व्याप्त जुजुं वया च्वंगु विश्वय् विश्वयात हे बन्धु भा:पा: प्रेम याय्गु 'मैत्री' भावना स्यनेत थ:गु देश बर्माय् बुद्ध धर्मयात राष्ट्र धर्म घोषणा याना: जिमि योह्म जुजुया मैत्री पूर्ण निमन्त्रणां सायूका फा:ह्म हे महान् मित्र· जिमिगु थ्व चिकिचा धंसां हिसिचा दुगु नेपालय् थ:गु हे छेँ थें भा:पा: भति त्यानु लंका दिसँ !

हे धर्म बन्धु,

हिरोसिमा व नागासकीया दारुण दु:खं हुंसं थाय तोता च्वंगु

विश्वया हित ज्वीकेया निंतिं 'करुणा' तयाः सकल अन्तर राष्ट्रिय पासापिन्त व हे तथागतया विश्वमैत्रीया दीक्षा बीत श्री ऊ. थान्यात राष्ट्रसंघया महामन्त्री पद ग्रहण याके छ्याः म्हाःह्म करुणावन्त धर्म-बन्धुयात जिमिगु विनम्र नमस्कार दु।

हे धर्म दूत,

गथे छिं थःगु राष्ट्र बर्माया बौद्ध बन्धुपिनिगु मैत्री सन्देश द्वारा जिमित यक यक सुख अनुभव याकाः थः नं 'मुदित' जुया दिल अथे हे जिमिगु नं दुनें निसेंयागु मैत्री भावना कुबुया यंकाः जिमि मित्रराष्ट्र बर्माया सम्पूर्ण बौद्ध बन्धुपिन्त इना बिया दीगु धर्मदूतया ज्या यानाः दीगुलिं नं छिं महान् 'मुदित' हे जुयादी धयागु विश्वास यानाः।

जिमि हने बहःह्म पाहाँ,

गव हीया विश्वप्रसिद्ध पाषाण गुहा दयूकाः खुगूगु संगायना यानाः बुद्ध धर्मया मूल ग्रन्थ त्रिपिटकया आरक्षा यानाः बया च्वंगु पूण्य भूमि बर्मानिसें थनथ्यंक दुःख सियाः म्हाःह्म जिमि हने बहःह्म पाहाँयात जिमिसं छु न्ह्यच्याकाः लयूतायूके ? धर्मोदय सभां गुगु २० दँ न्ह्यःनिसें भगवान् बुद्धया अमृतवाणी नेपाली जनपिनि न्ह्यःने तया च्वन व नं बर्माया युनियन बुद्ध शासन कौंसिल थें ज्याःगु बौद्ध संस्था-तयूगु प्रेरणा खः। हानं १९५६ सनय् जिमि योह्म जुजु महेन्द्रया संरक्षताय् गुगु चतुर्थ विश्व बौद्ध सम्मेलन न्यायकाः विश्वया कुं कुलामं बौद्ध प्रतिनिधिपिं बुद्ध क्षेत्र नेपालय् दु स्वके फत व नं षष्ठ संगायनाया समाप्ति व २५०० नीन्यासःगूगु बुद्धजयन्ती समारोहया सुऔसरय् बिया दीगु छि थें ज्याह्म महान् बौद्ध शासन संरक्षकया शुभ नामयात ल्वयूक नायूगु जुया नं प्रेरणा व प्रोत्साहन दायक सन्देश कुबुया बिज्याःपिं सुपतिपन्न आदि संघगुणं संयुक्त जुया बिज्याःपिं भन्तेपिनि शुभ आशीर्वाद व श्यामया बौद्ध बन्धुपिसं बुद्ध भूमि नेपाल प्रति क्यना दीगु प्रेम व श्रद्धाया सुफल जक खः।

अध्य नं महामहिम,

जिमिके मेगु छुं मदुसां प्राचीन कालंनिसें बौद्धदेश धकाः नांदना च्वंगु नेपालया बौद्ध जनं दकले च्वछाया तःगु स्वयंभू चैत्यराज व वस्पोल जगत शास्ताया जन्म स्थान लुम्बिनी थन दनि। थ्व हे निता चखुंचिया सर्बे न्ह्यच्याकाः २५०० दँया सन्देशय् महामहिमं आज्ञा जुया दीथें विश्वया बौद्धपिं सकलें परस्परय् कलह विग्रह तोताः समग्गी जुयाः अनागत बुद्ध शासनयात नं हानं सुथस्या सूर्य थें थिका यंके फय्-केत महामहिमयागु स्नेह युक्त आशीर्वादया याचनापूर्वक नेपालया साधारण बौद्ध जनया पाखें थ्व चिकिचा धंगु 'अभिनन्दन' जंकसां द्वहलपेगु धृष्ठता यानाः च्वना। जिमित पूर्ण विश्वास दु च्वय् बिन्ति याना थें ब्रह्म विहारय् विचाः दुह्म महामहिमं जिमिगु त्रुटि व अभाव छुकियागुं हे च्यूताः मतसे सम भाःपाः उपेक्षा यानाः थःगु विशाल हृदये छकूचा थाय् बिया दी।

जय बुद्ध भूमि नेपाल !
जय बौद्ध राष्ट्र बर्मा !

बुद्ध संवत २५०६ पोहेलाथ्वः

बर्माया प्रधानमन्त्री श्री ऊ नुया सेवास

अभिनन्दन

(लुम्बिनी कमिटीया अध्यक्षपदं)

महामहिम,

थज्याःगु विश्वय् हे अशान्ति थें जुया च्वंगु बखतय् विश्वशान्तिया प्रतीक 'विश्वशान्ति चैत्य' दुगु स्वर्णद्वीप बर्मानिसें थन थ्यंक दुःख सियाः भाःह्म महामहिमयात शान्तिमार्गया आचार्य जन्म जूगु थ्व लुम्बिनी स्वागत याय् दुगु धास्थें लय्‌तायापुगु खँ खः।

द्वलंद्वः दँ न्हापा थ्व नेपालं अभिराजा' व 'धजराजा' पिं बर्मा

वनाः अन हे निवास यानाः वंगुलि भाव सम्बन्ध स्वाना वया च्वंगु मित्रराष्ट्र' ध्याःह्म महान् मित्रयात विश्व मैत्रीभावनाया उपदेशकया प्रादुर्भाव जूगु थासय् अभिनन्दन याय् दुगु जिमि तःधंगु सौभाग्य खः।

देश जक बौद्ध देश जुया च्वंगु मखु देशया राष्ट्र धर्म नापं बुद्ध-धर्म धकाः घोषणा यानाः ध्याःह्म धर्मबन्धुयात व हे धर्मया प्रवर्तकया जन्म भूमी ध्याय्के दुगु थ्व भूमिया विशेषता खः।

अपाय् धंगु राष्ट्रया प्रधानमन्त्री जुया नं सम्पूर्ण धन-सम्पत्ति त्याग यानाः भिक्षु तक नं जुया दीगु त्याग भावना दुह्म बोधिसत्वयात थ्व बुद्ध भूमी दर्शन याय् दुगु जिमिगु पूर्वजन्मया पुण्यया प्रभाव खः।

मेगु छु बिन्ति याय् राजनीतिकुशल, स्वर्गीय ह्यामर शोल्डया शोचनीय निधन लिपा श्री ऊ० थान् यू० एन० ओ० या सेक्रेटरी पदे नियुक्त जूगु नं छिगु वर्तमान तटस्थ नीतिया सुपरिणाम खः।

ह्मानं स्वेदगुँफया आदि अनेक चैत्यराज व बुद्ध मूर्तिया समूहं ज्वाला ज्वाला थिना च्वंगु, धर्मप्राण जुजु मेण्डुया श्रद्धाया चि स्वरूप दुरुलवहृते किया तःगु त्रिपिटकया धर्मस्तम्भ दुगु पूण्य भूमि ध्याःह्म जिमि ह्ने बहःह्म पाहाँयात जिमिसं छु न्ह्यच्याकाः लय्ताय्के ? जिमिके नेपाः गालय् दुगु स्वयम्भू चैत्य आदि चिभाः, स्वनिग यां लाय्कूया प्रकार प्रकारया देगः नं स्वया हे दी धुंकल, जिमिके मेगु छितः ब्वहलपे ब्वःगु, क्यने बहःगु वस्तु ल्यं दुगु मखना, उकिं कान्तिपुरया व स्वयम्भू आदि चैत्य व थ्व लुम्बिनीया स्मृति नं तातुइकेया निंतिं जक थ्व ल्वहँया चीचागोगु चैत्य व थ्व लुम्बिनी न्हूगु विहारया सिँया दसु छगूसां ब्वहलपेगु धर्मोदय सभा लुम्बिनी कमिटिं उचित ताल।

उकिं, हे मित्रराष्ट्रया महान् दूत भः सँजिमिगु दुनुगलंनिसेंयागु पूजा फया दिसँ ! छाय्धाःसा–'पुज्याय्गु पूज्य जूपिन्त थ्व हे खः भिंगु मंगल !'

जय बुद्ध भूमिनेपाल !

जय बौद्ध राष्ट्र बर्मा !

लुम्बिनी ने. सं. १०८२ पोह्वेलाथ्वः

गणतन्त्र चीनया सांस्कृतिक उपमन्त्री श्री हू यू ची व चीनी शिष्ट मण्डलया सेवास

लसुकुसु पौ

महामहिम व बन्धुपिं,

छिकिपिन्त थथे थःगु पिखालख्वी थ्यंक लसुकुसु याय् दुगु जिगु सौभाग्यया सिबे नं जिमि जःला खःला राष्ट्र महान् चीनया महान व्यक्तिपिनि महान् हृदयया परिचय खः। फासँ, जिगु थ्व भिखाचा छेँ पवित्र याना दिसँ।

सांस्कृतिक दूतपिं,

खः १९५६ सनय् नेपाली सांस्कृतिक प्रतिनिधि मण्डलया सदस्य जुयाः छिकिपिनि विशाल चीने चाःहिला। अनेक मान सत्कार फया, अनेक दर्शनीय थाय् व अनेक सांस्कृतिक प्रदर्शन नं स्वया, गुकी थ्व नेपालया संस्कृति नाप आपालं आपाः सादृश्य खना। साहित्य, संगीत व चित्रकलाय् जक मखु, देगः चीभाः आदि स्थापत्ये जक मखु, ख.मू, ईंचा, खुँई आदि बुँज्याया ज्याभले जक मखु नयूत्वनेगुली नं त ता घासा दय्का सकतां घासा तप्पाःगु भुइ छाय्पाः सव लें मुनाः नय् गुली तक नं सादृश्य खना, गुगु भीपिं निखलकं पुलांपिं सभ्य खः धयागु चिं खः। तर जिमिसं सांस्कृतिक प्रतिनिधि मण्डल जुया वना नं खास नेपालया संस्कृति क्यने मखं, साहित्य संगीत, कला व सभ्यता नं छुं हे ब्वय् मखं। उकिं जितः गुलिगुलि चीनय् लुमुगु स्वागत सत्कार जुल उलिउलि थःत फं फं मछि तायाः सुख मदया वल। लिपा जिपिं पिकिंगं वेला कयाः वय् त्यःबले एयरपोर्टय् पलख पी माःगुलि मौकाय् लाकाः महामहिम सांस्कृतिक मन्त्री श्री सेन. येन पीन. यात निवेदन यानागु दु – "न्हापांया सांस्कृतिक मण्डल जुगुलिं जिमिसं खास यानाः नेपालया संस्कृति छुं क्वना वय् मफुत, क्यने मफुत। उकिं महामहिमपिं गबलें नेपाः फाल धाःसा जिमि मां नेपालं चीन व नेपालया मंकाःगु

संस्कृति बाँलाक क्यनि।" धाल्थें थौं शिष्ट मण्डलं सहित महामहिम नेपाः भाया च्वन, उकिं सूर्यया प्रतीक मतं क्यनाः सांस्कृतिक लसुकुसु यानाः च्वना-भासँ, न्हय् पुस्तां निसें दुथे फुथे मुंका तयागु चीन व नेपालया कलावस्तु स्वया दिसँ।

इने बहःपिं पाहाँपिं,

जिमि 'सगं' या निगू क्रिया दु-छगू सगं बीगु व मेगु सगनं द्वीकेगु। थौं जिमि इने बहःपिं पाहाँपिन्त सगनं द्वीका च्वना, छाय्-धाःसा सगं बीगुया सिवेनं आका भाकां सगनं द्वीगु तःधंगु मङ्गलया सुचं खः. गुकी नम्रताया प्रतीक स्वां. दृधताया प्रतीक गोग्वय्, एकताया प्रतीक जजंका शोभाया प्रतीक सिन्हः व चन्द्रमाया शीतलताया प्रतीक गोंधौ नं दु। उकिथागु जलय् विश्वास पूर्वक सिचुक दिसँ।

योपिं पासापिं,

जिमि अनेक प्रकारया नसा मध्ये ख्यें दकले त जि धकाः च्वछाया तःगु दु। न्ह्यागु तःजिगु भ्वजय् व न्ह्याह्नं इनेमाःपिन्त पाहाँ याय् बले ख्यें मदय्क मगाः। न्ह्यागुं ब्वय् स्वय् हे नायो पहः वय्क दकले घँ ने बा न्ह्याःने च्वना च्वनि। थथे नसा मध्ये त जि जूगुलिं सुं थःथिति इष्ट मित्रपिं वइ वनिबले बा छुं . मेगु मङ्गल कार्ये सगं बीवले नं ध्व ख्यें व न्या मदय्क मगाः। थौं नं, ध्व मङ्गल कार्ये नं व हे सगं जिमि योपिं पासापिन्त लः ल्हाना च्वना। ध्यो व साखः, दुरु व लः थें जाःपिं मित्रताया प्रतीक ध्व ख्यें व न्याया सगंफया दियाः भीगु मित्रता भं कालुका दिसँ।

स्याःपिं दाजु किजापिं,

जिमि ब्व मध्ये दकले तःजिगु ब्व खः थाय्भु, गुगु साधारण जीवने स्वको हे जक न्ह्यच्याय् खनि-मचा जंकबले, ह्वंकइबले व ज्याथ जिथि, ज्वीक म्वाय् फुसा ज्या जंकबले। अथ्य हे ततःधंगु महायानी पूजा ब्वीबले द्यःद्यःपिन्त, जुजु व कुमारी आदि पूज्यपिन्त, दुचाय्केबले

जिचा भाजुयात व विशेष परिस्थिती निमन्त्रित विशिष्ठ व्यक्तिपिन्तं नं थ्व थाय् भु न्ह्यच्याकु। अथे हे थौं नं जिमि बन्धुदेश चीनं जिमिगु हे निमन्त्रणाय् भाया च्वंपिं महामहिम सहित दाजुकिजापिन्त व हे थाय् भु द्वहलपा च्वना, श्रद्धां ब्यूगु घू पासःयात दीपंकर तथागतं ग्रहण याना बिज्याः थें चिपं थिया दिसँ, गुकी छुं भचा मनूतय् नसा त्वसाय् मदय्क मगाःगु उपादान (न्यूट्रीयन्ट) व खाद्यप्राण (भिटामीन) दुगु नसा त्वँसा दु। धात्थें धात्थेंया खँ प्राचीन सभ्यताया भण्डार महान् चीनया ल्यू ल्यू थ्व नेपालं नं न्हापां निसें हे अनेक प्रकारया नसा त्वँसा ज्याय् व्यलाः सभ्य ज्वी घुंकुगु दु धकाः गौरव ताय् थाय् दु, गुकियात सभ्यताभिमानी पश्चिमी राष्ट्रं आः आः तिनि द्रव्यगुण थ्वीकाः सीकाः ह्यगँ च्वन तिनि।

सहृदय मित्रपिं,

थ्व खँ छिकिपिसं सिया हे दीगु दु-जिमि मेमेगु देश नाप नं मैत्री सम्बन्ध दु। उकिं व व देशं अनेक प्रकारया सौगात बया च्वंगु दु। व हे मित्रताया चिन्ह स्वरूप थ्व ग्वाः ग्वय् मसला नं जिमि महान् मित्रपिन्त कच्छुनाः न्ह्यचीका च्वना, स्वया दिसँ गनं गुथासं बया च्वंगु खः।

कलाविद् बन्धुपिं,

अनेक प्रकारया संस्कृति दु थें सांस्कृतिक स्वतन्त्रता नं दुगु छिकिपिनि महान् चीनय् गुलि प्रकारया संगीत दु व खँ सीकां सीके फइगु खँ मखु, अथ्य नं जिमिसं तःथायमछि ताःगु व न्ह्याक न्यंसां लुमदनिगु छपु निपु म्येया सूर जिगु न्हाय्पने आः नं थ्वया च्वंनि। व हे सूर नाप जोजो लाः थें च्वंगु थन दिल्ला व गुं लाबले हालिगु सिन्हाज्या म्ये व सिलु म्येया छगू निगू चरण पासा लोकरत्नजुं न्यंकइ। खः मखु विचाः याना दिसँ। नाप नापं थौंकन्हे वसन्त जूगुलिं वसन्तया सूरे नेपालया बौद्धतय् दृष्टी चीन छु खः, महान् चीनया महान् गुरु मञ्जुश्रीनं गथे थ्व नागबास दहँ या लः छुनाः देश दयूका बिल व नं न्यना दीर्त कृपा याना दिसँ।

साहित्यिक पासापिं,

नेपालया साहित्यिकपिं थमं च्वया तयागु सफू छगू निगू हे थःके मद्‌या च्वने योपिं, उकिं जिथाय्‌ दुगु जिं च्वया तयागु छुं छुं सफू व जिगु रचना नं दुथ्याःगु छुं सफू नं छिकिपिनिगु थ्व शुभागमन लुमंकेत जक देछाया च्वना। थ्व तुच्छ व्यक्तिया महान्‌ इच्छा पूर्ण याना दीगु कृपा याना दीला ?

हनेबहःपिं प्रतिनिधिपिं,

क्षमा याना दिसँ, भावावेशे लानाः छु छु जक धाय्‌ लात थें ! थ्व फुक्क छिकिपिसं महान्‌ चीनय्‌ चाःहीकाः न्यासि चाय्‌का हःगुलिं धाय्‌ ल्हाय्‌ छाःगु खः। उकिं ल्हा. जपाः इनाप याना च्वना छुं द्वंगु दःसा क्षमा याना दियाः जिगु हार्दिक शुभेक्षा महान्‌ चीनया सकल बन्धुपिं-थाय्‌ थ्यंका बिया दीगु नं कृपा याना दिसँ।

१८।२।६४

अकिंचन

चित्तधर 'हृदय'

भ्फासँ दिसँ

(नेपाल भाषा परिषद्‌या अभिनन्दन)

श्रीमान्‌ प्रो. ग्रिगोरीबन्दा रेभ्स्की महोदय,

श्रीमान्‌ डा इल्या रेड्‌को महोदय व

पासापिं,

जिमि मित्रराष्ट्र सोभियत संघया महान्‌ क्रान्तिया ५१ गू गु वार्षिकोत्सवय्‌ व्वति कायेत नेपाल भ्फाया स्वंह्म सोभियत संघया एशियाली महाविद्यालयया विदेश विभागया प्रमुख श्रीमान्‌ प्रो ग्रिगोरीबन्दा रेभ्स्कीया स्वागत याय्‌ दयाः जिमित अत्यन्त लयता वः।

छाय्‌धाःसा छिकिपिनि महान्‌ देश, जिमि मित्र देश सोभियत

संघ मित्रताया नातां नेपालयात आर्थिक सहायता जक बिउगु मखु कि शैक्षिक व सांस्कृतिक क्षेत्रे नं अनेक विद्वान्, कलाकारपिनिगु आदान प्रदान यानाः याकाः ग्वाहालि याना च्वंगु दु। अनेक रूसी भाषाया सफू नेपालीं अनुवाद याकाः, अथे हे थनयागु सफू रूसी भाषाय् अनुवाद यानाः थ्व सम्बन्धयात अज्ज क्वातुका च्वंगु दु। जिमिसं नं, जिमिगु नेपाल भाषाय् नं रूसया महान् कथाकारपिं पुश्किन टाल्सटाय, चेखव, गोर्की, मेनशिकोभपिनिगु ५ पु कहानी अनुवाद याना क्यागु दु। मेमेगु बाखं नं अनुवाद याय् गु स्वया च्वंगु दु।

थुकथं मैत्री सम्बन्धया नाप नापं सांस्कृतिक सम्बन्ध नं क्वातुया वया च्वंगु मित्रराष्ट्र सोभियत भूमि, गुगु भूमियात रूसीसाहित्य- देगःया लुखा धाय् ल्होंह्म पुश्किनं पवित्र यानाः थकुगु दु, महान् विचारक लियो टालस्टायं थःगु उच्च विचारं व्याप्त यानाः थकुगु दु, नापं गरीवतय् पासा धाय् बहःह्म गोर्कीं थःगु कथा साहित्ये ज्यापु ज्यामितय्त सजीव यानाः क्यना थकुगु दु। विशेष यानाः १८४० सनय् जन्म जूह्म नेपाल विद् स्व. आई, मिनाएवं १८७५ सन पाखे नेपाः झायाः 'नेपाल भाषा शब्द कोश संग्रह याना यंका दीगु व मेह्म नेपाल विद् आई. राविनोविच, गुह्मस्यां नेपाल भाषाय् प्रकाशित साहित्यया छगू समालोचनात्मक लेख "सोभियत स्कोयी वोस्ताको वेदेनाइ" धाःगु पत्रिकाय् छापे याकाः नेपाल व रूसया थ्व सम्बन्ध अज्ज क्वातुका दीगु दु।

ह्नानं वय्क राविनोविच, छि भाजु इल्या रेड्को व श्रीमती आगानिनापिं जानाः नेपाली भाषाया नापं जिमि नेपाल भाषा साहित्ये अभिरुचि कयाः रूसी भाषाय् अनुवाद याय् गु ग्वसाः ग्वया च्वनादीगु दु धकाः उखुनुतिनि वया वंगु रूसी सांस्कृतिक प्रतिनिधि मण्डलं कना थकुगु दु। आः ह्नानं जिमिसं मेगु लय्ता सः नं न्यना व स्व मिनाएवं न्हापा संग्रह यानाः यंकातया दीगु कोश प्रकाशित ज्वीगु जुया च्वंगु दु।

मेगु ह्नानं थौं हे तिनि छगू लेख सोभियत भूमी खना गुगु लेख छिकिपिनि साइवेरिया स्थित 'बुर्यातियाया बुद्ध मन्दिरया विषये च्वया

त गु ख:,गुकी जिमि थाय् थें ज्यागु पौ दु ह'नं जिमिगु रंजना आख:या कूटाक्षर (मनोग्राम) दुगु चीभा: नं खना, हानं मेगु थ्व नं खना जिमि थाय् नं दुगु सहस्रभूजलोकेश्वर आदि अनेक महायानी बौद्ध देवी देवतापिनि मूर्ति । थुकिं नं सीदु भी नेपाल व सोभियत संघया धार्मिक व सांस्कृतिक सम्बन्ध गुलि पुलां व गुलि कातु ।

ह:, थज्या:गु जिमि मित्रराष्ट्र सोभियत भूमिं भा:म्ह मित्र प्रो. बन्दारेभ्स्की महोदय व जिमिसं ३।४ दँ न्ह्यवंनिसें म्हसिया च्वंम्ह पासा डा इल्या रेड्को महोदययात नं नापं स्वागत याय् दया: नेपाल भाषा परिषद् परिवार दुगंछि लय्ता: ।

उकीसनं थुगु खं भन हे अप्वो लय्ता व: कि याकन हे थ:पिनि प्रिय मातृभूमि लिहाँ भाइपिं हने बहःपिं पाहाँपिसं कृपा तया: थ:पिनि सहस्र ज्या दय्क दय्क नं लिलाका: जिमि कार्यालय पवित्र याना दीगु खना: ।

उकिं हानं छको नं निम्ह साहित्यिक बन्धुपिंत दुनुगलंनिसें अभिनन्दन याना—भासँ, दिसँ !

१०।११।६८

नेपाल-संस्कृति

संस्कृतिया परिभाषा विश्वया विद्वान् वर्गं "शुद्धि, संस्कार, सुधार, सुं व्यक्ति बा छुं जातिया मनया रुचि, आचार-विचार कला कौशल, सभ्यता आदि क्षेत्रय् बौद्धिक विकासया चिं खने दइगु सकतां खँ" इत्यादि न्ह्यागु धकाः बिया तःसां भीसं कवाला स्वत धाःसा थ्व चा-न्हि, थ्वः-गाः, चिकुला-ताझा, उत्तरायण-दक्षिणायण आदि अःखः कंखः दुगु संसारय् भीगु नेपाल-संस्कृतिया नं निगू पक्ष खनि। छगू— मेमेगु राष्ट्रया थःथःगु संस्कृति धाइ थें भीगु नं मेमेगु राष्ट्र बा जाति नाप छखे चिलाः क्यने छिंकः फयक जिगि जिगि च्वंक छायूपा तःगु भीगु नेपाल-संस्कृति, मेगु गुगुं उन्नत राष्ट्र बा जातिया सम्पर्कं व गु न्हून्हूगु चाला बालायात त्यंक थःनाला मकासे थःपिनिगु तालं छुं परिवर्तन यानाः नेपाल संस्कृति यानाः छ्यूगु व थःपिनि नेपाल-संस्कृतिया विशेषतां मेमेगु राष्ट्रयात नं प्रभावित यानाः थः नायकाः निगुलिं राष्ट्रया सांस्कृतिक सम्बन्ध सुदृढ ज्वीका यंकेगु।

आः भ सँ, भीसं व व विषये छुं भति विचाः याना स्वय्—

खः थ्व नेपालया भूभाग ह्म, भूगोलय् स्वःसा मुलुच्वकाचां जक चिं तय् छिं, जन संख्या नं ल्याः ख्याना स्वःसा सच्छी छह्म नं मथः। अथेनं थुकिया हिमालीय प्राकृतिक सौन्दर्य व तराइ प्रदेशया सस्य श्यामलतां यानाः विश्वया मिखा श्वयकंका च्यूगु दु, थुकिया प्राचीन स्वतन्त्र परम्परा व सभ्यता व संकृति जाःगु सार्वभौमिकता विश्वया विद्वान् वर्गया नुगः थुखेपाखे कमायका त गु दु। उकिं हे थ्व नेपालया च्वापुगुँयात महाकवि कालीदासं पृथ्वीया मेरुदण्ड धाःगु व नेपाः

ग'लय् वक 'नेपाल' यानाः दुत काय् फुगु नेपाल-संस्कृतिया विशेषता खनाः हे ज्वी 'रिजली' साहेबं नेपाल वासिन्दातयत 'राष्ट्रीय जाति' (नेशनल काष्ट्स्) धका. धाःगु ।

ख नं थ्व नेपाल पर्वतराज हिमालयया प्रतापं यानाः भूगोलया गुगु भूभाग नाप जोमलाः अथे हे थनया मनूतय् रूप-रंग जक मखु चाला बाला व खानपान नं मेमेगु देशया मनूतय् नाप उत्ति मग्यं। थुकी पौराणिक बाखंकथं विचाः याःसा स्वर्ग बा देवभुवन धाःगु दकले तःजाःगु पर्वत सुमेरुया त्वाथलय् धाइ । व थ्व हे नेपाल खः, हानं थ्व नेपाल शब्दया प्रयोग रामायणया निर्माण ज्वी न्ह्यः नेपालया छह्म पण्डित अमरसिंहं रचना याःगु अमरकोशय् व कौटिल्य अर्थ शास्त्रय् नं जुइ धुंकुगु दु । अले थनयागु न्ह्यागु खॅ मेमेगु देश नाप पाइगु हे जुल । हानं दशअवतार कथं विचाः याःसां दकले न्हापांया विष्णुया अवतार मच्छ (न्या) धाइ । उकी नं थन मेगु हे रूपं बाखं दु-देवदेव महादेवया 'स्वस्थानी' आदि अनेक बाखंया नाप नापं वसपोलया गुरु रूपं प्रकट जूह्म मत्स्येन्द्रनाथ (बुंगद्यः) या महात्म्य । अथे हे सृष्टि पाखें स्वत धाःसा नेपालया स्वयंभू पुराण अनुसार ज्योति रूप स्वयंभू उत्पत्ति जुयाः उकी पंचरंगया पञ्चाक्षरं पंच बुद्धया आविर्भाव जुसेंलि व न्याह्म बुद्ध मध्ये अमिताभ बुद्धया शक्ति पाण्डुरा पाखें पद्मपाणि बोधिसत्व उत्पन्न जुल, अले वसपोलं जगत् रचना यायगु इच्छां ब्वहलं अजाजु (ब्रह्मा) ... ... आदि सृष्टि यानाः निगः मिखां चन्द्र-सूर्य सृष्टि याना बिज्यात हँ । हः, व हे जगत् चक्षु चन्द्र सूर्य न्ह्याबलें विश्व कल्याणया निंतिं कृपा दृष्टि तया च्वनि धयाथें चन्द्रसूर्यांकित ध्वाँय ब्वयूकाः सकभनं क्यना तल; थौंतक नं देग. देगलय् जक मखु नेपालया राष्ट्रध्वजा जुयाः यू एन ओ. या ध्वजातालिकाय् जक जोमदुगु थाय् कया च्वंगु मखु कि चन्द्रमाय् नं थ्यंकाः ब्वया च्वने धुंकुगु दु ।

थुकथं व पञ्चबुद्धपिनि न्यागू कुलया विचाः यानाः व न्यागू कुलय् अनेक बोधिसत्वपिं व देवदेवतापिं दुथ्याकाः अनेक मूर्ति स्थापना

याना त गुलिं थ्व नेपालयात प्राचीन बौद्ध देश धकाः व अमरसिंहं थःगु अमरकोशया स्वर्गवर्गय् ब्रह्मादि देवदेवतापिनि नांयां न्हापा बुद्धया नां उल्लेख याना त गुलि थन न्हापांनिसें बौद्धत दु धकाः नं जगतं हना वया च्वन ।

अथे धकाः थन मेगु धर्मावलम्बीत मदुगु मखु, नाप नापं थन शैवत नं गाक्क निवास याना च्वंगु दु । धात्थें धाय् धा सा महाभारत वर्णित किरातीतसें जक थन वास याना च्वंगु मखु 'महाभारत' नांगु पर्वत श्रेणी नं थन दु, गन पाण्डवपिं गुप्तवास च्वन धाइ; अर्जुन व किरात (महादेव) या युद्ध जुल धाइ । उकिं निगुलिं धर्म माने याइपिं नेपाःया जनतां निगुलिं धर्मया देवदेवतापिंत माने यानाः थःपिं थुगु धर्मावलम्बी धकाः क्यनेत थःथःपिनि लुखा फुसय् चाचिं तयाः गणेश कुमारं सहित महादेव मूल यानाः त्रिदेवता व पंच्वबुद्ध च्वय्‌गु याना तःगु दु । नाप नापं निगुलिं धर्म छ्पागु चिं मुख अष्टमी खुनु पशुपति महाद्य यात पञ्चबुद्ध दुगु मुखः पुइकेगु चलन थौं तक ल्यं दनि ।

थुकथं थःपिनि धार्मिक विश्वास अनुसार नगर व गांया त्वाः त्वालय् अनेक देवदेवीपिनि पीठ आदि स्थापना याना वन । उकी नं आपाः याना लुति, लुमरी आदि अजिमाद्यःपिनिगु व छुं भचा पचलि आज्जु आदि आज्जुद्यःपिनिगु । अज्ज उमा महेश्वर जक मखु अर्ध-नारीश्वर व लक्ष्मीनारायण नं थाय् थासय् स्वना तःगु दु । थ्व खः नेपालय् नरनारी समानताया छगू पुलांगु दसु । हानं छगू थ्व नं धाय्‌गु अप्पो ज्वो मखु भारतय् थें जातपात व छूत अछूतया भेदभाव थन मदु । छाय्‌धाःसा थन देगलय् देगलय् द्य.पालाः हे (हिन्दुस्थानया संगतं यानाः दय्‌का तःकथं धाय्‌गु जूसा लःचले मजूपिं) नाय्, जोगी, पोध्या आदि । उकिं थन बुंगद्यः, गुह्येश्वरी व महांकाःद्यः आदि जक मंकाः जुया च्वंगु मखु कि शैव-शाक्तत स्वयंभुइ वं थें बौद्धत नं पशुपती वना हे च्वन । अथे हे थःपिं वीर जाति जूगुलिं शैव बौद्ध निखलःसिनं वीर-ताया मूर्ति भींद्यः माने याना च्वन, अैज्ज फिनिदँय् छको भींद्यः थाहाँ

बिज्याङ्गु धकाः ल्हासा थ्यंक नं यंकाः सम्मान पूजा याना च्वन।

थज्याःगु समानता विश्वबन्धुता व धार्मिक सहिष्णुताया भाव नेपाल पुत्र भगवान् बुद्धं अंश भाग तोता थकुगु धाय्‌ला वा वसपोलं कना बिज्याःगु बुद्ध धर्मया वरदान धाय् नेपाःमांया धुकुती ल्यना च्वंगु दु। उकिं हे यानाः नेपालं नेपालय् वक छ्वाः यानाः 'नेपाल' यानाः दुकाय् फुगु खः, याना वया च्वंगु खः। फलस्वरूप न्हापा न्हापा देवासुर संग्रामय् द्यःपिं बुनाः पशुपती शरण व.बले महादेवं शरण कयाः चलाया रूपं ग्वल गलय् तयाः बालाचःरेया बीभः (सनवीज) नका त.थें लिना लिना भारतं वःपिं सुनयश्री मिश्र आदि पण्डितपिं, अनेक राजा, रानी, राजकुमारपिं व नवाब-बेगमपिन्त नं शरण कया तल। अथे हे बिडुदभया भयं ग्यानाः त्रिसिवःपिं शाक्यतय्‌त शरण कया तल। अमित पूजा-प्रार्थना याय्‌त बाहा देगः जक मखु मस्जीद नं दय्‌के बिया तल। थ्व धार्मिक सहिष्णुताया चिं अद्यापि झीगु न्ह्यःने दनि। लिपा लिपा नं निखलः निखलः वैद्यराजपिन्त नेपाल समाजय् दुथ्याकाः 'नेपाल' याना तल। अथे हे मल्लकालया अन्त पाखे ख्रिष्ट पादरीतय्‌त नं स्वतन्त्रता पूर्वक धर्म प्रचार याय्‌गु व करबल छल मयासे मनोमान खुसिराजिं थःपिनि धर्मय् दुकाय् दुगु लालमोहर यानाः तासिथुली थाय् बिया तःगु दु।

झी मनू, उकिं झीत मेमेपिं प्राणीतय्‌त थें म्वाय्‌त फय्, लः व नसा जक दयां मगाः। न च्वनेत प्वाः, खः, पाक बा गः जक दयां गाः। उकिं झी सृष्टिया सर्वश्रेष्ठ सामाजिक प्राणी जूगुलिं थःपिनि नेपाल-समाजया विकास अनुसार थःपिसं द्रव्यगुण ह्वस्यूगुया चिं स्वरूप न्यागू प्रकारया सारतत्व व न्यागू हे प्रकारया खाद्यप्राण दुगु नसा-त्वसां जाःगु थाय्‌भु न्ह्यच्याना वया च्वन। अज्ज अज्याःगु थाय्‌भु न्ह्यच्याके माःगु जंक पस्ता आदि संस्कार व पताःछा, सख्वाःपा आदि धर्मकार्यया स्य.भ्वय् न्याय्‌क्वाः छ्गू प्रजातन्त्रात्मक राज्य व्यवस्थाय् थें छ्यांजय् (मन्त्रीपिं), भरी-भरी, मरिभरी, घासाभरी,

सुलिं सुवाः (सचिव व डाइरेक्टर), ल्हिकाः, नकेचिता (कामदार कारिन्दा) आदि व बाहा बहाया पूजा व भ्वजय् पचिहापिं आदि नियुक्ति यानाः थ.पिनि राजनीतिया नमोवागी' स्यना वया च्वंगु दु। लिपा मेमेगु राष्ट्र नाप सम्बन्ध दया वःलिसे पोलाउ, चप्पा, ममःचानिसें थौं कन्हे ला केक पाउरोटी व ह्वीस्की-ब्रान्डी आदि नं भ्रीत मद्‌यक मगाय् धुंकल।

अथेनं भ्रीसं थज्या गु हे जंक (भीमरथ, देवरथ, महारथ यात्रा) लुमंकाः विश्वया साहित्यिक क्षेत्रय् खलबल ज्वीक प्रधानमन्त्री सहित नेपालया सलंसः साहित्यिकपिसं कवि शिरोमणि लेखनाथया जंकखः सालाः रथयात्रा याना।

हानं थःपिनि पस्ता (ब्याहा) वले थ.पिनि सभ्यता च्वजायक संस्कृत साहित्ये उल्लेखित श्रृङ्गार साधनया सिबे अप्पो दु धाःगु जोकतः व सँप्याके ज्वलं ज्याय् ख्यला वया च्वना। छ्यलंनिसें तुती ध्यंकया लुँस्वां, न्यापुसिखः, मोतिचाः, तक्का, बाहि, कल्या, प्याखं अंगू, तायो, सुता, पायो, तुतिबकी इत्यादि अनेक तिसां तीकाः ख्वलचा-देमाचानिसें फोसि, बाता, त्यप व यं-केको-तीमा आदि थाज्या ज्वलं ध्यंक सभ्य मावन जीवनयात माःगु सिबेज्वलं कसः बियाः थःपिनि सुरुचि व सम्पन्नता जक ब्वया च्वनागु मखु इही याय्‌गु धकाः गुगुं देशया गुगुं धर्मय् मदु थें मिसा मचातय्‌गु छगू संस्कार इही (सुवर्णकुमार नाप विवाह) याना च्वना, व नं बौद्ध व शैव निखलः सियां मंकाः यानाः।

वसः; थ्व ला धाय् हे मोल, पशु व मनू पाइगु हे थुकिं। उकिं भ्रीसं न्हापां कपाय् क्यनाः, तँय् किकयाः अनेक सिँख्वला रंगं थःपिसं हे छिनाः माथं, पुन्तू जक मखु हलेगो, मलेगो, न्याकं बिरची आदि बुत्ता थकयाः थानाः वसः पुना वया च्वना। आखः दुगु पुतुचा, देगः आदि बुत्ता थकयाः कोखागा व कात्वासां नं भ्रीसं थाना, हना च्वना। समय अनुसार देश विदेश नाप सम्बन्ध अप्पो दया वःलिसे पर्दाकाल तं, सँय् कयूता, चिनिया क्राँच आदि अन अनया वसः पुना हइं

थौंकन्हे स्कर्ट फ्रक व सुट पाइंट थ्यंकं थःनाला ह्या च्वन ।

नख', सन्सारय् सकसियां दु–नेपाःया स्वांयाःपुन्ही व त्रिभुवन जयन्ती थें ज्याःगु थ. देशया महान् व्यक्तिपिनि संस्मरणय् न्याय्का तःगु ह्मपूजा व फागुण ७ गते थें ज्याःगु राष्ट्रीय पर्व । अथ्य नं मेमे-थाय् न्ह्याथेंज्याःगु नखः दसां भ्रीथाय् थें हुच्चा पन्ति विशेष स्वास्थ्य दायक रोग नाशक वस्तु नयत्वनेगु व छु ऐतिहासिक व वैज्ञानिक महत्व नं दुगु नखः मेथाय् उस्त दइमखु । हानं थज्याःगु नख', मेलाः बा जात्राबले थौं कन्हेया भाषां धाय्गु सा "स्काउट" धाय् ल्वय्क घः कुबुयाः लः त्वंकः वनेगु गुथि नं भ्री दु । थ्व खः भ्री आज्जुपिसं सामाजिक जीवन बांलाक न्ह्याका वनेत गथे गथे छुछु याय् माः धकाः स्यूगु, सःगुया चिं ।

थुकियात ल्वय्क भ्री कासा बा खेल नं घःकासा, धुँकासा, साय्कासा, आदि कथाकासा व ध्वाय्कासा, तेलकासा दोहँकासा आदि ल्योकासा नित्तां दु । थुकिं यानाः हे पुलांपि ज्याथ जिथिपि बल्लाःगु व थपिं उलि समाज हने सःगु ज्वी ।

धात्थेंया खँ नेपाल-समाजय् बुसांनिसें सीबलय् तक जक मखु सीधुंकाः लत्या खुला दकिला तक गुगु सुच्चिनीच्चि याना वया च्वंगु दु, उकी छको विचाः याना स्वःसा भ्रीगु वैज्ञानिकताःया विज्ञापन ज्वी-थुमिके गुलितक रोगया कीटाणुयागु व स्वास्थ्य रक्षाया विचाः दु । छाय्धाःसा बुइबलय् पिभ्यगः वाय्गु व सीबलय् छ्वासय् वाय्गु ला 'व्यथित' जुया धापूकथं तथ्यांक विभागय्'त जनगणनाया ल्याः बीगु हे जुल, मेगु सीबलय् सौबँ थिलेगु निसंया न्ह्यन्हुमा, दूष्यंकेगु घःसू जज्ञ व लत्या, खुला, दकिला आदिया याय् माःगु सुच्चिनीच्चि थ्व खँ कना च्वंगु दु ।

अथे हे समाजया बांलाक व्यवस्था याय्त नकिंपि सहित न्याह्म थकालि, थाय्पा व ज्याया नायो धाधां त्वा.मो, देमो (जुजु) नं ल्ययाः मेपिं भाजु मय्जुपिन्तया सिबे च्वय् तयाः निगुलिं धर्मया

द्यःपिन्त थें हना वया च्वना। अज्ज अप्पो शक्ति सम्पन्न ज्वीके माः धयागु विचारं नेपालय् शक्ति स्वरूप माने याना तयापिं पचली-लुमरी आदि द्यःपिनि प्याखंया मूखड्ग नं भिंनिदँय् छको जुजुया खड्ग नाप हीकेगु याना वया च्वन। अज्ज जिपिं क्षत्रिय खः, देशया निंतिं ल्वाय् माःसा ल्वायूत जिपिं तयार धकाः दँय् छको चालंया पायाः नं वया च्वंगु दु। उखुनु उखुनु तक नं पस्ताबले मधि लहीत 'थथि कथि चुपि' भ्याना च्वंगु दनि।

थुकथं नेपालं दकले सकले च्वछाया तःपिं जुजुपिसं नं माःबलय् माःकथं प्रजापिन्त प्रतिपाल याना वया च्वंगु दु—गबलें सकस्यां भौगाःचां कुँ वः मवः स्वया वन, गबलें सुं छह्म प्रजा सिथं हःगु तायूव छुछाः नयूगु तोता वन धाथें राष्ट्रपिता त्रिभुवनं ला मनू जुयानं मानव अधिकारं वञ्चितपिं थः प्रजायात थःपिनि हक अधिकार बीत संसारय् सुं हे जुजुं मयाः थें थःगु "गाँठ गद्दि" बाजि तयाः प्रजातन्त्र ह्या बिज्यात। व हे आदर्श न्ह्याःने तया भी राष्ट्र नायक श्री ५ महेन्द्रं नं असंलग्न नीतिं नेपालया स्वतन्त्रता व सार्वभौमिकताया सुरक्षा यानाः नं प्रजाया आरक्षा याना बिज्याना च्वंगु दु।

भीसं नं अज्याःपिं जुजुपिनि प्रजा धाय् ल्वयूक न्हापांनिसें हे बेला बखतया लः-फय्यात ल्वयूक थःथःपिन्त च्वनेत छिंक बांबां लंःगु छें दयूकाः च्वना वया च्वना। नाप नापं भी सकलें जानाः दकले तःजि ज्वीक जुजुयात ल्वयूक लायूकूछेँ नं दयूका बिया भी च्वापुगुँया आकार वयूक भ्यसेहे ल्ःगु पौ व वयां च्वयू लुँगजू नं छुनाः। धात्थें धायूगु जूसा थौं नं नेपालया सभ्यता व संस्कृतिया चिपौ यँ, यल, ख्वपया स्वंगुलि लायूकू धस्वाना च्वंगु दु पृथ्वीया गुरुत्वाकर्षणया सिद्धान्त चरितार्थ यानाः।

ख नं भी आज्जुपिसं थ्व स्थापत्य-कलायात थुलि कलात्मक व वैज्ञानिक ज्वीकेत यक यक समय तुकाः कुतः याना तःगु खनेदु। प्रमाण स्वरूप "छें मिंनः थाय् अप्पा छ्पा सां पिया थके माः, छें दना च्वंथाय्

चा छ्वारासां बिया थके माः धकाः धाधां भीसं थःपिनि छें व लायकू जक मखु निगुलिं धर्मया देवदेवीपिनिगु देग' इत्यादि नं दय्का, गुगु नेपाःगालं पिने चक्कना वँवं पूर्व भोजपुर व पश्चिम पाल्पा थ्यंक नं व हे पौ दुगु पागोडा शैली देगः पुचः पुचः दनि। धात्थेंया खँ जा भी लुम्बिनी च्वंगु मायादेवीया देगः नं पौ दुगु हे देगः जुइमाः, छाय्धाःसा उकिया गुगु त्वाथः आः तक खने दनि व पौ दुगु देग या हे त्वाथः थें च्वं। आः नं ९० सालया महाभूकम्पं पाःताः जूगु यलया महाबौद्ध जक हानं धस्वाना च्वंगु मखु थौं कन्हेया फिल्टरं थें लः यचुक थाना तःगु ल्वहँ हिति व भी जुजुया नारायणहिति दरबारय् देग बांलागु न्हुगु छें नं नेपालया न्हाय् थें धाय् ल्वय्क धस्वाना च्वंगु दनि। व व देग-लय् दुगु स्वना तःपिं निगुलिं धर्मया देवदेवीपिनि मूर्ति व देगःया त्वना साँ, त्वलनय् च्वंगु ल्वहँ, सिँ व लुंसिया मूर्तितसें पर्यटकपिन्त मोहित व प्रभावित याना च्वंगु दु।

थुकथं भीगु थ्व मूर्ति व वास्तुकला भी नेपालया राज्यभर जक मखु हिमालय पर्वतया लः न्यंकभनं प्लावित यानाः कन्ह्याना वँवं हिन्द महासागरय् कब्वाना च्वं थें नेपाल पुत्र बुद्धया धर्म नाप नापं चक्कना वँवं तिब्बत चीन, मंगोलिया, रूस, कोरिया व जापान आदि देशय् नं थ्यंकाः सम्मान पूर्ण थाय् कया वया च्वं थें, छुं दँ न्ह्यः डार्जिलिङ्गय् धीरधाम देगः स्थापना जूगु दु। अथे हे उकिया पलेसा थं यानाः चीनया मलःयात भीसं अथे हे च्वया च्वना, किया च्वना. दक्षिण भारतया ल्वहँ देगलं प्रभावित जुया. यलया कृष्ण देगः आदि ल्वहँ देगः व बुद्धगया महाबोधिमन्दिर मापिकयाः यलया महाबौद्ध देगः दय्का तः थें उखुनु उखुनु तिनि धया थें लंकाया थूपाराम चैत्य दसु कयाः आनन्दकुटी लंका चैत्य स्थापना जूगु दु। अज्ज नेपाल पुत्री सीताया जानकी मन्दिर, गुकिया जो नेपालय् जक मखु मेथाय् नं खने मदु। थ्व खः 'बिया तुति बिं जक खनि' धया थें कलाकारपिनि कला-कारिता कलाकारं जक खंका वया च्वंगुया प्रमाण।

हानं भी नेपालया साधारण नागरिकपिसं नं उकिया महत्व थ्वोकाः व महान् कलाकारपिसं दयूका तःगु थान व तालय् लाःगु अनेक देवदेवी मूर्तियात सकसितं क्यनेया निंतिं बखत बखतय् खतय् तयाः, रथय तयाः जात्रा याना वया च्वंगु दनि। अथे हे पुलांपुलांगु कल कृतिया विचाः संचाः यायूत बहि ब्वयूगु व बहिद्यः स्वः वनेगु थें, पुलांपुलांगु सफूया पठन पाठन ज्वीगु सफूगू थें चीभाः देगः, फलेचा, सतः इत्यादि परन्तु तक त्वीकाः ब्वया तय् फयूकेत नं लुँ पौ बुसाधं, चीभाः बुसाधं, चपाः बुसाधं आदि गुथि न्यायूकाः उकिया विचाः संचाः याना वया च्वंगु दनि।

चित्रकलाय् नं नेपालं थःगु हे पहः ज्याय् ख्यला वया च्वंगु दु, रंग, पिं (कँय्) जक मखु जः धका रंग लाया मवंक सदां पालापाला थिना च्वनिगु (पालीस) नं थःपिसं दयूकाः पानाः। हानं व रंग थुलि तक छालुक दयूका तःगु दु, छिपां बुत्ता थाना तःगु कापः थें कापःयात मारामुरु याःसां व रंग छकुति धकाः ब्वला वइ मखु। थ्व चित्रकलाया मेगु विशेषता देवदेवतापिनि पौभाः आदि तिब्बत, चीन व जापान आदि थासय् नं अथे हे च्वइगु जूसां छुं बांलंया चित्रावली बा मनूत च्वइबलय् थःपिनिगु हे तिसा वसः तीकाः थःपिं थें हे च्वंक च्वया तःगु दु, गुगु भीसं कुमारीछेँ, बाघभैरवया देगलय्, स्वयंभूया शान्तिपुली व यँ, यल ख्वपया स्वगुलिं लायूकुली स्वय-खने फुनि। थुकिया ल्यंपुल्यं धया थें सम्यक, सख्वाःपा, पञ्चादां आदि न्यायूकाः छेँ अंगलय् च्वके मफुसां ब्याहाबलय् लुखा फुसे त्रिदेवता बा पञ्चबुद्ध च्वकेगु व म्हाय्-मचात इही याइबलय् इहीपाः व चक्रचिन्ह च्वके माःथें बुढाबुढी जंक्वोबलय्, खतय् तयाः सिथं यंकइबलय् व छुं सप्ताह व छेँ प्रतिष्ठा इत्यादि याइबलय् फयूगं, अष्टमङ्गलचिन्ह, चतुर्महाराज, अष्टमात्रिका, दशदिग्पाल व गरुड नारायण इत्यादि च्वकेगु प्रथा थौं तकं ल्यंदनि। अज्ज भी आज्जुपिनि चित्रकला ज्ञानया विशेषता हिन्दुस्थानया 'अल्पना' चित्र थें पोतासं रंग ल्वयाः अनेक देवदेवीपिनि मंडः च्वयूगु व हलमंदी धकाः बाहालय् बहिली सकिमनापुन्ही खुनु छुस्वा मुस्वा

बूबलं अनेक चित्र च्वय् गु प्रथां क्यया च्वंगु दनि । थ्व हे स्वयाः धाय् माल नेपाःया गोगूखे प्रदर्शनी कःनिगुलिया भगवान्, मू व हामोतिकाः चित्र, छ्वालिया मूर्ति व चित्र नं दय्काः ब्वया क्यन । अथे हे स्थापत्य कलाय् मेमेगु देश नाप सम्बन्ध तया व थें थ्व चित्रकलाय नं विदेश नाप सम्बन्ध स्वानाः गुलिखे विद्यार्थीपिं विदेशय् 'मदर्न आर्ट' स्यंवना च्वन, गुलिं सयकाः लिहाँ वय् नं धुंकल ।

थुकथं चित्रकला ह्यःपिं जुयाः झीसं थ पिनि वर्णमाला नापं प्रकार प्रकारं बूत्ता ल्वीकाः आखः च्वच्वं भुजिमो, गोमो, पाचुमो, कुंमो लितुमो, कुंमो व बांला गुली चिनिया आख यां जक कय् धाःगु रञ्जना लिपि नं दय्का वन, गुगु लिपि थौं तक नं तिब्वत, चीन, मंगोलिया, रूस, कोरिया व जापानय् तक नं विहार विहारय् च्वया तःगु किया त गु ल्यं दनि । अञ्ज तिब्वतय् ला २।३ ता आखःया सिँया थासा (ब्लक) दय्काः वर्णमाला व गोगूखे संस्कृतया सफू नं छापे याना त गु दु । उकिं थ्व नेपाः आखःया लिपितालिकायात विश्वया विद्वान्पिसं व विश्वया संस्था संस्थां नं सम्मान याना तःगु दु ।

प्राणी मात्रं थ पिं म्वायत ल व नसा माले स । उकी झंग त ख्वय् व मे हाले नं सः । झी मनू, व नं पुलांगु जाति जूबलय् झीसं अनेक मे चिनाः अनेक सूरय् अनेक तालय् हाला वया च्वनं छुं आश्चर्य मखु । व नं छुं जात्रा-उत्सबय् जक मखु चित्रकला व साहित्य जीवनय मदय्क मगाका तः थें थ्व गीत-वाद्य-नृत्यं सहित संगीतयात नं बुसांनिसें सिथं यंकेबलय् तक नं व्यवहार याना वया च्वंगु दु, गुगु झीगु संस्कृतिया प्राचीनताया चिं खः । हानं थज्याःगु पँयूताः (पञ्चताल) पोंगा, काहा इत्यादि संगीत सहितगु देवदेवीपिनि गंप्याखं, (भावनृत्य) खःप्याखं (गोति नाटक) व मेगु ज्यापु प्याखं आदि लोक नाच नं हुया हे वया च्वना । हानं दयालक्ष्मी (कतामरी) प्याखं व भयालिंचा ल्वाकेगु धकाः छाया नृत्य क्यँक्य' असमांचालि पुइकेगु नं झीसं याना हे च्वना, स्वया हे च्वना । नाप नापं भारतीय शास्त्रीय संगीत स्वनाः सय्का च्वना, स्कूल कलेजय् जक मखु मुकतं संगीत विद्यालय आदि स्थापना

यानाः। थौंकन्हे ला आधुनिक नाटक रचना मध्ये ह्वीका ह्वीका नं पश्चिमीय भाइलेन गीतार आदि तारवाद्य जक मखु पेनुआकर्डिङ्ग थानाः फिल्मीसंगीत नं हाला जूगु भीसं ताया खना च्वना।

थुकथं नेपाल-समाजय् दुथ्याना च्वंगु संगीतया बाहुल्यं आकृष्ट जूह्म लण्डन युनिभर्सिटिया डा बाकं गुलिखे मे रिकार्डिङ्ग याना यंकाः यूरोपया महान् महान् नगरय् अंग्रेजी भाषां जक मखु फ्रेञ्च, जर्मन व डच भाषां नं भीगु नेपाल समाजया संगीत प्रियताया नायूखि च्वयूका दीगु दु - "नेपालय् संगीतया तप्पुगु दोंगा (रोब) छपु दु, उकिया चो छचो जक जिं ज्वना वया, छिकिपिन्त योसा नेपाः भायाः व गा छप्पुं स्वः भाय फु।" थ्व खँ भीसं वयूकःया थाय् थासय् जूगु भाषणय् स्वय् फु।

पशु पंक्षी कीपतङ्गतय् मध्ये भंगःत न्ह्याक हे बांलाक मे हाले सःसां अमि भाषा मदु। प्राणीमात्रय् मनूतय् जक हे भाषा दु। भी नेपाल जाति छगू पुलांगु जाति जूगुलिं लिपा भारती आर्यतय् नाप यक संगत जू वः सां नृशास्त्रीतय् धापूकथं भीपिं किरातोमंगोलीय परिवारय् लाना च्वंगु दु। उकिं भीगु नेपाल भाषाया नं तप्यंक संस्कृत वा आर्य भाषा नाप जक सम्बन्ध मदसे न्हापांनिसें हे किरातोमंगोलीय परिवारया भापा-तिब्बती, चिनिया, बर्मी, मगः, तामाङ्ग व किरात आदि भाषाया शब्द नाप आपाः सादृश्य खनेदु, गुगु क्यू च्वयागु तालिकां छुं स्पष्ट ज्वी -

तिब्बती	चीनी	बर्मी	मगः	तामाङ्ग	किरात	नेपाल
सिङ्	सू		सिमा			सिमा
लम्का	लू	लॉ	लाम्		लाम्	लँ
सि	स्सि		सीच	सिला	सी	सी
मे		मि	म्हे	मे		मि
मिक		मेसि	मिक	मि	मिक	मिखा
शिङ्	शिङ्		सिङ्	सिङ्		सिँ
खति		खा	खाच			खायू
ल्हांखो				लाखम्	लाङ्खोप्पा	लाकां
		ला				ला(महिना)

हः, थज्याःगु नेपाल भाषा ल्हाल्हां झीसं बांबांलाःगु उखान, वाक्यांश प्रयोग यायां अनेक लोकमे चिनाः हाला वया च्वन, अनेक लोककथा नं न्यना कना वल, काव्य पक्षे ला धाय् हे मोल सिलुमे मणिचूडया मे आदि बाखं मे व अनेक चचा (चर्यागीत) नं आचार्य मञ्जुबज्र, वाकबज्र, अमोघबज्र व सुरतबज्र आदिपिसं सलंसः दँ न्ह्यः हे उगु बखतया सिद्धभाषां चिना तःगु थौंतकं हाला वया च्वन। अथे हे लक्ष्मीसुनन्दन, सौन्दरानन्द व जगतकेशरी आदि कविपिसं जक मखु जयप्रताप, पार्थिवेन्द, भूपतेन्द्र, रणजित व जयप्रकाश मल्ल व राजेन्द्र विक्रम शाह आदि जुजुपिसं नं अनेक मे चिनाः अनेक नाटक च्वयाः नेपाल भाषाया धुकू जाय्का थकुगु खनेदु। लिपा समाज विकास जुया वःलिसे नीति व धार्मिक उपाख्यान व त्रिष्ट धर्मया गुणधर्म प्रकाशया नाप नापं ज्योतिराज करण, स्वरोदय आदि ज्योतिष शास्त्र, माधव चिकित्सा कर्म, अश्वायुर्वेद, पालाक्य थें ज्याःगु वैद्यक, वास्तुकला आदि वैज्ञानिक विषये नं ल्हाः तयाः स्वयंभुइ निभा घौ (सनदाइल) स्वना तः थें ज्योतिष गणनाया विशेषता लुमंकेत असंया "न्या ल्वहँ" स्वना तःगु दु। समाजय् नां व थर-लाख्वाः, भिद्यः, तिमिला पल्पसा व तेप, चिपालु, ख्यें, मुस्या, मायके, स्याबजि, धौभरी आदि थःगु तालं दु थें ला (मास) या नां नं बछला, तछला, दिल्ला आदि धकाः छुना तःगु दु, अज्ज शुक्लपक्ष कृष्णपक्षयात नं "थ्वः गा." धकाः धया वया च्वन। सम्बत ला धाय् हे मोल, मेमेगु राष्ट्रया थःथःगु सम्बत दु थें नेपालय् नं शंखधर साख्वालया नेपाल सम्बत दु गुकियात शुभ सम्बत नं धाः। थौं कन्हय् नेपाल सम्बत १०८६ जुया च्वन, थ्व खँ विश्वं मस्यूगु मखु।

थुकथं बुलुहुं विकास जुया वःगु नेपाल भाषा साहित्यया सम्पन्नता खनाः विश्वया विद्वान्त आकर्षित जुया वया च्वंगु खनेदु। छाय्धाःसा उगु बखतय् नेपाः वःपिं विश्वया, विशेष यानाः यूरोपया विद्वान्पिसं थःथःपिनि सफुली झीगु नेपाल भाषा व साहित्यया चर्चा यानाः तःगु दु। वय्कःपिं मध्ये निह्य प्यह्मस्या नां थन उल्लेख याय् गु असंगत ज्वी मखु। सिसिल बेण्डाल, हामिल्टन, कर्कप्याट्रीक, राइट,

नारांपूजा, अजिमापूजा, बाहापूजा इत्यादी दुथ्याका कालं छुं आश्चर्यया खँ मखु। हानं थ्व नं आश्चर्यया खँ मखु वसपोलं नं थनया थ्व सांस्कृतिक मान्यता ग्रहण याना बिज्याना: उकिया अनुकूल निगुलि धर्मयात छपा: याना. मा:बलय् मा:कथं ग्वाहालि याना: प्रतिपाल याना बिज्याना वनं।

अन्ते राष्ट्रपिता त्रिभुवनं नेपालय् प्रजातन्त्रया भूमिका ग्वया बिज्याना च्वंबलय् विक्रम २००७ सालया ग्योचाकु संल्हू खुनु सम्यक् न्यायकेगु धका: सम्यकरत्न साहुं २००६ सालय् ग्वयूदां तया त:गु। सम्यकया ३ ला न्ह्य: भ्ती जुजु त्रिभुवन दिल्ली सवारी जुया बिज्याना च्वंगु व राणा सरकारं दातिह्य राजकुमार ज्ञानेन्द्र वीर विक्रमयात जुजु लुना: वसपोल हे जुजु खतय् बिज्याका: सम्यक् न्यायके बीत यक प्रयत्न यात, ख्यात, ह्येकल छुछु यात। ख नं अथे लखं लख मनू मुना: न्यायके मा गु सम्यकय् श्री ५ त्रिभुवनया सिंहासनय् राजकुमार ज्ञानेन्द्र वीर विक्रमयात तय्के फुगु जूसा परिस्थिति मेगु हे ज्वीगु। तर नेपालया राजभक्त बौद्ध प्रजा मह्य:, मग्या: अनेतनेगु तोह्‌ चिना: सम्यक् को हे थल। लच्छि लिपा जुजु दिल्लीं लिहाँ बिज्याना: वि सं २०० साल फाल्गुण ७ गते प्रजातन्त्रया घोषणा याना बिज्याय् धुँसेलि लिपा २००८ सालया ग्योचाकु संल्हू खुनु तिनि धूमधाम व ऐतिहासिक सम्यक् न्याल। थुकथं थ्व नेपाल संस्कृति नेपालया इतिहासय् जक पौ तंगु मखु राजनीती नं छुं भूमिका ह्नित: विदेशीतय्‌त नापं उद्देक चायका वया च्वंगु दु।

थ्व हे नेपालया छप्पागु मंका: संस्कृति ख:, विश्वं ह्ना वया च्वंगु विशिष्ट संस्कृति ख:, धात्थं धायगु जूसा नेपालं थ:गु पहलं छ्यल। वया च्वंगु विश्व संस्कृतिया न्हूगु संस्करण ख:। जय नेपाल संस्कृति !

१०८६ दिल्लाथ्व: १५ चित्तधर 'हृदय'

(थ्व लेखया उर्दू अनुवाद श्री मकबुल लारी-अभिनन्दन ग्रन्थय् प्रकाशित जूगु)